

juni 2002

De haalbaarheid van zorgboerderijen in Vlaanderen

Guido Maertens
Wim Speecke

DE SLEUTEL

Dankwoord

We willen enkele mensen danken voor hun medewerking en het verlenen van informatie en advies bij de inhoudelijke uitwerking van het dossier m.n. het Innovatiesteunpunt Landbouw en Platteland (Boerenbond), het Consortium Arbeidszorg Limburg en uiteraard alle anderen die rechtstreeks of onrechtstreeks hun medewerking hebben verleend.

In het bijzonder het Steunpunt Landbouw en Zorg te Nederland voor het ter beschikking stellen van hun handboek. Verschillende stukken tekst werden overgenomen in ons draaiboek, al dan niet aangevuld met eigen commentaren.

De studie werd gerealiseerd dankzij de actieve inbreng van de leden van de stuurgroep :

- Willy Mertens van het Arnika project te Wuustwezel
- Dirk Spelier van Open Haard te Drongen
- Ludo Maris en Jan Geuns van de Winning te Lummen
- Wim Speecke en Guido Maertens van De Sleutel te Merelbeke

Inhoudsopgave

Dankwoord	2
Voorwoord	5
Algemene inleiding	6
Deel A: Algemene informatie zorgboerderijen	7
Hoofdstuk 1 Begripsomschrijving	7
1.1. Inleiding	7
1.2. Definities	7
1.3. Verschillen tussen zorgboerderijen3	8
1.4. De meerwaarde van een zorgboerderij	8
1.5. Doelgroepen	9
Hoofdstuk 2 Modellen zorgboerderijen	10
2.1. Inleiding	10
2.2. Omschrijving modellen zorgboerderijen	10
2.3. Deelaspecten binnen de werking van zorgboerderijen	12
2.4. Enkele aandachtspunten voor opstartende zorgboerderijen	15
2.5. Besluit	16
Hoofdstuk 3 Doelstellingen1	17
3.1. Aanbieden van faciliteiten	17
3.2. (Therapeutische) dagbesteding	17
3.3. Arbeidsmatige dagbesteding	17
3.4. Arbeids(re)integratietraject	18
3.5. Zorg	18
3.6. Wonen	18
Hoofdstuk 4 “Zorg” op een zorgboerderij	19
4.1. Inleiding	19
4.2. Zorg	19
Hoofdstuk 5 Activiteiten op een zorgboerderij.....	22
5.1. Inleiding	22
5.2. Activiteiten1	22
5.3. Nevenactiviteiten	23
Hoofdstuk 6 Trajectbegeleiding	24
6.1. Inleiding	24
6.2. Definitie ‘trajectbegeleiding’	24
6.3. Trajectbegeleiding	24
6.4. Besluit	26
Deel B: Specifieke informatie Model A1 en A2 Reguliere bedrijven	27
Hoofdstuk 7 ‘Hoe start ik een zorgboerderij op ?’ - stappenplan	27
7.1. Inleiding	27
7.2. Stappenplan Model A1	27
7.3 Besluit	29
Hoofdstuk 8 “Regelgeving bij het werken volgens model A”	30
8.1. Inleiding	30
8.2. “Arbeids- en sociale wetgeving van toepassing bij dagbesteding/arbeidszorg”	30
8.3. “Arbeids- en sociale wetgeving van toepassing bij arbeid”	34
8.4. Ruimtelijke ordening model A	34

Hoofdstuk 9 “Financieringsmogelijkheden” model A	36
9.1. Inleiding	36
9.2. Financieringsmogelijkheden in het kader van “dagbesteding” of “arbeidszorg” - vrijwilligerswerk	37
9.3. Financieringsmogelijkheden in het kader van “arbeid” voor zowel model A1 en A2	39
9.4. Mogelijke andere financieringsbronnen – die mits een aanpassing aan de huidige regelgeving eventueel zouden kunnen	44
9.5. Algemene financieringsmogelijkheden	45
9.6. Besluit	47
Hoofdstuk 10 Verzekeringen model A	48
10.1. Inleiding	48
10.2. Verzekeringen m.b.t. zorgvragers1	48
Hoofdstuk 11 Screening, vorming en procesbegeleiding	50
11.1. Inleiding	50
11.2. Screening van opstartende zorgboerderijen	50
11.3. Vorming	51
Hoofdstuk 12 Reflecties bijeenkomsten reguliere landbouwbedrijven	54
Hoofdstuk13 ‘Hoe start ik een zorgboerderij op ?’ - stappenplan	57
13.1. Inleiding	57
13.2. Stappenplan Model B	57
13.3. Besluit	59
Hoofdstuk14 Algemene regelgeving model B	60
14.1. Inleiding	60
14.2. Algemene regelgeving	60
14.3. Regelgeving inzake tuinbouw	61
14.4. Regelgeving inzake veeteelt	61
14.5. Regelgeving inzake melkprodukten	64
14.6. Inspecties	64
14.7. Ruimtelijke ordening model B	64
14.8. arbeids en sociale wetgeving van toepassing bij “dagbesteding”	65
14.9. Arbeids en sociale wetgeving van toepassing bij “arbeid”	68
Hoofdstuk15 “Financieringsmogelijkheden” model B	69
15.1. Inleiding	69
15.2. Financieringsmogelijkheden in het kader van “dagbesteding” of “arbeidszorg”	69
15.3. Financieringsmogelijkheden in het kader van “arbeid”	72
15.4. Andere	76
15.5. Algemene steunmaatregelen	77
Hoofdstuk16 Verzekeringen model B	79
16.1. Inleiding	79
16.2. Verzekeringen algemeen1	79
16.3. Verzekeringen m.b.t. zorgvragers2	79
Hoofdstuk17 Knelpunten en aanbevelingen	82
17.1. Inleiding	82
17.2. Knelpunten zoals aangegeven door diverse bestaande initiatieven a.d.h.v. vragenlijsten	82
17.3. Algemene knelpunten en aanbevelingen	84
17.4. Knelpunten en aanbevelingen met betrekking tot financiering	87
17.5. Knelpunten en aanbevelingen met betrekking tot regelgeving	90
Literatuurlijst	94
Overzicht bijlagen	95

Voorwoord

Wanneer we ongeveer 25 jaar terugblikken, dan vinden we het eerste project van De Sleutel terug in Mendonk, een klein gehucht aan de Kanaalzone te Gent. Het was gelokaliseerd in een boerderij. De bedoeling was om er in gemeenschap samen te leven en te werken op een boerderij. Er waren dus klippen, schapen, geiten, konijnen, varkens en koeien. Er was een grote moestuin en grote akkers.

Er was geen landbouwer en slechts in de winter waren er veel bereidwillige handen. In de winter was er echter geen werk en toen de lente overging naar de zomer en er heel wat werk te doen was in de moestuin en op de akkers, kenden we de laagste bewonersbezetting. De, uiteraard toen reeds biologische oogst, verging steevast in onkruid. De moestuin was overwoekerd en we slaagden er met moeite in om de dieren goed te onderhouden. Het geloof in het resultaat van de eigen arbeid zakte zienderogen. De therapeutische gemeenschap van toen vond meer zijn kracht in het feit dat de bewoners worstelden met drugs en daar vanaf wilden en mekaar daarom sterk steunden. Impliciet gaven we dan een dubbele boodschap mee. Of de boerderij, en dus onze inzet, rendeerte niet of was van minder belang als we maar van drugs afraakten.

We konden ons daar uiteraard niet mee verzoenen en de boerderij werd afgebouwd tot haalbare overzichtelijke activiteiten, zodat de dubbele boodschap verdween.

Ondertussen groeiden we in de drughulpverlening ook meer en meer naar de sector opleiding en tewerkstelling. Vanuit de wetenschap dat vooral de socio-economische integratie een cruciale factor is bij het handhaven van de bereikte resultaten van de behandeling.

Naast preventie, hulpverlening, opleiding en tewerkstelling van mensen met een drug-probleem blijven we echter ook bezorgd voor de sterk gemarginaliseerde drugverslaafde, die noch in de hulpverlening noch in de tewerkstellingprogramma's kan opgevangen worden. We overwegen om terug naar onze oorsprong te gaan en het model "boerderij" opnieuw op de sporen te zetten, maar dan als een volwaardig uitgewerkte zorgboerderij waar woonst, begeleiding en landbouwwerk samen gaan. De fouten uit het verleden moeten gecorrigeerd worden. We zoeken naar gesplitste functies wonen, begeleiden en werken, echter alle drie op een professioneel niveau. We spelen met de idee om een landbouwbedrijf op te zetten als sociale werkplaats en dit te combineren met een project arbeidszorg waarop dan de bewoners van de zorgboerderij kunnen aansluiten, mocht de sociale werkplaats niet haalbaar zijn.

Vooraleer hiermee aan de slag te gaan, gingen we met veel plezier in op het studieproject dat we voor minister Dua moeten uitvoeren. Deze grote uitdaging konden we tot een goed einde brengen dank zij de samenwerking met De Wining, Open Haard, Loca Labora, Het Armika project en de diverse landbouworganisaties.

Vandaag kunnen we u hiervan de resultaten voorstellen.

Johan Maertens
Algemeen directeur De Sleutel

Algemene inleiding

Het concept 'zorgboerderijen' is een tamelijk nieuw begrip binnen zowel de landbouw- als de zorgsector. In Nederland is het concept reeds verder uitgewerkt en geïntegreerd.

Overal ter wereld zijn er initiatieven bestaande waarbij zorg en landbouw worden samengebracht. Ook in België zijn er reeds langbestaande zorgboerderijen zowel binnen de zorgsector (instellingsboerderijen) als binnen de landbouwsector. Het betreft vaak kleinschalige projecten die werden opgestart vanuit enig idealisme en omwille van de therapeutische meerwaarde die de landbouw biedt aan zorgbehoevenden.

"Een zorgboerderij is een agrarisch bedrijf dat ruimte biedt aan mensen die hulp, zorg of begeleiding nodig hebben. Landbouw en zorg worden in heel verschillende verhoudingen gecombineerd in een zorgboerderij. Zorglandbouwers kiezen bewust voor deze combinatie. Hun werkaanbod en begeleiding sluiten aan bij wat een zorgvrager wil en kan. Zorglandbouwers zijn betrokken bij de maatschappij en leveren een positieve bijdrage aan het imago van de agrarische sector."¹

Zorgvragers die op zorgboerderijen terecht kunnen, zijn mensen met een lichamelijke of verstandelijke handicap, psychiatrisch patiënten, maar ook moeilijk opvoedbare jongeren, langdurig werklozen, (ex-) verslaafden of (ex-) gedetineerden. Er zijn zelfs zorgboerderijen voor 'gestresste managers' en mensen met een 'burn-out' problematiek. Met andere woorden de doelgroep van zorgboerderijen is onbeperkt ; een zorgboerderij kan een belangrijke meerwaarde betekenen voor elke persoon die zorgbehoevend is.

Voor veel zorgvragers betekent het werken op een boerderij een belangrijke stap naar herintreding in de maatschappij. Het bevordert tevens de zelfstandigheid en sociale zelfredzaamheid. Werken en soms ook wonen in een agrarische setting heeft een specifieke meerwaarde voor hen. Enerzijds heeft het agrarische werk een 'natuurlijk' therapeutisch effect, anderzijds introduceert de inzet in de bedrijfsvoering een duidelijke werkstructuur. Zorgboerderijen bieden een alternatief voor mensen die nu vaak, langdurig, van de 'standaardvormen' van zorg afhankelijk zijn.

Maar voor de boer betekent dit een stimulerende, maar gecompliceerde bedrijfsvoering die zich nog moet ontwikkelen naar een professioneel niveau. Het boerengezin dat nu als pionier een zorgboerderij wil starten, heeft een bijzonder grote dosis idealisme en doorzettingsvermogen nodig.

Met dit draaiboek willen we een beeld schetsen wat onder zorgboerderijen kan worden verstaan, welke verschillende modellen er mogelijk zijn en welke meerwaarde elk van deze modellen kan bieden. Het begrip 'zorg' en welk soort activiteiten op een zorgboerderij mogelijk zijn wordt beschreven.

We willen een beeld schetsen met welk soort regelgeving we in aanraking komen en rekening moeten houden en beschrijven verschillende vormen van financiering.

Tenslotte worden knelpunten die bij de opstart of het runnen van een zorgboerderij op de voorgrond komen geschetst en formuleren we een aantal aanbevelingen voor het verder uitwerken van een beleid naar de overheid toe.

Dit handboek werd zowel geschreven voor de reguliere landbouwer als voor de zorginstellingen die een boerderijproject willen opstarten.

Aanvullend is er een database met bestaande initiatieven beschikbaar ; de inhoudelijke werking van verschillende zorgboerderijen wordt beknopt omschreven.

¹ Handboek Landbouw en zorg, Jan Hassink e.a., Nederland, Landbouw en Zorg, pg. 2

Deel A: Algemene informatie zorgboerderijen

Hoofdstuk 1 Begripsomschrijving

1.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden een aantal begrippen nader gedefinieerd. Op een zorgboerderij spelen verschillende partijen een actieve rol binnen het proces m.n. de zorglandbouwer, de zorgvrager, de zorgverlener en de zorginstelling. Zorgboerderijen kunnen onderling verschillen van elkaar.

De meerwaarde van een zorgboerderij voor deze actoren wordt nader omschreven.

Tot slot geven we een overzicht van doelgroepen die mogelijks op een zorgboerderij terecht kunnen.

1.2. Definities

“zorg”

“Zorg wordt gedefinieerd als de moeite en de pogingen die men doet om iets in stand of in goede conditie te houden, of zo goed mogelijk te doen, zijn of te maken”¹ In realiteit kadert de zorg aan personen vaak binnen de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. Met de jaren is de zorg geëvolueerd van spontane zorg (door familie, vrienden, burens, etc.) naar sterk geprofessionaliseerde zorg. Er is als het ware een overgetherapeutiseerd aanbod waarbij mensen vaak te weinig als ‘mens’ worden bekeken en teveel als ‘probleem’. Daardoor worden zorgvragers te weinig aangesproken op hun ‘kunnen’ maar veeleer op hun ‘falen’. Zorgboerderijen kunnen daarop een antwoord bieden gezien ze vertrekken vanuit het dagelijkse reilen en zeilen op de boerderij. Aan zorgvragers wordt arbeid op maat aangeboden, ze worden aangesproken op hun mogelijkheden en ontdekken op deze manier dat ze meer kunnen dan ze zelf denken. We benoemen dit als de therapeutische krachten van niet-therapeutische zorg.

“zorgboerderij”²

“Een zorgboerderij is een agrarisch bedrijf dat ruimte biedt aan mensen die hulp, zorg of begeleiding nodig hebben. Landbouw en zorg worden in heel verschillende verhoudingen gecombineerd in een zorgboerderij. Zorglandbouwers kiezen bewust voor deze combinatie. Hun werkaanbod en begeleiding sluiten aan bij wat een zorgvrager wil en kan. Zorglandbouwers zijn betrokken bij de maatschappij en leveren een positieve bijdrage aan het imago van de agrarische sector.”

“zorglandbouwer”

“De zorgland- tuinbouwer is diegene die de zorgvrager opvangt en begeleidt bij de diverse agrarische activiteiten. Vaak gaat het hier over de boer(in) binnen het reguliere landbouwbedrijf of de instructeur op een instellingsboerderij. De zorglandbouwer kan tevens de zorgverlener zijn maar dit is geen noodzaak. De zorg kan ook door een andere persoon worden opgenomen.” (gemakkelijkheidshalve gebruiken we steeds de zorglandbouwer)

“zorgvrager”

“De zorgvrager is diegene die op een zorgboerderij wordt opgevangen en meehelpt op het agrarisch bedrijf. Het is de persoon die hulp, zorg of begeleiding nodig heeft en niet in staat is mee te draaien binnen een regulier arbeidsproces.”

“zorgverlener”

“De zorgverlener is diegene die de zorg verstrekt aan de zorgvrager. Dit kan zowel de landbouwer en/of de instructeur zijn als de hulpverlener binnen een zorginstelling. Vaak betreft het een gedeelde functie maar de gespecialiseerde zorg wordt over het algemeen opgenomen door een persoon met een opleiding binnen de zorg.”

“zorginstelling”

“De zorginstelling is de gespecialiseerde organisatie die de zorg verstrekt aan de zorgvragers. De instelling kan een eigen zorgboerderij runnen (instellingsboerderij) of kan zorgvragers uitsturen naar reguliere landbouwbedrijven. Bij deze laatste vorm gaan zij vaak de zorg blijven opvolgen

1.3. Verschillen tussen zorgboerderijen³

Zorgboerderijen kunnen sterk verschillen van elkaar.

- Het kan bijvoorbeeld gaan om akkerbouwbedrijven, tuinbouwbedrijven, varkens- of rundveebedrijven, fruitteelt of gemengde bedrijven. Sommige zorgboerderijen hebben een winkel, kleinvee of ze doen aan landschapsonderhoud, hoevetoerisme e.d.m..
- De zorgvragers die er komen, kunnen mensen zijn die vrij veel begeleiding nodig hebben, of mensen die redelijk zelfstandig kunnen werken. Er zijn zorgboerderijen voor personen met een verstandelijke beperking, voor mensen met een psychiatrische of psychosociale hulpvraag, voor mensen die moeilijk toegang hebben tot de arbeidsmarkt, voor (ex)verslaafden of (ex)gedetineerden, voor probleemjongeren, of voor ouderen.
- Soms biedt de zorglandbouwer zelf of met anderen de noodzakelijke begeleiding aan de zorgvragers. In andere gevallen brengt de zorgvrager de eigen begeleiding mee.
- Er zijn zorgboerderijen waar de zorgvragers enkele dagdelen in de week of voor dagbesteding komen. Er zijn ook zorgboerderijen waar de zorgvragers kunnen werken en wonen.

Er is ruimte voor individuele behoefte, activering, integratie, normalisatie en resocialisatie van mensen met een beperking of mensen die in een isolement terecht dreigen te komen.

1.4. De meerwaarde van een zorgboerderij

“Meerwaarde voor het reguliere landbouwbedrijf”

Zorgboerderijen passen binnen de plattelandsvernieuwing en de diversificatie van de landbouw. Het creëert een positief imago van de landbouwsector naar de buitenwereld toe. Ze beperken zich niet enkel tot het louter agrarisch/economische aspect, maar bieden ook een belangrijke meerwaarde met name het opnemen van zorgbehoevenden en het aanbieden van een zinvolle dagbesteding of werkervaring.

Het opvangen van zorgvragers op het bedrijf en de vaak positieve evolutie die dit met zich meebrengt op de verschillende levensgebieden van de zorgvrager scheppen een grote voldoening voor de landbouwer. De landbouwer beleeft over het algemeen ook meer plezier aan het werk als landbouw en zorg worden gecombineerd. De aanwezigheid van zorgvragers op het bedrijf zorgt tevens voor meer levendigheid.

“Meerwaarde voor de zorginstelling”

De meerwaarde voor de zorginstelling is afhankelijk van het model zorgboerderij waarvoor men kiest. Kenmerkend bij om het even welk model is het helende aspect van het werken met de natuur. Het werken met vee op het land schept voor de zorgvrager een grote voldoening en heeft vaak een positieve invloed op het zorgproces.

Indien zorgvragers worden uitgestuurd naar reguliere landbouwbedrijven verliezen zij bovendien het etiket van “patiënt” dat hen vaak wordt toegekend. Zij worden ingeschakeld binnen een normale leefomgeving buiten de muren van de instelling.

Bij een instellingsboerderij heb je dan weer het voordeel dat arbeid/dagbesteding en zorg nauw op elkaar aansluiten. Dit model is vaak eenvoudiger voor personen met een hoge nood aan zorg.

“Meerwaarde voor de zorgvrager”

Mensen leren door ervaring. Dat is een belangrijk principe voor werken op een zorgboerderij. Zelf ervaren is een uitstekende manier om vaardigheden en kennis op te doen. Op een boerderij worden mensen bijna vanzelfsprekend en intuïtief aangesproken op hun mogelijkheden. Vaak hebben ze een duidelijke rol in het agrarische productieproces. Niet hun tekorten worden benadrukt, maar juist hun kunnen. Veel mensen ervaren dat werken op een boerderij gezond maakt. Gezond vanwege het werken in de natuur en de kleinschaligheid. Door het actief, doelgericht en zinvol bezig zijn. Door de tijdsstructurering en het ontdekken van de individuele mogelijkheden. Veel hulpvragers missen structuur in hun leven. Zorgboerderijen kunnen die structuur bieden. De gang van zaken op een boerderij kent meestal een vast verloop en er is een vast dag- en seizoensritme.

Een rijtje voordelen:

- de ruimte, de lage drempel en het informele karakter;
- de grote diversiteit in werkzaamheden en activiteiten;
- de context van de werk- en bedrijfscultuur;
- het “normale leven”;
- integratie, de vele contacten met de boer en andere relaties;
- het werken met planten en dieren (relaties aangaan);
- zichtbare resultaten;
- meemaken van de seizoenen;
- lichamelijk bezig zijn;
- zelf zorgen in plaats van verzorgd worden.

1.5. Doelgroepen

Er zijn geen beperkingen naar de doelgroep toe ; in principe kan elke persoon die zorgbehoevend is een plaats vinden op een zorgboerderij. Hieronder een opsomming van mogelijke doelgroepen :

- Jongeren met een problematische opvoedingssituatie, jongeren binnen de bijzondere jeugdzorg, etc.
- Volwassenen
- (ex)verslaafden
- (ex)gedetineerden
- (ex)psychiatrische patienten
- verstandelijk en fysisch gehandicapten
- mensen met psycho-sociale hulpvragen
- personen met burn-out, stress
- opvang van ouderen/bejaarden
- daklozen
- asielzoekers
- vluchthuis voor vrouwen
- langdurig werklozen
- enz.

¹ Van Daele, www.vandaele.be, 2002

² Handboek Landbouw en Zorg, Jan Hassink, Nederland, Landbouw en Zorg, pg. 2

³ Handboek Landbouw en Zorg, Jan Hassink, Nederland, Landbouw en Zorg, pg. 2

Hoofdstuk 2 Modellen zorgboerderijen

2.1. Inleiding

Het is geen eenvoudige taak zorgboerderijen op te delen naar verschillende modellen en types gezien iedere vorm uniek is met zijn eigen accenten. Algemeen kunnen we twee hoofdmodellen zorgboerderijen onderscheiden die we zowel in België als in het buitenland terug vinden.

Bij model A worden zorgvragers opgevangen binnen een regulier landbouwbedrijf. De zorg kan enerzijds door een zorginstelling maar kan anderzijds ook door de landbouwer worden opgenomen. Het model A biedt het voordeel dat de aard van de activiteiten die ze aanbieden, deel uitmaken van het gewone leven. De kracht van de zorgboerderij is dat de activiteiten niet worden aangeboden ter wille van de zorg – het is geen arbeidstherapie – maar dat het gaat om noodzakelijke activiteiten of werk. Met gezond verstand kan veel worden bereikt.¹

Bij model B is de zorgboerderij een onderdeel van een zorginstelling ; we spreken hier van een instellingsboerderij.

Ter illustratie willen we een overzicht geven van de sterktes en zwaktes van ieder model.

Model	Mogelijkheden en extra kansen			Beperkingen van het model		
	A1	A2	B	A1	A2	B
Algemeen	Kruisbestuiving landbouw en zorg + imago landbouw helende aspect natuur leren door ervaring structuur	+ imago landbouw helende aspect natuur leren door ervaring structuur	helende aspect natuur leren door ervaring structuur		Geen kruisbestuiving L&Z Risico op misbruik aanwezig (goede controle is nodig)	Geringe kruisbestuiving L&Z
Zorgvrager	Geen etiket 'patient' Natuurlijke omgeving Diversiteit bedrijven Integratie Meemaken seizoenen Lichamelijk bezig zijn Zelf 'zorgen' cfr. dieren	Geen etiket 'patient' Natuurlijke omgeving Diversiteit bedrijven Integratie Meemaken seizoenen Lichamelijk bezig zijn Zelf 'zorgen' cfr. dieren	Meemaken seizoenen Lichamelijk bezig zijn Zelf 'zorgen' cfr. dieren	Bereikbaarheid	Bereikbaarheid	Etiket 'patient' Instelling omgeving (niet altijd)
Zorginstelling	Geen landbouwregelgeving Geen technische kennis vereist Ontlasting werk Zie beperkingen financiering Zorg op maat organiseren	Geen landbouwregelgeving Geen technische kennis vereist Ontlasting werk	Onderdeel gehele aanbod	Mobiliteit van de medewerkers Geen aangepaste regelgeving en personeelsomkadering	Geen of weinig betrokkenheid	Financieel zwaar Complexe landbouwregelgeving Technische kennis vereist Arbeidsintensief (7/7)
Zorglandbouwer	Diversificatie landbouw Voldoening in werk	Diversificatie landbouw Voldoening in werk		Geen tijdswinst Beperking privacy Begeleiding/zorg tijdsintensief	Geen tijdswinst Beperking privacy Begeleiding/zorg tijdsintensief Verantwoordelijkheid landbouwer zeer groot	
Zorgaanbod	Geschikt voor zorgvragers met voldoende zelfstandigheid en/of reflexievermogen	Geschikt voor zorgvragers met voldoende zelfstandigheid en/of reflexievermogen	Arbeid/dagbesteding en zorg nauw verweven Zorg constant gegeven (zwaar zorgbehoevenden)	Minder geschikt voor zv met onvoldoende zelfstandigheid en reflexievermogen	Minsder geschikt voor zv met onvoldoende zelfstandigheid en reflexievermogen	
Aktiviteiten	Diversiteit	Diversiteit	Creëren op maat zorgvrager			
Verblijf				Residentiële opvang moeilijk (regelgeving)	Residentiële opvang moeilijk (regelgeving)	
Doelgroep			Hoger aantal zorgvragers mogelijk Specialisatie doelgroep aanwezig	Beperkt aantal zv mogelijk	Beperkt aantal zv mogelijk	Hoger aantal zv mogelijk

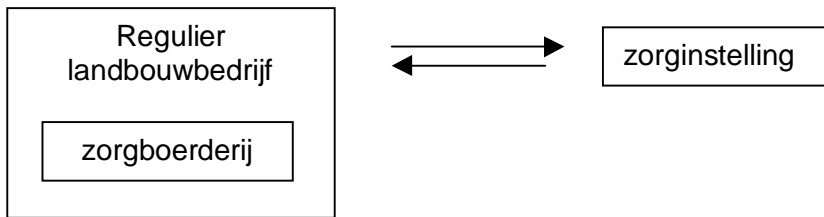
2.2. Omschrijving modellen zorgboerderijen

2.2.1. Model A ZB regulier bedrijf

Model A1

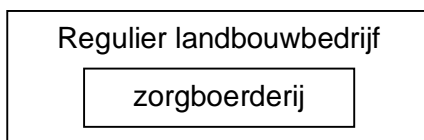
Bij model A1 wordt de zorgvrager uitgestuurd naar een regulier landbouwbedrijf waar hij/zij ingeschakeld wordt in het dagdagelijkse werk op de boerderij. Het gaat hier vaak over een beperkt aantal personen die ondersteuning bieden bij diverse deeltaken. Welke activiteiten worden uitgevoerd verschilt van persoon tot persoon en is vaak afhankelijk van ieders individuele mogelijkheden.

Er is een samenwerking met een bestaande zorginstelling (zie verder) die de gespecialiseerde zorg op zich neemt. De landbouwer neemt uiteraard ook een deel van de zorg op zich maar wordt bijgestaan en ondersteund door de instelling.

Model A2

Bij model A2 wordt de zorgvrager ook opgevangen binnen een regulier landbouwbedrijf maar er is geen samenwerking met een zorginstelling wat betreft het aspect zorg. Er kunnen verwijzingen zijn door een zorginstelling maar de landbouwer neemt de zorg volledig op zich. Vaak betreft het hier landbouwers met een opleiding of werkervaring binnen de zorg. De verantwoordelijkheid komt hier wel volledig bij de landbouwer te liggen.

Een aantal **nieuwe kansen** bij het werken volgens model A

- De **zorgvrager** wordt ingeschakeld op een bestaand bedrijf waardoor het voor de zorginstelling financieel haalbaar is. Er dienen geen investeringen te worden gedaan, denken we maar aan machines, infrastructuur, etc.
- De **zorgvrager** kan afstand nemen van de klassieke zorgsector en kan functioneren binnen een "normale" sociale context. Het etiket van "de patiënt" valt weg ; hij/zij wordt 'anders' behandeld en vnl. aangesproken op wat hij/zij wèl kan.
- De **zorginstelling** moet enkel de zorg op zich nemen en dient geen rekening te houden met regelgeving inzake landbouw (A1)
  - De **zorginstelling** moet niet over de nodige landbouwtechnische kennis beschikken.
- De **zorginstelling** kan een bedrijf zoeken aangepast aan de noden van de zorgvrager gezien de diversiteit aan landbouwbedrijven. Men kan activiteiten aanbieden op maat.
- De **zorglandbouwer** creëert een verruimend aspect op zijn landbouwbedrijf cfr. verbreding landbouw
- De **zorglandbouwer** haalt vaak een grote voldoening uit de samenwerking met zorgvragers op zijn/haar bedrijf
- Voor de **zorglandbouwer** met een achterliggende sociale opleiding is een combinatie van landbouw en zorg mogelijk
- Er is een kruisbestuiving tussen twee sectoren m.n. landbouw en zorg wat verrijkend is voor beide partijen
- Het is een landbouwmodel met een belangrijke meerwaarde m.n. het opvangen van zorgbehoevenden

Een aantal beperkingen bij het werken volgens model A

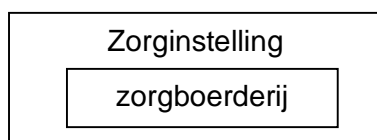
- Voor de **zorgvrager** met nood aan hoge zorgintensiteit vraagt dit toch specifieke aandacht van de zorginstelling
- Voor de **zorglandbouwer** is de werktijd van de zorgvrager geen winst gezien de nood aan constante ondersteuning; de boer moet investeren in het geheel en het opvangen van een zorgvrager op zijn bedrijf brengt geen tijdswinst met zich mee. De landbouwer zal zijn werk tevens anders moeten organiseren.
- Voor de **zorglandbouwer** is het volgens de huidige regelgeving en financieringsmogelijkheden weinig financieel aantrekkelijk m.a.w. er is momenteel geen juridisch kader aanwezig

- De **zorglandbouwer** wordt beperkt in zijn privacy
- De **zorglandbouwer** moet het werk anders organiseren
- De verantwoordelijkheid van de **zorglandbouwer** bij model A2 komt volledig bij zichzelf te liggen. Het positieve aan de ontmoeting en kruisbestuiving tussen landbouwer en hulpverlener gaat hier mogelijk verloren.
- Er is een verhoogd risico op arbeidsongevallen
- De bereikbaarheid van landbouwbedrijven kan vaak een probleem zijn voor de **zorgvragers**

2.2.2. Model B ZB als onderdeel van een zorginstelling

De zorgboerderij wordt opgestart vanuit of is onderdeel van de zorginstelling. Als we de Belgische situatie bekijken gaat het hier vaak over sociale werkplaatsen, arbeidszorgcentra, dagcentra of andere deelwerkingen binnen zorginstellingen.

Het betreft vaak initiatieven die kleinschalig worden opgezet.

Een aantal nieuwe kansen bij het werken volgens model B :

- Voor de **zorgvrager** : arbeid/dagbesteding en zorg zijn hier ten volle geïntegreerd ; de aanwezigheid van zorg is een constant gegeven.
- Landbouwactiviteiten kunnen gecreëerd worden op maat van de **zorgvrager**
- Voor de **zorginstelling** betekent dit een onderdeel van hun gehele aanbod die volledig kan uitgewerkt en toegespitst worden op hun specifieke doelgroep en methodiek

Een aantal beperkingen bij het werken volgens model B :

- Voor de **zorginstelling** betekent dit zware financiële investeringen m.n. infrastructuur, machines, etc.
- De **zorginstelling** dient over de nodige knowhow te beschikken om landbouwactiviteiten op te zetten
- De **zorginstelling** dient rekening te houden met alle regelgeving en erkenningen inzake landbouw
- Voor de **zorginstelling** zal het werken met dieren moeilijk zijn gezien de hoge intensiteit aan arbeid die dit met zich meebrengt. Indien men werkt met vee is een permanentie van 7 op 7 een noodzaak.

Vanuit deze twee hoofdmodellen kunnen verschillende vormen zorgboerderijen worden gefilterd. Alles is afhankelijk van de mate waarin zorg aanwezig is, het soort activiteiten die worden opgenomen, het soort verblijf en de doelgroep.

2.3. Deelaspecten binnen de werking van zorgboerderijen

a. aspect zorgaanbod :

Zorgaanbod	Model A1	Model A2	Model B
Landbouwer		x	
Landbouwer + zorgverlener	x		
Zorgverlener			x

Voorbeelden zijn te raadplegen in de database a.d.h.v. diverse query's

De zorg in de ruime zin situeert zich in hoofdzaak binnen de zorginstelling. Het betreft zorg op alle mogelijke levensgebieden m.n. lichamelijke gezondheid, arbeid, opleiding en inkomen, justitie, familie en sociale relaties, psychische en emotionele klachten, woonsituatie e.d.m.

Het is de taak van de zorginstelling een duidelijke diagnose te stellen. Een inschakeling binnen een zorgboerderij is vaak slechts een onderdeel van een proces.

De mate waarin zorg aanwezig is verschilt van zorgboerderij tot zorgboerderij en is vaak afhankelijk van welk model men kiest. Je kan verschillende gradaties onderscheiden.

We verwijzen tevens naar hoofdstuk 4 waar het aspect “zorg” uitvoerig wordt beschreven.

- De zorgvrager wordt binnen een regulier landbouwbedrijf ingeschakeld, de zorginstelling neemt de zorg op zich gedurende enkele uren per week (op het landbouwbedrijf of in de instelling). De zorglandbouwer is het “aanspreekpunt” voor de zorgvrager voor alle mogelijke problemen die deze heeft. Voor concrete hulp wordt beroep gedaan op de zorginstelling. De taak van de landbouwer is in hoofdzaak begeleiding van de activiteiten op het bedrijf. Door het aanbieden van de juiste activiteiten en uitdagingen krijgt de zorgvrager de kans zichzelf te ‘herontdekken’, en wordt het zelfwaardegevoel verhoogd. Vooral geschikt voor zorgvragers met een geringe nood aan zorg. (model A1) (niet proefondervindelijk onderbouwd). Dit is uiteraard ook afhankelijk van de competenties van de landbouwer.
- De zorgvrager wordt binnen een regulier landbouwbedrijf ingeschakeld, de instelling schakelt een hulpverlener voltijds in als omkadering op het landbouwbedrijf. De zorglandbouwer kan tevens het aanspreekpunt zijn voor de zorgvrager maar zal in hoofdzaak de activiteiten begeleiden. De zorg wordt opgenomen door de hulpverlener. Vooral geschikt voor zorgvragers met een gemiddelde nood aan zorg. (model A1) (niet proefondervindelijk onderbouwd)
- De boer(in) neemt zelf alle zorg op zich en heeft ervaring of opleiding gehad inzake zorgverlening. Vooral geschikt voor zorgvragers met een geringe nood aan zorg. (model A2) (niet proefondervindelijk onderbouwd). Dit is uiteraard ook afhankelijk van de competenties van de landbouwer.
- Er is een constante zorg aanwezig, de zorgboerderij is een onderdeel van de zorginstelling. Aangewezen bij zorgvragers met een hoge nood aan zorg. (model B) (niet proefondervindelijk onderbouwd)

b. Aspect activiteiten

Aktiviteiten
Tuinbouw
Siertteelt en tuinaanleg
Akkerbouw
Veeteelt m.n. grootvee en kleinvee
Gemengd bedrijf
Natuurbeheer en bosbouw
Verkoopklaar maken voor afzet naar diverse kanalen
Afzet producten via boerderijwinkel of markten
Hoefvetoerisme

Voorbeelden zijn te raadplegen in de database a.d.h.v. diverse query's

Met activiteiten worden hier de landbouwactiviteiten bedoeld waarbij zorgvragers kunnen meehelpen of ingeschakeld worden.

Als men een zorgboerderij start vanuit een regulier landbouwbedrijf is het soort activiteit reeds vastgelegd bij de opstart van het bedrijf. Uiteraard kunnen de activiteiten nog steeds afgestemd worden op de doelgroep.

Indien men evenwel een zorgboerderij opstart vanuit een zorginstelling kan men het soort activiteiten afstemmen naar de wensen en mogelijkheden van de doelgroep.

Algemeen kunnen we een onderverdeling maken naar hoofdactiviteiten en nevenactiviteiten.

Hoofdactiviteiten

- Tuinbouw : het betreft hier het telen van groenten, tuin- en kasvruchten en tuinbouwzaden
- Sierteelt en tuinaanleg
- Akkerbouw : het betreft hier telen van gewassen in volle grond met uitzondering van groenten en fruit bv. bieten, maïs, etc.
- Veeteelt m.n. grootvee en kleinvee
- Gemengd bedrijf : het bedrijf combineert landbouw- en tuinbouwactiviteiten

Nevenactiviteiten

- Natuurbeheer en bosbouw : het betreft hier aanleg, onderhoud en exploiteren van bossen
- Verkoopklaar maken voor afzet naar diverse kanalen (vb. groothandel, etc.)
- Afzet producten via boerderijwinkel of markten
- Hoevetoerisme

c. Aspect verblijf

Verblijfsvorm
Ambulant
Residentieel
Mengvorm (ambulant en residentieel)

Voorbeelden zijn te raadplegen in de database a.d.h.v. diverse query's

De opdeling naar verblijf is vrij eenvoudig :

- Ambulant : de zorgvrager wordt enkel gedurende de dag ingeschakeld op de boerderij maar verblijft er niet.
- Residentieel : de zorgvrager is 24u/24u aanwezig op de boerderij
- Een mengvorm is uiteraard ook mogelijk waarbij er zowel zorgvragers zijn die enkel overdag aanwezig zijn en anderen die er tevens verblijven.

d. Aspect doelgroep

De doelgroep die op een zorgboerderij wordt opgevangen is niet limitatief. In wat volgt een overzicht van mogelijkheden.

Doelgroepen
Jongeren met problematische opvoedingssituatie, bijzondere jeugdzorg
Volwassenen
(ex)verslaafden
(ex)gedetineerden
(ex)psychiatrische patiënten
Verstandelijk/mentaal gehandicapten
Fysisch gehandicapten
Mensen met psycho-sociale hulpvragen
Personen met burn-out, stress
Opvang ouderen/senioren
Daklozen
Asielzoekers
Vluchthuis voor vrouwen
Langdurig werklozen
Andere

Voorbeelden zijn te raadplegen in de database a.d.h.v. diverse query's

2.4. Enkele aandachtspunten voor opstartende zorgboerderijen

- Bedrijven met een diversiteit aan activiteiten zijn het meest geschikt voor het opvangen van zorgvragers.
- Er moeten voldoende handmatige activiteiten zijn waarbinnen een zorgvrager kan ingeschakeld worden. Zeer gespecialiseerde bedrijven waarbij vooral machinaal gewerkt wordt zijn minder geschikt gezien het gebrek aan geschikte activiteiten voor de doelgroep.
- Men moet er zich als landbouwer van bewust zijn dat het opvangen van zorgvragers op het bedrijf geen extra werkrachten met zich meebrengt. Het werktempo van deze mensen ligt vaak lager en er is een nood aan constante ondersteuning. Als landbouwer moet je voldoende tijd beschikbaar hebben om deze begeleiding te kunnen opnemen. M.a.w. de rendabiliteit van het bedrijf zal niet stijgen door het inschakelen van zorgvragers op het bedrijf (model A).
- Bij het werken volgens model A is het aangewezen zich te beperken tot de opvang van één à twee zorgvragers op hetzelfde moment, gezien de intensiteit aan begeleiding die deze mensen nodig hebben.
- De opvang van zorgvragers binnen een regulier bedrijf is eerder aangewezen voor zorgvragers met beperkte nood aan zorg. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de competenties van de landbouwer (bv. ervaring binnen de zorg). Het model B is eerder aangewezen indien de nood aan zorg primeert.
- Men moet er zich van bewust zijn dat het inschakelen van zorgvragers financiële verliezen kan veroorzaken bv. het teveel voederen van dieren, op een verkeerde manier gebruiken van werktuigen etc.
- Als opstartende zorgboerderij doet men er goed aan bestaande initiatieven te bezoeken ten einde verkeerde verwachtingen en teleurstellingen te vermijden. Zo kan men zich een idee vormen tot welke doelgroep men zich wil richten, wat het werken als zorgboerderij inhoudt e.d.m.

2.5. Besluit

Er is een globaal onderscheid tussen:

- zorgboerderijen die vanuit een bestaand landbouwbedrijf worden opgezet;
- zorgboerderijen waarbij de zorgtak en de landbouwtak gelijktijdig worden gestart;
- zorgboerderijen die onderdeel zijn van een al bestaande zorginstelling.

Allerlei mensen kunnen een plek vinden op een zorgboerderij. Op allerlei agrarische bedrijfstypen kan zorg geboden worden. De verhouding tussen landbouw en zorg kan van bedrijf tot bedrijf verschillen. Ieder boerderij heeft andere doelen. Voor de zorgboer is het van groot belang om de doelgroep en het doel duidelijk te omschrijven.

¹ Ontmoeting Landbouw en Zorg, Omslag, pg. 23

Hoofdstuk 3 Doelstellingen¹

Globaal zijn er zes doelen waarop een zorgboerderij zich kan richten.

Bedrijfstype	Faciliteiten	(Therapeutische) dagbesteding	Arbeidsmatige dagbesteding	Arbeidsreïntegratie	zorg	wonen
Model A1	+	+	+	+	+/-	+/-
Model A2	+	+	+	+/-	+/-	+/-
Model B	nvt	+	+	+	+	+

3.1. Aanbieden van faciliteiten

De zorglandbouwer is niet actief betrokken bij de begeleiding of zorgverlening, maar stelt gebouwen of land van de boerderij beschikbaar. Daar kunnen cliënten vertoeven en er gebruik van maken. De zorgvragers komen naar de boerderij op vrijwillige basis of met hun vaste begeleiders. Zij verblijven op de boerderij, lopen mee en steken eventueel een handje toe. Soms werkt de zorgvrager mee onder leiding van een externe begeleider. De landbouwer neemt geen begeleiding op zich.

De cliënten komen om hun welbevinden en gezondheid te verbeteren. Deze vorm van dienstverlening vraagt vooral om aandacht voor de toegankelijkheid en veiligheid van de boerderij als geschikte accommodatie.

3.2. (Therapeutische) dagbesteding

Op de boerderij voeren zorgvragers activiteiten en werkzaamheden uit die hun welzijn bevorderen. Er worden geen eisen gesteld aan werktempo en kwaliteit van de productie. Doordat de activiteiten plaatsvinden binnen de bedrijfscontext hebben de activiteiten voor veel zorgvragers toch de status van arbeid.

Zorgvragers krijgen op de boerderij veel mogelijkheden om tijd te structureren (o.a. het herkennen van dagdelen, dagen, seizoenen). Bovendien krijgen ze de kans om motorische of sociale vaardigheden te stabiliseren en te ontwikkelen. Er zijn ook zorgvragers die niet zozeer komen om te werken, maar om ervaringen op te doen en hun zintuigen te prikkelen (ogen, oren, reuk, tast). Door ervaringen op te doen en de omgeving bewust te beleven, komen ze op positieve wijze in contact met zichzelf en de directe omgeving.

3.3. Arbeidsmatige dagbesteding

Op de boerderij leren zorgvragers arbeidsmatige dagbesteding aan en er worden eisen gesteld aan de arbeidsprestatie. De werkzaamheden hebben geen duidelijke economische waarde voor het bedrijf. De zorgvragers halen hun welbevinden uit arbeid dat ze verrichten, het gaat immers om arbeid in een normaal, productiegericht bedrijf, met alle extra's die het werken op een agrarisch bedrijf met zich meebrengt. Ze verrichten deeltaken in een totaal pakket aan werkzaamheden en zien dat wat ze doen daar een wezenlijk onderdeel in vormt. Het is duidelijk dat er -in ieder geval op het moment van intreden - geen perspectief is op doorgroeien naar een betaalde arbeidsplaats.

Zorgvragers ontwikkelen plezier in werk en bezigheden, krijgen gevoel voor structuur en ritme, leren samenwerken, en ontwikkelen sociale en motorische vaardigheden. Als nevensdoel kunnen zorgvragers zo ver mogelijk richting reguliere arbeid groeien door middel van een gerichte training, zonder daar specifieke uitstroomeisen aan te verbinden.

3.4. Arbeids(re)integratietraject

Op de boerderij krijgen zorgvragers een training op maat, zodat ze zo zelfstandig mogelijk arbeid leren uitvoeren. Bij de start van het traject moet er voldoende perspectief zijn op doorstroming naar een reguliere baan. Een trainingstraject is eindig en bij afsluiting van de periode wordt beslist of de zorgvrager de nodige vorderingen heeft gemaakt zodat hij kan doorstromen naar een betaalde of gesubsidieerde baan, een arbeidstoeleidsplaats, of dat er nieuwe afspraken komen in het kader van arbeidsmatige dagbesteding.

Zorgvragers leren een werkritme aan en leren een werk structureren. Ze ontwikkelen sociale vaardigheden en ze kunnen een bepaalde mate van zelfstandig werk verrichten. De arbeidsdeskundige bepaalt of er perspectieven zijn op de reguliere arbeidsmarkt en of er een trainingstraject uitgezet mag worden.

3.5. Zorg

Op de zorgboerderij zijn ruimtelijke aanpassingen gemaakt waardoor zorg verleend kan worden aan bijvoorbeeld mentaal en/of lichamelijk gehandicapten, ouderen, etc. Bv. rustruimte, een aangepast toilet en in hoogte verstelbare werkbanken. Binnen de zorgboerderij kunnen cliënten ondersteuning krijgen bij het eten, bij het toilet bezoek enz.

Zorglandbouwers zijn het aanspreekpunt voor allerlei problemen waar de zorgvrager mee te maken heeft. Gespecialiseerde zorg kan vervolgens opgenomen worden door een zorginstelling.

Voor de cliënten is het belangrijkste doel om op de zorgboerderij te komen de sfeer, de omgeving en de soort van activiteiten. Naast de zorg is er ruimte om aan dagbesteding te doen.

Voor een concrete omschrijving wat zorg kan inhouden, verwijzen we naar hoofdstuk 4.

3.6. Wonen

In een aantal gevallen wonen en werken zorgvragers op een boerderij. Woonzorg op een zorgboerderij, al dan niet in combinatie met werken, vraagt een andere benadering en invulling dan alleen dagactiviteiten. De zorgverlening heeft in een woonsituatie andere en meerdere aandachtspunten. Bij 24-uurs zorg moet men veel meer rekening houden met de invulling van het dagelijks leven en alle aspecten die daarmee te maken hebben. Het vraagt andere vormen van begeleiding en heeft een grotere impact op het privé- en bedrijfsgebeuren.

¹ Handboek Landbouw en Zorg, Jan Hassink, Nederland, Landbouw en Zorg, pg. 11-12

Hoofdstuk 4 “Zorg” op een zorgboerderij

4.1. Inleiding

De zorg is de laatste jaren geëvolueerd van spontane zorg (door vrienden, familie, ...) tot sterk geprofessionaliseerde zorg. Mensen worden in vakjes opgedeeld waarbij er, vaak voor elk probleem op zich, een gespecialiseerde dienst aan het werk is. Bijvoorbeeld : de alcoholverslaafde die voor zijn financiële problemen bij het OCMW terecht kan, voor zijn verslaving in de verslavingszorg, voor zijn huisvestingsproblematiek bij de dienst voor huisvesting, voor medische problemen bij de arts, enz. Vaak worden telkens de problemen bekeken en wordt er te weinig aandacht besteed aan het kunnen.

Op een zorgboerderij worden mensen aangesproken op hun kunnen in plaats van op hun falen. Zorgvragers worden ingeschakeld binnen het dagdagelijkse leven op de boerderij, zij leren experimenteren binnen de diverse activiteiten. Het zijn activiteiten die niet aangeboden worden ter wille van de zorg maar het gaat om noodzakelijke activiteiten of werk.

Zorgvragers worden aangesproken op hun mogelijkheden, gaan op zoek naar wat ze wel kunnen, hebben de mogelijkheid om zelf eens zorg te bieden (cfr. werken met dieren) e.d.m. Op die manier ontdekken ze zelf dat ze meer kunnen. Het zijn met andere woorden de therapeutische krachten van de niet-therapeutische zorg.

4.2. Zorg

De mate waarin zorg wordt verleend verschilt van boerderij tot boerderij en per doelgroep en is afhankelijk van het model waarvoor men kiest. Er zijn verschillende vormen van zorg mogelijk m.n.

- dagbesteding en dagopvang
- therapie en behandeling
- wonen en werken al dan niet gecombineerd
- arbeidsbegeleiding en toeleiding

De zorg kan door verschillende mensen geboden worden :

- Iemand wordt op een regulier landbouwbedrijf tewerkgesteld en iemand van de instelling neemt de zorg op zich (model A1).
- De landbouwer of zijn partner kan zelf de zorg op zich nemen. Vaak gaat het hier over autonome zorgboerderijen waarvan de boer(in) een opleiding heeft genoten in de hulpverlening of in het verleden heeft gewerkt in een hulpverleningssetting. Het kan hier ook een sociale werkplaats betreffen die niet werd opgestart vanuit de zorgsector (model A2).
- Indien de zorgboerderij verbonden is aan of opgestart werd vanuit een zorginstelling, dan is de zorg in het project geïntegreerd (model B).

Globaal zijn er bij de verhouding tussen landbouw en zorg op het bedrijf drie startsituaties:

- De zorgtak wordt gestart op een bestaand landbouwbedrijf. De deelnemers voeren werkzaamheden uit binnen het bestaande productiegerichte deel van het bedrijf en binnen de randactiviteiten van de zorgboerderij (bv. moestuin, e.d)(model A1&2).
- De zorgtak wordt gestart op een bestaand landbouwbedrijf. Er worden nieuwe activiteiten gestart die meer of minder commercieel gericht zijn en waarbinnen de deelnemers worden ingezet. (De zorgtak staat min of meer los van de bestaande landbouwproductie) (model A1&2).
- De zorgtak en de landbouwtak worden gelijktijdig opgezet. De landbouwtak van het bedrijf is meestal kleinschalig en aangepast aan de zorgvragers. De landbouwproductie is ondergeschikt aan de doelen voor de zorg (model B).

Als hulpmiddel voor inzicht in de verhouding tussen landbouw en zorg is er een indeling in 6 typen. De typen verschillen in¹:

- aantal zorgvragers;
- aanpassingen van het productiedeel van het bedrijf;
- de mate waarin de landbouwproductie en de zorg verweven zijn;
- het belang dat aan een efficiënte landbouwproductie wordt gehecht;
- de omvang van de benodigde voorzieningen voor zorgvragers;
- de manier van begeleiden van zorgvragers.

Per type is er een toename van:

- het aantal benodigde aanpassingen in het productiedeel van het bedrijf;
- het aantal zorgvragers;
- de hoeveelheid voorzieningen voor de zorgvragers.

	Type 1	Type 2	Type 3	Type 4	Type 5	Type 6
Model A1	X	Neen	Neen	X	X	Neen
Model A2	Neen	X	X	Neen	Neen	Neen
Model B	Neen	Neen	Neen	Neen	mogelijk	X
Aantal zorgvr.	Onbepaald	Max. 3	3 of meer	6 of meer	6 of meer	Onbepaald
Aanpassing en produktiedeel	Minimaal	Minimaal	Minimaal	Maximaal	Maximaal	Maximaal
Zorg boer	Neen	Ja	Ja	Ja	Ja	Neen
Zorg externe begeleiders	Ja	Neen	Neen	Ja	Ja	Ja
Belang landbouw	+	+	+	+	-	-
Belang zorg	-	+/-	+	+	+	+
Omvang voorziening en	minimaal	geen	gemiddeld	maximaal	Maximaal	maximaal

Type 1

Het bedrijf staat open voor zorgvragers op het bedrijf. Ze kunnen er in contact komen met dieren, deelgenoot zijn van de sfeer op de boerderij, 'meelopen' met de zorglandbouwer en eventueel op vrijwillige basis een handje toesteken. De landbouwer verricht zijn normale dagelijkse werkzaamheden en de aanwezigheid van de zorgvragers vraagt een minimale tijdsinvestering. De begeleiding is in handen van externe begeleiders. Eventuele aanpassingen of voorzieningen zijn gericht op veiligheid en fysieke toegankelijkheid voor cliënten. (model A1).

Type 2

Een efficiënt productiebedrijf waar maximaal 3 zorgvragers de landbouwer helpen met de uitvoering van dagelijkse werkzaamheden. De zorgvragers kunnen relatief zelfstandig werken en worden door de landbouwer begeleid. De agrarische activiteiten zijn de belangrijkste bron van inkomsten. Er zijn geen speciale voorzieningen aangelegd en de aanpassingen in werkzaamheden is gering (model A1&2).

Type 3

Een efficiënt productiebedrijf waar de zorgfunctie enigszins is verweven met de productietak van het bedrijf. Wanneer er meer dan 3 zorgvragers deelnemen, zijn er voorzieningen aangelegd zoals een eetplaats en apart sanitair. De zorgvragers kunnen de dagelijkse werkzaamheden uitvoeren en hebben daarbij meer dan een toezien oog nodig. De zorglandbouwer draagt verantwoordelijkheid voor de productie en de landbouwer of één van de gezinsleden neemt de begeleiding op zich. Indien wenselijk, worden er nieuwe, minder commercieel gerichte werkzaamheden opgezet, bijvoorbeeld een moestuin of kruidentuin, konijnenfokkerij of geitenweide (model A1&2).

Type 4

Een bedrijf waar in het productiegedeelte zodanige aanpassingen zijn gemaakt dat zorgvragers er optimaal aan kunnen deelnemen. Toch blijft een efficiënte landbouwproductie een belangrijk doel. Er zijn meer dan 6 cliënten en de begeleiding is in handen van de landbouwer of externe begeleider(s). Er is een eetplaats en er zijn aparte sanitaire voorzieningen (model A1).

Type 5

Een agrarisch bedrijf waar de zorg centraal staat en het productiegedeelte daar volledig op is aangepast. Veel tijd en aandacht gaan naar het ontwikkelen van activiteiten die een gevarieerd werkaanbod opleveren, in combinatie met een goed commercieel product. Er zijn meer dan 6 zorgvragers. Zij worden begeleid door speciaal daartoe aangestelde begeleiders. De zorglandbouwer kan hier ook een rol in spelen. Er is een eetplaats, er zijn aparte sanitaire voorzieningen en eventueel een kantoor- of gespreksruimte. De inkomsten uit zorggelden vormen het leeuwenaandeel van het bedrijfsinkomen, de inkomsten uit de landbouwproductie zijn vaak nauwelijks kostendekkend (model B).

Type 6

De boerderij is onderdeel van een zorginstelling. Het is geen zelfstandige onderneming; het bedrijf hoeft niet per definitie financieel gezond te zijn. Het is een boerderij waarbij de zorg centraal staat. De landbouwproductie is volledig aangepast aan de mogelijkheden van de cliënten. De inkomsten zijn voor het overgrote deel afkomstig uit zorggelden (model B).

¹ Handboek Landbouw en Zorg, Jan Hassink, Nederland, Landbouw en Zorg, pg. 9-10

Hoofdstuk 5 Activiteiten op een zorgboerderij

5.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden activiteiten die op een zorgboerderij aan bod kunnen komen beschreven. Eén van de belangrijkste voorwaarden om als zorgboerderij te starten is dat er voldoende handmatige activiteiten op het bedrijf aanwezig zijn waarbij de zorgvragers kunnen meehelpen. Variatie in werk is tevens een belangrijke voorwaarde.

Wil men met een zorgboerderij starten dan moet men zichzelf twee belangrijke vragen stellen :

- Zijn er voldoende handmatige activiteiten ?
- Heb ik als zorglandbouwer voldoende tijd om deze activiteiten te begeleiden ?

Het is evenwel niet mogelijk op voorhand te bepalen bij welk soort activiteiten zorgvragers kunnen ingeschakeld worden. Het aanbod is ook niet doelgroepgebonden m.a.w. er moet bij iedere zorgvrager op voorhand bekeken worden welk soort activiteiten hij/zij zal uitvoeren aangepast aan ieders individuele mogelijkheden.

Uiteraard kan de zorgvrager evolueren en kunnen het aantal activiteiten uitgebreid worden.

5.2. Activiteiten¹

De variatie in activiteiten en werkzaamheden is enorm groot. Het aanbod is afhankelijk van het agrarische bedrijfstype. Op een tuinbouwbedrijf zijn andere activiteiten dan op een veebedrijf. Daarnaast verschillen de vaardigheden en vermogens van de zorgvragers en de daaraan gekoppelde doelen. Op de ene zorgboerderij zal het vooral gaan om de beleving van de ruimte en de sfeer en zal de zorgvrager weinig of geen activiteiten verrichten. Op een andere zorgboerderij helpt een zorgvrager mee bij het melken van koeien of geiten.

Voorbeelden van dagbestedingactiviteiten voor zorgvragers met beperkte vaardigheden:

- konijnen voeren;
- planten water geven;
- voertonnen vullen;
- opstrooien.

Voorbeelden van arbeidsmatige activiteiten voor zorgvragers met meer mogelijkheden:

- schoffelen, wieden, zaaien;
- handmatig oogsten;
- eieren rapen, dieren voeren;
- stal en hokken opstrooien, stal uitmesten, stal en erf vegen;
- schoonmaken en inpakken van groente;
- bediening (winkel op het bedrijf of recreatie), huishoudelijk werk;
- maken van houten meubilair, vogelhuisjes, hekwerken etc.

Voorbeelden van werkzaamheden bij arbeidstraining voor zorgvragers met een relatief hoog niveau:

- melken;
- werken met een bosmaaier;
- meehelpen met het verplaatsen van dieren;
- stallen leeghalen en schoonmaken;
- oogstproducten wegen / sorteren / verpakken;
- snoeihout verzamelen en afvoeren;
- onderhoud en verzorging van gebouwen, onderhoud van machines;
- kweken van groenteplantjes;
- verkoop producten en PR.

Zorgvragers met voldoende vaardigheden leveren een substantiële bijdrage aan de productie. De hoeveelheid arbeid die een zorgvrager verricht, zet over het algemeen financieel geen zoden aan de dijk. Productie maken is mogelijk als de zorgvrager voldoende begeleiding en steun krijgt. Zolang de begeleiding meer vraagt dan de geleverde arbeid opbrengt, is er sprake van zorg en zal deze zorg vergoed moeten worden. Pas als de arbeid van de zorgvrager een economische waarde heeft voor het bedrijf, is er sprake van loonvormende arbeid. Dan moet de zorgvrager voor deze arbeid betaald worden, vaak met een forse loonsubsidie. We denken hier bijvoorbeeld aan sociale en beschutte werkplaatsen. De ervaring leert dat op bijna alle zorgboerderijen de begeleiding van een zorgvrager meer tijd vraagt dan de arbeid oplevert en er dus sprake is van zorg.

5.3. Nevenactiviteiten

Zorgvragers kunnen ingeschakeld worden bij nevenactiviteiten op het bedrijf.

Voorbeelden van werkzaamheden voor zorgvragers met minder mogelijkheden : /

Voorbeelden van werkzaamheden voor zorgvragers met meer mogelijkheden :

- verkoopsklaar maken van produkten voor afzet naar diverse kanalen

Voorbeelden van werkzaamheden voor zorgvragers met een ruime mogelijkheden :

- rondleidingen, bedrijfsbezoeken voor externen : voor zorgvragers met een relatief hoog niveau
- natuurbeheer, bosbouw : het betreft hier aanleg, onderhoud en exploiteren van bossen en natuurdomeinen

¹ Handboek Landbouw en Zorg, Jan Hassink, Nederland, Landbouw en Zorg, pg. 17-18

Hoofdstuk 6 Trajectbegeleiding

6.1. Inleiding

Bij het werken met zorgboerderijen kunnen we een onderscheid maken tussen dagbesteding en arbeid. Afhankelijk van de doelgroep en hun mogelijkheden maken we een keuze.

We spreken van 'dagbesteding' indien de mogelijkheden van de zorgvrager beperkt zijn en een tewerkstelling binnen de reguliere of beschermde tewerkstelling (sociale werkplaatsen, beschutte werkplaatsen e.d.) niet haalbaar is. Zorgvragers helpen mee bij diverse activiteiten op de boerderij, al dan niet op vrijwillige basis. We spreken ook wel van "arbeidszorg".

We spreken van 'pedagogische projecten' bij de doelgroep minderjarigen. Een project is een op maat van de jongere gesneden initiatief passend binnen het ervaringsleren dat hij opneemt binnen een vooropgestelde begeleidingstermijn. Een project impliceert overleg met de jongere, vertrekkende vanuit zijn situatie en op zijn tempo. Projecten kunnen op zichzelf staan of elkaar op een geplande manier opvolgen.

We spreken van 'arbeid' indien de zorgvrager voldoende mogelijkheden heeft om te werken binnen een beschermde of reguliere tewerkstelling. Zorgvragers zijn dan werknemers met een arbeidscontract en ontvangen loon. De zorgboerderij is hier de werkgever.

6.2. Definitie 'trajectbegeleiding'

"Trajectbegeleiding kunnen we definiëren als de gehele begeleiding van de zorgvrager in functie van zijn/haar 'functioneren' vanaf de start tot het einde van de dagbesteding en/of tewerkstelling, rekening houdende met alle mogelijke valkuilen."

Valkuilen zijn alle mogelijke probleemgebieden waarmee de zorgvrager in aanraking komt gedurende het traject en die rechtstreeks of onrechtstreeks een invloed hebben op de dagbesteding en/of tewerkstelling. We denken hier aan lichamelijke of psychische, financiële (schulden, woonst, etc.), sociale of familiale problemen e.d.m.

6.3. Trajectbegeleiding

Bij een tewerkstelling of dagbesteding op een zorgboerderij is trajectbegeleiding van primordiaal belang. Over het algemeen betreft het een moeilijk tewerkstelbare groep waardoor begeleiding en bijsturen van het (arbeids)proces noodzakelijk is.

Bij een zorgboerderij volgens het model A1 of het model B, zal de zorginstelling de trajectbegeleiding in hoofdzaak op zich nemen. Bij het model A2 is de zorglandbouwer verantwoordelijk voor de trajectbegeleiding. Het dient vermeld te worden dat de verantwoordelijkheid voor de landbouwer bij het model A2 heel zwaar wordt, gezien hij naast het begeleiden van de activiteiten, tevens de zorg en de trajectbegeleiding moet opnemen.

De begeleiding van de zorgvrager verloopt in vier fasen.

Fase 1 'De kennismaking en screening'

Bij de kennismaking wordt duidelijk of het aanbod van de zorgboerderij aansluit bij de doelen en verwachtingen van de zorgvrager. De wensen, ervaringen, vaardigheden en verwachtingen van de zorgvrager en de mogelijkheden die de zorglandbouwer en de zorgboerderij te bieden hebben komen allemaal aan bod. De motivatie van de zorgvrager is heel belangrijk. Inzicht, de mate van zelfstandigheid, het vermogen te kunnen samenwerken en een zeker enthousiasme zijn van grote invloed op de mogelijkheden die een zorgvrager heeft. Deze factoren blijken vaak belangrijker te zijn dan de stoornissen en beperkingen van de zorgvrager.

De zorgvrager kan de vragen beantwoorden in een kantoor, maar ook tijdens het werken op de boerderij of tijdens een rondleiding. Soms is het voor een zorgvrager moeilijk om duidelijk te maken wat zijn wensen en mogelijkheden zijn. Ouders en persoonlijke begeleiders kunnen bij de intake betrokken worden en aanvullende informatie geven en ontvangen.

Rol van de zorginstelling (model A1) : De zorginstelling stuurt het ganse proces zoals beschreven. De zorginstelling bepaalt op basis van het intakegesprek of iemand in aanmerking komt voor een zorgboerderij. Verder wordt een kennismakingsgesprek gepland met de zorglandbouwer (bij model A1). Nadien wordt in overleg met de zorglandbouwer en de zorgvrager een beslissing genomen of er al dan niet wordt gestart.

Rol van de zorglandbouwer (model A1) : de zorglandbouwer maakt kennis met de zorgvrager en kan een rondleiding geven op het bedrijf. De landbouwer geeft uitleg bij de verschillende activiteiten op het bedrijf waarbij de zorgvrager al dan niet kan bij meehelpen. De landbouwer beslist achteraf in overleg met de zorginstelling en de zorgvrager of hij/zij al dan niet kan starten.

Bij model A2 moet de landbouwer al deze taken op zich nemen. Bij model B is dit uiteraard de zorginstelling.

Fase 2 'Het begeleidingstraject'

Er worden afspraken gemaakt over een eventuele proefperiode, doelen (bijvoorbeeld het aanleren van vaardigheden of het aanbrengen van structuur in de dag) en de werkzaamheden die de zorgvrager zal uitvoeren.

Rol van de zorginstelling (model A1): De begeleider is verantwoordelijk voor het leer- en werkproces van de zorgvrager op de boerderij en heeft de volgende taken:

- *De doelen van de zorgvrager in overleg met de landbouwer vertalen in concrete werkzaamheden en de zorgvrager begeleiden in werk-, training- of leersituaties door middel van begeleidingsgesprekken op de werkvloer.*
- *De mogelijkheden kennen om, zo nodig, de hulp van deskundigen in te roepen.*
- *Verslaglegging over de werkwijze, de ontwikkeling, en eventuele knelpunten van de zorgvrager.*

Rol van de zorglandbouwer (model A1) : De zorglandbouwer begeleidt de zorgvrager dagdagelijks op de werkvloer. Hij/zij is op de hoogte van de doelen van de dagbesteding en/of tewerkstelling en begeleidt de zorgvrager in functie van deze doelen.

Met begeleiden bedoelen we het aanbieden van geschikte activiteiten rekening houdende met de individuele mogelijkheden van de zorgvrager, uitleg geven en ondersteuning bieden bij de uitvoering ervan. De landbouwer is zich ook bewust van het groeiproces van de zorgvrager en past het activiteitenaanbod daarop aan. Dit wil zeggen, dat indien iemand vooruitgang maakt in zijn dagbesteding/tewerkstelling, het niveau van de activiteiten daarop wordt afgestemd. De landbouwer overlegt op regelmatige tijdstippen met de zorginstelling.

Bij model A2 moet de landbouwer al deze taken op zich nemen. Bij model B is dit uiteraard de zorginstelling.

Fase 3 'Evaluaties'

Tijdens de intake wordt meestal afgesproken hoe vaak de voortgang wordt geëvalueerd en wie daarbij betrokken zijn. Bij een evaluatie kunnen verschillende zaken aan bod komen: de ervaringen van de afgelopen periode, wat is er bereikt, voelt de zorgvrager zich op zijn plek, zijn er zaken die anders aangepakt moeten worden enz. Tevens worden er afspraken gemaakt over eventuele wijzigingen in de begeleiding, werkzaamheden en doelen. Evaluatiegesprekken kunnen formeel zijn. Ze kunnen ook informeel tijdens het werken of bij een rondwandeling plaatsvinden. Maak altijd een (kort) verslag en lees of bespreek dit met de zorgvrager.

Rol van de zorginstelling (model A1): De zorginstelling stuurt het proces en is verantwoordelijk voor het regelmatig vastleggen van de evaluatiegesprekken. De zorginstelling houdt steeds rekening met de doelen die in het begin van het traject werden bepaald. Er is regelmatig overleg met de zorglandbouwer en de zorgvrager.

Rol van de zorglandbouwer (model A1) : de landbouwer evalueert de zorgvrager als het ware dagdagelijks op de werkvloer. Op regelmatige tijdstippen zal de landbouwer aanwezig zijn op de formele evaluatiemomenten samen met de zorginstelling en de zorgvrager en wordt het begeleidingstraject bijgestuurd waar nodig.

Bij model A2 moet de landbouwer al deze taken op zich nemen. Bij model B is dit uiteraard de zorginstelling.

Fase 4 'Doorstroom / uitstroom'

Er stromen regelmatig zorgvragers door naar een andere werkplek. Aangezien het beëindigen van de werksituatie op de zorgboerderij een grote impact heeft voor de zorgvrager, moet dit goed begeleid en voorbereid worden. Hiervoor worden goede afspraken gemaakt met de zorgvrager en andere betrokkenen.

Rol van de zorginstelling (model A1) : De zorginstelling beslist in overleg met de zorgvrager rekening houdende met de evaluaties en de doelen van het traject of hij/zij geschikt is om door te stromen naar een andere werkplaats (bv. vanuit arbeidszorg naar beschermde tewerkstelling, vanuit beschermde tewerkstelling naar reguliere tewerkstelling, e.d.). De zorginstelling zoekt ook geschikte plaatsen waar de zorgvrager kan naar doorstromen en regelt alle zaken die daarbij aan bod komen (contract, verzekering, begeleiding, etc.).

Rol van de zorglandbouwer (model A1) : De rol van de landbouwer is beperkt. De landbouwer kan eventueel meehelpen bij het zoeken naar een andere werkplaats. Hij geeft vooral aan welke werkpunten of aandachtspunten voor de betreffende zorgvrager belangrijk zijn na de doorstroming.

Bij model A2 moet de landbouwer al deze taken op zich nemen. Bij model B is dit uiteraard de zorginstelling.

6.4. Besluit

Trajectbegeleiding is een belangrijk gegeven ook binnen zorgboerderijen. Eén van de doelstellingen is maximale reïntegratie d.m.v. een zinvolle dagbesteding. Afhankelijk van ieders capaciteiten wordt een traject op maat uitgewerkt : voor de ene zorgvrager zal arbeidszorg het maximaal haalbare zijn, voor de andere sociale tewerkstelling en voor nog andere een tewerkstelling op de reguliere arbeidsmarkt.

Een goede trajectbegeleiding is daarbij heel belangrijk. In de meeste gevallen zal het de zorginstelling zijn die deze taak op zich neemt. Enkel bij het model A2 waarbij de landbouwer de gehele trajectbegeleiding voor zich moet nemen is dit anders. We kunnen ons de vraag stellen of de verantwoordelijkheid voor de landbouwer op deze manier niet te zwaar wordt. Een aantal taken kunnen eventueel uitbesteed worden aan een externe dienst (zie ook procesbegeleiding hoofdstuk 10.4)

Deel B: Specifieke informatie

Model A1 en A2

Reguliere bedrijven

Hoofdstuk 7 'Hoe start ik een zorgboerderij op ?' - stappenplan

7.1. Inleiding

Het opstarten van een zorgboerderij vanuit een regulier landbouwbedrijf of vanuit de instelling is geen eenvoudige zaak. In het handboek kan u enkele belangrijke aspecten waar u rekening moet mee houden terug vinden. Toch raden wij aan deskundig advies in te winnen en u te laten begeleiden in de verschillende stappen.

Eén van de aanbevelingen die we formuleren ten aanzien van de overheid is het creëren en financieren van provinciale informatiepunten die deze begeleiding bij de opstart kunnen opnemen. In afwachting kan je ook informatie vinden bij verschillende instanties (zie 1ste stap)

7.2. Stappenplan Model A¹

1ste stap informatie verzamelen

Indien je interesse hebt om met een zorgboerderij te starten win je best zoveel mogelijk informatie in. Dit handboek kan daartoe een mogelijkheid zijn maar we willen we tevens een aantal interessante adressen meegeven :

- Steunpunt Landbouw en zorg te Nederland : www.landbouw-zorg.nl (je kan daar tevens een handboek bestellen)
- Omslag te Nederland : www.omslag.org
- Administratie Land- en Tuinbouw ; Leuvenseplein 4 – 1000 Brussel. Ctp. Luc Uytendewilligen tel. 02/553.63.42
- Innovatiesteunpunt voor Landbouw en Platteland ; postbus 40 – 3000 Leuven. Tel. 016/24.47.04
- Consortium Arbeidszorg Limburg ; Thonissenlaan 8 bus 1 – 3500 Hasselt. Ctp. Lut Ghaye tel. 011/21.57.70
- Diverse adressen/diensten terug te vinden in het draaiboek

2de stap bezoek van enkele initiatieven

Alvorens zelf te starten kan het interessant zijn een aantal bestaande initiatieven te bezoeken. Zo kan je een idee vormen hoe een zorgboerderij in de praktijk functioneert, welke voordelen ze kunnen bieden maar tevens welke moeilijkheden er kunnen optreden.

- Zie ook bijgevoegde database waar tal van bestaande zorgboerderijen zijn opgenomen; de inhoudelijke werking, knelpunten e.d. staan erin beschreven steeds met de contactgegevens.
- In de loop van 2002-2003 vinden er demonstratieprojecten rond landbouw en zorg plaats. Meer informatie te verkrijgen bij de Administratie Land- en Tuinbouw.

3de stap bepalen van de doelgroep

Eenmaal de beslissing genomen om met een zorgboerderij te starten dient men een keuze te maken met welke doelgroep je wil werken, hoeveel zorgvragers je op het bedrijf wil opvangen, welke verwachtingen je hebt e.d.m.

4de stap contact nemen met een zorginstelling

Als zorgboerderij ben je afhankelijk van welke instellingen zich situeren in de nabije omgeving. Mobiliteit van zorgvragers is vaak een probleem. Daarom is het aangewezen in de nabije omgeving te zoeken naar geschikte zorginstellingen. Dit heeft uiteraard zijn implicaties bij de keuze van de doelgroep. Je neemt uiteraard contact op met de zorginstelling die het meeste aanleunt bij je verwachtingen.

5de stap uitwerken samenwerking landbouwer/zorginstelling

Eenmaal contact genomen met de zorginstelling moet een mogelijke samenwerking worden bekeken. Hierbij een aantal zaken die best vooraf geregeld en besproken worden :

- Hoeveel zorgvragers zullen er op het bedrijf worden opgevangen
- Welke doelstellingen wil je bereiken (zie ook hoofdstuk 3)
- Welke zorg zal worden geboden en wie neemt dit op (zie ook hoofdstuk 2 en 4)
- Welke activiteiten zijn geschikt en kunnen door zorgvragers worden opgenomen (zie ook hoofdstuk 2 en 5)
- Welk soort verblijf wil je aanbieden, hoeveel dagen per week e.d. (zie ook hoofdstuk 2)
- Wie zal de begeleiding bij de activiteiten op zich nemen
- Wie neemt de trajectbegeleiding op zich ? (zie ook hoofdstuk 6)

Het opstarten van een zorgboerderij is geen éézijdige taak ; het is iets dat dient uitgewerkt te worden vanuit beide partijen. Het is belangrijk dat zowel de landbouwer als de zorginstellingen zich uitspreken over elkaars verwachtingen. De zorginstelling heeft hier een belangrijke taak om het proces te sturen. Een provinciaal informatiepunt zou hier een intermediaire rol kunnen opnemen.

6de stap Financiële haalbaarheid

Alvorens te starten dient de financiële haalbaarheid te worden nagegaan. De financiële middelen zijn heel beperkt

- zie ook hoofdstuk 9 'financiering model A'

Mogelijke vergoedingen die aan bod kunnen komen : onkostenvergoeding voor de landbouwer voor het verstrekken van maaltijden, logies, etc., onkostenvergoeding voor de zorgvrager (vervoer, dagvergoeding, etc.), extra verzekeringspremies, ...

7de stap Regelgeving

Het inschakelen van zorgvragers op het bedrijf zal in de meeste gevallen kaderen binnen vrijwilligerswerk/ arbeidszorg of dagbesteding. De meeste zorgvragers hebben een bepaald sociaal statuut van waaruit ze een inkomen halen. Het is daarom belangrijk op voorhand te bekijken of zij de toestemming hebben om dergelijke prestaties uit te voeren en na te gaan of men in orde is met sociale en arbeidsinspectie

- zie ook hoofdstuk 8 'regelgeving model A'

Indien je logies wil aanbieden op het bedrijf dient men rekening te houden met alle regelgeving inzake ruimtelijke ordening.

- zie ook hoofdstuk 8 'regelgeving model A'

We zijn hier alweer voorstander dit zoveel als mogelijk door de zorginstelling te laten uitwerken gezien zij daar vaak ervaring bij hebben.

Voor de landbouwer is het belangrijk te beschikken over alle nodige vergunningen die een functiewijziging van het bedrijf als gevolg heeft.

8ste stap Verzekeringen

Bij het inschakelen van een zorgvrager op het bedrijf dient men voldoende verzekerd te zijn voor alle mogelijke risico's. We denken hier aan arbeidsongevallenverzekering voor de zorgvrager, een burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering e.d. Bepaalde verzekeringen zullen worden opgenomen door de landbouwer, andere door de zorginstelling.

- zie ook hoofdstuk 10 'verzekeringen model A'

9de stap Samenwerkingscontract

Men legt best alle afspraken tussen de betrokken partijen vast in een samenwerkingsovereenkomst. Zaken die hier vermeld kunnen worden zijn het aantal dagen dat de zorgvrager zal meedraaien, welke de doelstellingen zijn, wie welke taken zal uitvoeren, verzekeringen e.d.

10de stap Start van het project

Eenmaal gestart is het aan te raden op regelmatige tijdstippen te evalueren en bij te sturen. Dit is belangrijk voor alle partijen die betrokken zijn bij het project. Vorming en procesbegeleiding kunnen een meerwaarde betekenen voor het welslagen van het project.

- Zie ook hoofdstuk 11 'screening, vorming en procesbegeleiding'

7.3 *Besluit*

Het inschakelen van 'zorg' op een land- of tuinbouwbedrijf is geen eenvoudig proces. Het model A2 is nog complexer gezien alle verantwoordelijkheid bij de landbouwer komt te liggen. In de meeste gevallen is een minimale samenwerking tussen de landbouwer en zorginstelling noodzakelijk is. Enerzijds voor alle praktische regelingen maar anderzijds ter ondersteuning van de zorg.

¹ Deels gebaseerd op een begeleidingstraject uitgewerkt door Innovatiesteunpunt Landbouw en Platteland – Leuven – zie bijlage

Hoofdstuk 8 “Regelgeving bij het werken volgens model A”

8.1. Inleiding

Indien de zorgboerderij start vanuit het model A is de regelgeving waarmee we te maken krijgen beperkt gezien er wordt vertrokken vanuit een bestaand bedrijf. We moeten dus geen rekening houden met diverse regelgeving inzake landbouw, tuinbouw, veeteelt, inspecties e.d.m. in tegenstelling tot een zorgboerderij die wordt opgestart vanuit een zorginstelling.

Er zijn enkele zaken die belangrijk zijn inzake regelgeving bij het werken volgens model A.

Je moet enerzijds in orde zijn met alle zaken betreffende arbeids- en sociale wetgeving bij het inschakelen van een zorgvrager op het bedrijf. Daarbij kunnen we een onderscheid maken tussen “dagbesteding” waarbij gewerkt wordt met vrijwilligers, pedagogische projecten bij minderjarigen en “arbeid” waarbij gewerkt wordt met werknemers.

Anderzijds moet je rekening houden met alle regelgeving inzake ruimtelijke ordening indien er een woonfunctie voor de zorgvrager aan de zorgboerderij wordt gekoppelt.

Ten slotte is het belangrijk dat zowel de zorgboerderij en de zorgvrager zich voldoende verzekeren tegen mogelijke risico's. Verzekeringen worden uitvoerig besproken in hoofdstuk 10.

8.2. “Arbeids- en sociale wetgeving van toepassing bij dagbesteding/arbeidszorg”

8.2.1. algemeen

MODEL A1: regulier bedrijf in samenwerking met een zorginstelling

Bij dagbesteding wordt gewerkt met vrijwilligers. Indien we werken volgens het model A1 m.a.w. waarbij een samenwerking bestaat met een zorginstelling, dan kan de instelling beter alle regelingen inzake vrijwilligerswerk op zich nemen. Het kadert hier vaak ook binnen arbeidszorg.

Bij dagbesteding is er geen arbeidsovereenkomst. Men heeft hier te maken met vrijwilligerswerk (arbeidszorg).

Vrijwilligers die onbezoldigd arbeidsprestaties leveren zijn dus niet verbonden door een arbeidsovereenkomst aangezien het element loon ontbreekt. Dergelijk werk kent geen specifieke reglementering, maar is niet verboden.

Van zodra er enige vorm van loon wordt uitbetaald kan er geen sprake meer zijn van een vrijwilligersstatuut. Een vergoeding voor gemaakte kosten is geen loon.

Zorgboerderijen moeten weer op letten dat het geen “verdoken arbeidsovereenkomst” is. De feitelijke situatie blijft doorslaggevend en niet de benaming die de partijen aan hun verhouding geven. Dit is een feitenkwestie en bij eventuele betwisting kunnen enkel de hoven en rechtbanken hierover uitspraak doen.

Er zijn tevens wetten binnen de arbeidsreglementering en het sociaal zekerheidsrecht die ook van toepassing zijn op vrijwilligers.

Knelpunt : Op heden is er geen sluitende wetgeving voor vrijwilligerswerk beschikbaar. Er is recent wel een wetsvoorstel ingediend maar dat is tot op heden niet goedgekeurd. Alle huidige regelgeving omtrent vrijwilligerswerk is specifiek bestemd en uitgewerkt voor vrijwilligers, ingeschakeld in VZW's, culturele verenigingen e.d.m. M.a.w. de huidige regelgeving is niet van toepassing op het inschakelen van vrijwilligers bij privé werkgevers in de profit sector. Het is zeer moeilijk of bijna onmogelijk om vrijwilligers binnen privé bedrijven in te schakelen, gezien het voor de arbeids- en sociale inspectie bijna onmogelijk is te controleren of we hier al dan niet te maken hebben met 'zwartwerk' of 'vrijwilligerswerk'. Voor het model A1 is er een mogelijkheid maar men moet steeds waakzaam blijven dat alle wetgeving wordt gerespecteerd en de nodige toestemmingen van alle betrokken diensten werden verleend.

Wanneer het vrijwilligerswerk uitgaat vanuit de zorginstelling en het een onderdeel is van de zorgverlening, kan een inschakeling op een regulier bedrijf eventueel (model A1). Het is belangrijk rekening te houden met een aantal zaken :

- **Alle regelingen dienen te gebeuren vanuit de zorginstelling (aanvragen goedkeuring/vrijstellingen voor personen met een sociale uitkering met een duidelijke motivering en omschrijving van het project e.d.)**
- **De zorginstelling maakt best een vrijwilligerscontract (arbeidszorgcontract) op waarbij de doelstelling van het vrijwilligerswerk duidelijk wordt omschreven, de uren waarop de zorgvrager aanwezig zal zijn, het feit dat er geen loon betaald wordt, bij een eventuele onkostenvergoeding dit duidelijk als zodanig vermelden etc.**
- **Men brengt de arbeids en sociale inspectie hiervan best op de hoogte**

Algemeen : Gezien het vernieuwende van zorgboerderijen (onbekendheid) geven we toch het advies bij de opstart van een project vooraf de sociale inspectie en de arbeidsinspectie op de hoogte te stellen en een eventuele goedkeuring aan te vragen. Zo kunnen misverstanden en ev. onaangename gevolgen worden vermeden.

Gezien het vernieuwende van landbouw-zorgprojecten kan dit wel eens problemen geven.

Adres : Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid
Administratie van de arbeidsbetrekkingen en –reglementering
Inspectie van de sociale wetten
Belliardstraat 61
1040 Brussel
Tel. (02)233.41.11
Fax (02)233.48.28

Alle informatie omtrent sociale en arbeidswetgeving m.b.t. vrijwilligerswerk kan je raadplegen in een interessant boek "Vrijwilligerswerk, wat kan, mag en moet – een concrete stand van zaken". Het is beschikbaar bij de Koning Boudewijnstichting en kan gratis worden gedownload via de website.

Adres : Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21
1000 Brussel
website www.kbs-frb.be

We verwijzen tevens naar de diverse steunpunten vrijwilligerswerk waar u informatie kan inwinnen indien u met vrijwilligers wil werken. Ter informatie geven we hierbij de adressen :

Adres : VZW Het Punt – Steunpunt Vrijwilligerswerk Brussel
Treurenberg 24
1000 Brussel
Tel. 02/218.55.16
Fax 02/218.71.66
Website <http://hetpunt.vgc.be>
E-mail : hetpunt@busmail.net

Steunpunt Vrijwilligerswerk Antwerpen
Tel. 03/240.61.65
e-mail : ann.duysters@welzijn.provant.be
website : www.provant.be/welzijn/swpa

Steunpunt Vrijwilligerswerk Limburg
Tel. 011/23.72.24
e-mail : vrijwilligerswerk@limburg.be
website : www.limburg.be/vrijwilligers

Steunpunt Vrijwilligerswerk Vlaams-Brabant
Tel. 016/46.83.26
e-mail : mphilips@vl-brabant.be
website : www.vl-brabant.be/vrijwilliger

Steunpunt Vrijwilligerswerk Oost-Vlaanderen
Tel. 09/267.75.22
e-mail : welzijn.en.gezondheid@oost-vlaanderen.be
website : www.oost-vlaanderen.be/vrijwilligers

Steunpunt Vrijwilligerswerk West-Vlaanderen
Tel. 050/40.35.55
e-mail hedwig.dendoncker@west-vlaanderen.be

Ter informatie enkele belangrijke zaken omtrent het werken met vrijwilligers die een sociale uitkering genieten.

Let wel : als regulier landbouwbedrijf kan u deze zaken niet zelf regelen vermits u wordt gezien als privé werkgever : het is de taak van de zorginstelling om dit vanuit de instelling en als onderdeel van de hulpverlening te regelen.

Bij het werken met vrijwilligers moet er steeds rekening gehouden worden met het statuut van waaruit de zorgvrager een inkomen heeft. Hierbij een opsomming van de verschillende soorten statuten en verplichtingen bij vrijwilligerswerk. Voor meer specifieke informatie verwijzen we terug naar het boek "Vrijwilligerswerk, wat kan, mag en moet" van de Koning Boudewijnstichting.

Sociaal – uitkeringsgerechtigden zijn per categorie onderworpen aan verschillende regels als zij toelating willen krijgen om vrijwilligerswerk te doen.¹ Hierbij kort de hoofdlijnen waar men rekening moet mee houden.

· *Minderjarigen :*

Noot : indien je minderjarigen wil inschakelen als vrijwilliger moet deze wel ouder zijn dan 15 jaar. We spreken hier niet echt van vrijwilligerswerk maar van pedagogische projecten. Gezien de leerplicht waar jongeren aan verbonden zijn, dienen zij deel te nemen aan pedagogische projecten in het kader van bijzondere jeugdbijstand. Op deze manier kunnen zij een vergoeding ontvangen, indien wenselijk.

· *Uitkeringsgerechtigd werklozen*

- Krijgen hun uitkering via de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

Bij het inschakelen van werklozen op de zorgboerderij als vrijwilliger dient men vooraf een goedkeuring aan te vragen bij het plaatselijk RVA kantoor via o.a. een formulier C45B. Deze formulieren zijn te verkrijgen bij de RVA of uitbetalingsinstellingen.

Adres : Hoofdbestuur Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
Keizerslaan 7
1000 Brussel
Tel. 02/515.42.27
Fax 02/515.43.15

- Schoolverlaters kunnen totdat ze onderworpen zijn aan de stempelcontrole onbezoldigd vrijwilligerswerk doen.

- Vrijstelling van stempelcontrole is mogelijk maar vergt een afzonderlijke toelating.

- Elke activiteit voor een derde wordt geacht loon of een ander materieel voordeel op te leveren tot bewijs van het tegendeel. De werkloze moet aantonen dat het gaat om een vrijwillige en gratis activiteit voor een derde (openbaar bestuur of vzw of feitelijke vereniging) waarbij enkel een vergoeding is van bewezen kosten of een vergoeding binnen de door de fiscus bepaalde grenzen.

· *Arbeidsongeschikten en invaliden*

Personen met een ziekteuitkering/invaliditeitsuitkering moeten vooraf de goedkeuring vragen bij de adviserend geneesheer van de mutualiteit. Een aanvraag dient te gebeuren bij het plaatselijk kantoor waarbij de zorgvrager is aangesloten. Het is niet eenvoudig een toelating te krijgen.

- *Slachtoffers van beroepsziekte en arbeidsongeval*
Voor hen is het mogelijk zonder enige formaliteit vrijwilligerswerk uit te voeren met behoud van uitkering.
- *Bijstandsgerechtigden :*
  - Gehandicapten kunnen zonder formaliteiten vrijwilligerswerk doen met behoud van uitkeringen
  - Bejaarden met een gewaarborg inkomen kunnen zonder formaliteiten vrijwilligerswerk doen met behoud van uitkering
  - Gerechtigden op gewaarborgde gezinsbijlag kunnen zonder formaliteiten vrijwilligerswerk doen met behoud van uitkering
  - Gerechtigden op bestaansminimum OCMW kunnen zonder enige formaliteiten vrijwilligerswerk doen op voorwaarde dat de werkbereidheid voldoende groot is
- *Gepensioneerden*
  - Zij hebben geen toelating nodig.
- *Bruggepensioneerden*
Zij dienen dit vooraf aan te vragen aan de RVA cfr. regeling werklozen. Voor een aantal instellingen is een aanvraag niet nodig nl. voor die verenigingen die een algemene erkenning hebben bekomen.

MODEL A2 regulier bedrijf zonder samenwerking met zorginstelling

Knelpunt : We verwijzen hier naar het knelpunt zoals beschreven bij model A1. Als privé bedrijf zonder samenwerking met een zorginstelling kan je in principe geen vrijwilligers inschakelen gezien het voor de sociale inspectie bijna onmogelijk is te controleren of het al dan niet gaat om 'zwartwerk' of 'vrijwilligerswerk'. Het is binnen dit onderzoek nog niet duidelijk geworden of er eventuele mogelijkheden zijn en hoe de sociale en arbeidsinspectie hier tegenover staat. Een regeling voor dit model zal één van de aanbevelingen zijn naar de overheid toe. Enkel indien het vrijwilligerswerk kadert binnen arbeidszorg gekoppeld aan een sociale of beschutte werkplaats is er wel een mogelijkheid.

8.2.2. Vergoedingen vrijwilligers

Indien men zorgvragers op het bedrijf inschakelt als vrijwilliger moet zowel de vrijwilliger als de landbouwer voorzichtig zijn met het ontvangen van vergoedingen hiervoor. Er zijn enkele voorbeelden van zorgboerderijen, waarbij zorgvragers worden ingeschakeld op reguliere bedrijven en waarvan beiden een onkostenvergoeding ontvangen. Men moet opletten dat deze vergoedingen een bepaald bedrag niet overschrijden. Wordt het bedrag toch overschreden dan wordt men daar op belast.

Er zijn twee mogelijke systemen : de terugbetaling van bewezen onkosten op basis van bewijsstukken of een terugbetaling van onkosten op forfaitaire basis. Bij terugbetaling van bewezen onkosten geldt geen limiet, maar elke vergoeding moet ten allen tijde kunnen bewezen worden met voorgelegde betalingsbewijzen.

Sinds half 1999 kunnen vrijwilligers ook een terugbetaling krijgen van hun onkosten op forfaitaire basis. In een omzendbrief van een minister van financiën (Viseur) staat dat vergoedingen voor onkosten van vrijwilligers vrijgesteld worden van belastingsaangifte voor een bedrag van maximaal 991,57 euro (40.000 bfr.) per jaar met een maximum van 24,79 euro (1000 bfr.) per dag. Voor meer informatie daarover kan men steeds contact opnemen met het ministerie van financiën.

Knelpunt : Er bestaat nog altijd geen eensluidende, wettelijke regeling omtrent vergoedingen voor vrijwilligers. We kunnen enkel verwijzen naar de omzendbrief van een minister. De bovengenoemde informatie heeft uiteraard weer enkel betrekking op een zorgboerderij volgens het model A1 m.a.w. waarbij er een samenwerking is met een zorginstelling en het vrijwilligerswerk ook vanuit de zorg werd geregeld. Voor het model A2 – de autonome zorglandbouwer – is de informatie omtrent vergoedingen niet relevant, uitgezonderd voor arbeidszorgprojecten gekoppeld aan sociale of beschutte werkplaatsen..

8.3. "Arbeids- en sociale wetgeving van toepassing bij arbeid"

Zodra er arbeid wordt verricht is er sprake van een arbeidsovereenkomst en bestaat er een relatie werkgever – werknemer. De zorglandbouwer dient dus alle regelgeving als werkgever na te leven. We verwijzen ook naar hoofdstuk 9 "Financiering model A" waar een aantal vormen van arbeid worden beschreven.

Bij de aanwerving van personeel bestaan volgende verplichtingen² :

- Aanvragen van een inschrijvingsnummer bij de RSZ (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid)
- Aansluiten bij een kinderbijslagfonds
- Aansluiten bij een kas voor jaarlijkse vakantie (arbeiders)
- Aansluiten bij een arbeidsgeneeskundige dienst
- Opvragen van een rijksregisternummer voor iedere werknemer
- Aangaan van een arbeidsongevallenverzekering (zie ook hoofdstuk 9 'verzekeringen')
- Er gelden specifieke regels wanneer men seizoenarbeiders tewerkstelt

Alle specifieke wetgeving en verplichtingen als werkgever worden in dit draaiboek niet beschreven. Deze informatie is beschikbaar bij bevoegde instanties.

8.4. Ruimtelijke ordening model A

Als landbouwbedrijf moet je een keuze maken tussen welk soort verblijf je wil aanbieden. Je kan enerzijds enkel dagopvang maar anderzijds ook een verblijffunctie aanbieden waarbij de zorgvrager, al dan niet voor een langere periode op het bedrijf komt inwonen.

Zodra er een verblijffunctie wordt geïnstalleerd moet je rekening houden met regelgeving inzake ruimtelijke ordening en alle vergunningen die daarbij horen. Belangrijk is een onderscheid te maken tussen :

- Agrarische gebieden
- Woongebieden en/of gebied met landelijk karakter en/of gebied voor gemeenschaps- en openbare nutsvoorzieningen

Agrarisch gebied

Binnen agrarisch gebied zijn de mogelijkheden beperkt. De wetgeving is zeer strikt wat betreft het aanbieden van logies. Strikt genomen kan op een landbouwbedrijf een gezin enkel wonen en boeren. Van zodra je op het bedrijf andere activiteiten wil organiseren moet je rekening houden met de bestaande regelgeving.

Binnen agrarisch gebied zijn er geen mogelijkheden om een bijkomende woonfunctie te gaan voorzien voor externen. Het is bijgevolg niet toegestaan bepaalde woonruimtes te gaan creëren (bv. ombouwen van ruimtes tot studio's, plaatsen van een caravans/wooncontainers, e.d).

Uitzondering : Volgens een besluit van de Vlaamse Regering van 14 april 2000 tot bepaling van de vergunningsplichtige functiewijzigingen en van de werken, handelingen en wijzigingen waarvoor geen stedenbouwkundige vergunning nodig is (B.S. 18.V.2000) is er een mogelijkheid om zonder stedenbouwkundige vergunning een woonfunctie te creëren. Ik citeer volgens artikel 3-17°b. "Een stedenbouwkundige vergunning is niet nodig voor : Een grond gewoonlijk gebruiken, aanleggen of inrichten voor "het in de onmiddellijke omgeving van een vergund woongebouw plaatsen van **één** verplaatsbare inrichting die voor bewoning kan worden gebruikt, zoals één woonwagen, kampeerwagen of tent" M.a.w. er is in het kader van zorgboerderijen dan toch een mogelijkheid een zeer beperkte woonfunctie op het erf te creëren d.m.v. het plaatsen van een caravan. Dit moet wel een tijdelijk karakter hebben en er mag geen vaste aansluiting worden aangebracht (bv. aansluiting op riolering)

Uitzondering : Een andere uitzondering bij wet is 'hoevetoerisme' waarbij een zeer beperkte woonfunctie in agrarisch gebied mogelijk is voor toerisme als tijdelijke verblijfsgelegenheid. Binnen de huidige regelgeving is er nog geen mogelijkheid of uitbreiding voorzien voor 'zorgboerderijen'.

Algemeen kan je dus stellen dat er twee aanvragen moeten gebeuren, wil men een bijkomende woonfunctie creëren. Op heden is enkel 'hoevetoerisme' een mogelijkheid.

Allereerst moet een stedenbouwkundige aanvraag worden gedaan voor een bestemmingswijziging om een toeristische functie op het agrarisch bedrijf te voorzien.

Anderzijds moet je een stedenbouwkundige aanvraag indienen, wil je bepaalde ruimtes op het bedrijf om- of bij bouwen.

Woongebied, woongebied met landelijk karakter, gebied voor gemeenschaps- en openbare nutsvoorzieningen (verschillende regelgeving)

Binnen woongebieden zijn de mogelijkheden uitgebreider. Je kan iemand laten inwonen binnen de bestaande voorzieningen, maar zodra je een aparte woonfunctie wil creëren moet je enkele verplichtingen naleven.

Indien je m.a.w. een bepaalde ruimte (ruimte in woonhuis, schuur, zolder, etc.) wenst om te bouwen tot een soort studio met aparte nutsvoorzieningen, dan moet een stedenbouwkundige aanvraag worden gedaan ten einde een bouwvergunning te verkrijgen.

Het creëren van een woonfunctie buiten het woonhuis kan normaal gezien niet, bv. het plaatsen van een container, e.d.m. (behalve uitzondering zoals beschreven binnen agrarisch gebied).

Met alle vragen betreffende ruimtelijke ordening en eventuele stedenbouwkundige aanvragen neem je best contact op met de plaatselijke gemeente.

Knelpunten en aanbevelingen

Gezien de meeste agrarische bedrijven binnen agrarisch gebied liggen is het creëren van een woonfunctie op het bedrijf, volgens de huidige wetgeving, niet mogelijk. De enige uitzondering hierop is 'hoevetoerisme' en het plaatsen van één caravan met tijdelijke functie.

Eén van de aanbevelingen die we naar de overheid toe willen formuleren is een eventuele uitbreiding van de wetgeving inzake hoevetoerisme naar zorgboerderijen.

Het opnemen van het type 'zorgboerderijen' als nevenactiviteit binnen de de structuurplannen Vlaanderen zou tevens voordelen bieden.

¹ "Vrijwilligerswerk: wat kan, mag en moet, een concrete stand van zaken", Kris Molemans, uitgever : Guido Knops, directeur Koning Boudewijnstichting, mei 2001, pg. 104.

² Brochure "starten als landbouwer of tuinder", KBC, Leo van de Gender, Leuven, pg. 45

Hoofdstuk 9 “Financieringsmogelijkheden” model A

9.1. Inleiding

Gezien het vernieuwende en het feit dat “zorgboerderijen” geen erkenning hebben door de overheid is er geen specifieke financiering voor dergelijke initiatieven.

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van enkele financieringskanalen die vandaag de dag kunnen aangewend worden. Deze worden ook specifiek omschreven. We sluiten niet uit dat er nog andere mogelijkheden zijn. We trachten de belangrijkste te beschrijven.

We moeten rekening houden met de **doelgroep** waarmee we binnen de zorgboerderij gaan werken.

- Als we de doelgroep van zorgboerderijen zeer **ruim benaderen** kunnen we stellen dat het gaat over mensen met een arbeidshandicap, die enig potentieel hebben en kunnen werken binnen een productieve setting. Voor deze doelgroep zijn er enkele financieringsmogelijkheden voorhanden. We spreken hier van “**arbeid**” waarbij er een arbeidsovereenkomst wordt afgesloten en de zorglandbouwer optreedt als werkgever. De zorgvrager is dan werknemer.
- Omschrijven we de doelgroep in **enge zin** dan betreft het personen met een arbeidshandicap, die niet in staat zijn te functioneren binnen het normale economische of beschermde circuit en die niet kunnen presteren in een productieve setting met als doel het behalen van rendement. Het betreft hier dagbesteding of “arbeidszorg” waarbij gewerkt wordt met vrijwilligers.

Als we de situatie van bestaande initiatieven in binnen- en buitenland nader bekijken kunnen we besluiten dat “zorgboerderijen” in de **enge zin** zich richten tot die doelgroep die niet in staat is te functioneren binnen een productieve setting. Er is geen specifieke financiering aanwezig voor zorgboerderijen zoals wij die zien. Je moet bijgevolg terugvallen op de bestaande systemen met alle gevolgen vandien.

Voor zorgboerderijen in de **ruime zin** van het woord zijn er een beperkt aantal mogelijke financieringskanalen voor doelgroep en/of landbouwer in de vorm van loonsubsidies die mogelijks kunnen gebruikt worden. Al deze begrippen komen verder in dit hoofdstuk aan bod.

Algemene steunmaatregelen in de land- en tuinbouwsector denken we maar aan Europees Investeringsfonds en steunmaatregelen bij een eerste installatie (provinciale steun e.d.) worden in dit hoofdstuk niet beschreven. We verwijzen hier naar de bevoegde instanties. Eventuele steunmaatregelen die rechtstreeks verband houden met “zorgboerderijen” worden uiteraard wel weergegeven.

Bij het uitschrijven van volgend hoofdstuk werden volgende bronnen geraadpleegd (sommige stukken zijn ook overgenomen) : Lokaal Vademecum Tewerkstellingsmaatregelen Gent Stad In Werking, januari 2001 – de website van het Vlaams Fonds en de website van de RSZ.

Arbeidszorg/dagbesteding	Opleiding	Arbeid	Algemeen
1. Arbeidszorg Provincie Limburg 2. Inschrijven landbouwer in loonsverband instelling 3. Begeleid werken	1. CBO 2. Bedrijfsopleidingen	1. Artikel 60 2. Artikel 61 3. Activeringsmaatregelen 4. Plus 1,2,3 plan 5. CAO 26 6. VIP	1. Vlaams Landbouwinvesteringsfonds 2. Sectorfondsen Land- en Tuinbouw 3. Vlaams Fonds : aanpassingen werkplaats 4. Programma Plattelandsontwikkeling 2000-2006 5. Provinciale middelen 6. Leader+ 7. EFRO

9.2. Financieringsmogelijkheden in het kader van “dagbesteding” of “arbeidszorg” - vrijwilligerswerk

Als we bestaande zorgboerderijen in België bekijken kunnen we concluderen dat er weinig of geen financieringsmogelijkheden beschikbaar zijn voor zowel de zorgvrager, de landbouwer als voor de zorginstelling. Bestaande initiatieven doen dit nu louter uit idealisme en de huidige financiële regeling is louter kostendekkend.

Enkele mogelijkheden :

9.2.1. Middelen “arbeidszorg” via Provincie (model A1)

Enkele Provincies maken budgetten vrij ter ondersteuning van arbeidszorgprojecten. Vanuit de Provincie Limburg heeft men een consortium arbeidszorg opgericht waarbij diverse initiatieven die arbeidszorg aanbieden zijn aangesloten. Deze zijn gegroeid vanuit verschillende sectoren o.a. Geestelijke Gezondheidszorg, Algemeen Welzijnswerk, Gehandicaptenzorg en Sociale Tewerkstelling.

I.s.m. met de Provincie Limburg is het Consortium Arbeidszorg Limburg een project “zorgboerderijen” gestart waarbij zorgvragers gedurende 2 dagen per week terecht kunnen op een regulier landbouwbedrijf. De Provincie voorziet op deze manier een onkostenvergoeding voor enerzijds de landbouwer en anderzijds de zorgvrager. De landbouwer ontvangt 200 fr. per dag per zorgvrager en de zorgvrager ontvangt 240 fr. per dag. Verder betaalt de Provincie ook een ongevallenzekeringsverzekering voor elke zorgvrager die in dit project meestapt.

Het betreft hier dus enkel een onkostenvergoeding die hooguit de reële onkosten dekt bv. maaltijden, vervoer, etc. U kan begrijpen dat noch de landbouwer noch de zorgvrager hier enig financieel voordeel uithalen. Middelen voor diegene die de “zorg” aanbiedt zijn er niet. Dit is een financieringsmogelijkheid enkel bestemd voor reguliere bedrijven in Limburg en aangesloten bij dit betreffende project.

Meer informatie over dit project :

Consortium Arbeidszorg Limburg VZW
Ctp. Lut Ghaye
Thonissenlaan 8 bus 1
3500 Hasselt
Tel. 011/21.57.70
Fax 011/21.57.71
E-mail consortium.arbeidszorg@pi.be
Ter info :

Ook de Provincie Oost-Vlaanderen geeft beperkte middelen uit in het kader van “arbeidszorg”. Het zijn middelen die zijn vrijgemaakt ter ondersteuning van vernieuwende projecten op het gebied van sociale economie, beschermde tewerkstelling en opleiding. Een Provinciaal Platform Arbeidszorg werd opgericht. Doch er is geen specifieke financiering voorhanden voor zorgboerderijen volgens het model A. Middelen zijn verdeeld binnen bestaande opleidings- en tewerkstellingsprojecten. Een project “zorgboerderijen” conform de situatie in Limburg is niet uitgewerkt. Het opzetten van een gelijklopend project kan een mogelijkheid zijn.

Ook andere provincies geven beperkte middelen in het kader van arbeidszorg. Voor zover we weten worden deze niet gebruikt in het kader van zorgboerderijen volgens het model A. Dit sluit echter niet uit dat dit in de toekomst een mogelijkheid kan zijn. Ter informatie de adressen met alle Provinciale besturen die arbeidszorgprojecten ondersteunen.

Adres: Provincie Oost Vlaanderen
Platform Arbeidszorg
Ctp. Wim Van Loo
Dienst 61 Welzijn
Gouvernementstraat 1
9000 Gent

Provincie West Vlaanderen
Dienst Welzijn
Ctp. Eddy Moerenhout
Koning Leopold III-laan 41
8200 Sint Andries
Tel. 050/403.327

Provincie Antwerpen
Dienst Welzijn
Ctp. Liesbet Borremans
Boomgaardstraat 22 bus 100
2600 Berchem
Tel. 03/240.61.77
e-mail liesbet.borremans@welzijn.provant.be

Provincie Vlaams Brabant
Dienst Welzijn
Ctp. Gudrun Denhaan
Dietseseenweg 52
3010 Kessel-Lo
016/26.72.92

Noot : "Arbeidszorg" is een vrij recent gegeven wat nog volop wordt besproken op niveau van de Vlaamse overheid . Voor alle recente ontwikkelingen verwijzen we naar de provinciale besturen en de Koning Boudewijn Stichting.

9.2.2. Gedeeltelijk of volledig inschrijven van de landbouwer in loonsverband van de zorginstelling (model A1)

Een tweede mogelijkheid voor landbouwbedrijven met een samenwerken die zorginstelling is het gedeeltelijk of volledig inschrijven van de landbouwer in loonsverband met de zorginstelling. Gezien zorginstellingen gesubsidieerd worden vanuit de overheid zou een deel van de financiën kunnen vrijgemaakt worden in het kader van zorgboerderijen.

Het inschakelen van een zorgvrager op een bestaand bedrijf betekent vaak een ontlasting voor de zorginstelling waardoor dergelijke samenwerking overwogen kan worden.

Doch dit biedt slechts een oplossing voor de landbouwer. Deze loonkost wordt dan ten laste genomen van de zorginstelling.

De discussie over, waar mogelijke financiering gevonden kan worden ligt dan bij de zorginstelling. De mogelijkheden ter financiering zijn dus zo goed als onbestaande.

9.2.3. Begeleid Werk voor mensen met een handicap – Vlaams Fonds

Een aantal dagcentra voor mensen met een handicap startten vorig jaar verschillende projecten op rond arbeidszorg. Deze experimenten lopen nu ten einde maar het initiatief wordt in de toekomst verder gezet.

Het is eigenlijk bedoeld voor die personen die niet terecht kunnen in beschutte werkplaatsen omwille van het rendement dat daar moet gehaald worden.

Vanuit dagcentra en huizen voor niet werkenden worden ook vaak activiteiten georganiseerd voor mensen met een handicap maar die eerder als tijdverdrijf of bezigheidstherapie worden gezien en niet echt als werk. Voor diegenen die een tussenstap tussen bezigheid en werk willen zijn er de arbeidszorgprojecten.

Het gaat hier om onbezoldigde arbeid, buiten het dagcentrum, bij bedrijven in de profit en non profit sector.

Het systeem verloopt dus via erkende dagcentra en heeft tevens een andere naam gekregen met name 'begeleid werken'.

Wie wil deelnemen aan een project voor begeleid werken, moet een zorgtoewijzing niet-werkenden hebben van het Vlaams Fonds (d.w.z. een toewijzing voor beschermd wonen, een dagcentrum of een tehuis voor niet-werkenden). Inschrijven kan via een dagcentrum dat aan het project deelneemt. Dit kan eventueel een mogelijkheid zijn voor zorgboerderijen maar momenteel wordt dit niet in die vorm toegepast.

Voor meer informatie : Vlaams Fonds
Sterrenkundelaan 30
1210 Brussel
02/225.84.63
www.vlafo.be

9.3. Financieringsmogelijkheden in het kader van "arbeid" voor zowel model A1 en A2

Er zijn enkele mogelijkheden in het kader van "loonsubsidies" voor werkgevers. Dit veronderstelt wel dat de landbouwer iemand in dienst neemt met een arbeidscontract en zelf moet investeren in personeel.

Belangrijke beperkingen in het kader van zorgboerderijen zijn :

- De landbouwer moet de financiële mogelijkheden hebben om personeel in dienst te nemen. Hij moet met andere woorden investeren en krijgt geen vergoeding voor eventuele zorg.
- De zorgvragers moeten een bepaald niveau halen en in staat zijn om te functioneren binnen een produktieve setting.

Loonsubsidies kunnen gebruikt worden indien de landbouwer iemand in dienst wil nemen uit de kansengroepen, die toch arbeidsrijp is om te werken in een produktieve setting. Er zal uiteraard een zekere mate van rendementsverlies zijn maar daarvoor zijn de loonsubsidies aanwezig ten einde dit verlies op te vangen. Gezien de moeilijke omstandigheden waarbinnen de landbouwers vandaag de dag moeten functioneren is het twijfelachtig dat er in grote getale gebruik zal gemaakt worden van deze loonsubsidies.

Een andere mogelijkheid zijn "opleidingen" waarbij zorgvragers stages uitvoeren bij een regulier landbouwbedrijf. Dit zijn uiteraard opleidingen met als doel een toekomstige tewerkstelling in de landbouw. Zorgboerderijen in de 'zuivere betekenis' richten zich meer naar arbeidszorg en minder naar tewerkstelling. Niettegenstaande deze vaststellingen willen we deze subsidievormen toch kort situeren.

9.3.1. Artikel 60§7 (bestaansminimumtrekkers OCMW)

- Omschrijving :

Dit artikel staat beschreven in de Organieke Wetgeving. Het OCMW is de werkgever voor een bepaalde periode met als doel de OCMW-gerechtigde het voordeel van bepaalde sociale uitkeringen te laten verwerven. Artikel 60 werknemers kunnen gedetacheerd worden naar gemeente, provincie, VZW of **privé-werkgever**.

De doelstelling is enerzijds het in regel brengen met de werkloosheidsuitkering en anderzijds werkervaring opdoen. De eerste 6 maanden kan eventueel via een halftijdse tewerkstelling, de rest van de periode moet voltijds gepresteerd worden.

- Wie komt in aanmerking :

Het is enkel bedoeld voor steuntrekkers van het OCMW die door een gebrek aan arbeidsdagen niet gerechtigd zijn op werkloosheidsvergoedingen.

- Loon werknemer

De werknemer krijgt een loon van de openbare dienst (brutoloon arbeiders +/- 52.000 fr., netto +/- 36.700 fr.)

- Tussenkost werkgever

De landbouwer betaalt het verschil tussen het brutoloon en de eerste steuncategorie (+/- 29.000 fr.). Indien de tewerkstelling in het landbouwbedrijf tevens een vorm van opleiding inhoudt kan het Ocmw nog eens +/- 10.000 bef in mindering brengen d.w.z. dat de landbouwer ongeveer 19.000 bef per maand aan het OCMW moet betalen.

- Meer info :

OCMW van plaatselijke gemeente

9.3.2. Artikel 61 (bestaansminimumtrekkers OCMW)

- Omschrijving :

In het kader van artikel 61 van de Organieke Wet betreffende de OCMW's kan een OCMW een conventie afsluiten met een private werkgever. De landbouwer kan hier mogelijks optreden als werkgever. De werkzoekende kan op die manier aangenomen worden door het landbouwbedrijf en het OCMW voorziet een financiële tussenkost ter stimulering van deze tewerkstelling. De werkgever is hier het privé bedrijf maar kan ook een instelling zijn.

- Wie komt in aanmerking :

Het is bedoeld voor alle steuntrekkers van het OCMW.

- Tussenkost werkgever

De werkgever (landbouwer) ontvangt gedurende 12 maanden een opleidingsvergoeding van 10.000 BEF bij een FT tewerkstelling en 5000 BEF bij een HT tewerkstelling. De opleidingsvergoeding bedraagt 1000 BEF per lesuur voor de lesgever en 500 BEF per lesuur voor de werknemer. De lesgever kan zowel de werkgever, het OCMW, de Vdab, ... zijn.

- Meer info :

OCMW van plaatselijke gemeente

9.3.3. Activeringsmaatregelen

Momenteel worden een aantal nieuwe activeringsmaatregelen uitgewerkt die enkele oude regelingen zullen vervangen. Het gaat hier om het voordeelbanenplan, de regeling inzake invoeginterim en – groepering, de dienstenbanen en de banenplanuitkering.

Deze activeringsmaatregelen hebben als gevolg een RSZ-vermindering voor de werkgever en een activering van de werknemer.

Sinds 01/01/2002 is het activaplan van start gegaan ; dit heeft tot doel de herinschakeling van de werkzoekende in het normale arbeidscircuit te bevorderen door het toekennen van 'een gedeeltelijke vrijstelling van de betaling van de patronale RSZ bijdrage' en in sommige gevallen een geactiveerde uitkering (werkloosheid/Ocmw).

Meer informatie : Rijksdienst Voor Arbeidsvoorziening

9.3.4. Plus-één-plan, Plus-twee-plan, Plus-drie-plan¹

- Omschrijving

Iedere werkgever (zelfstandige, vennootschap of beoefenaar van een vrij beroep) die een eerste werknemer, werkzoekende aanwerft, kan beroep doen op het Plus Eén Plan.

Wanneer de werkgever een uitkeringsgerechtigde volledig werkloze (of gelijkgestelde) aanwerft met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur, deeltijds of voltijds, geniet hij van tijdelijke niet-geplafondeerde vrijstelling van de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid, ongeacht de leeftijd en werkloosheidsduur van de kandidaat-werknemer. De aanwerving van twee halftijdse werknemers geeft recht op de tegemoetkoming in het kader van het plus één plan, zelfs indien deze niet tegelijkertijd aangeworven werden en dit vanaf de eerste aanwerving.

Ook de werkgevers die hun tweede en/of derde werknemer in dienst nemen, krijgen een vermindering van werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid. Deze maatregel wordt Plus-twee en Plus-drie-plan genoemd.

- Werknemer

Volgende personen komen in aanmerking :

- Volledig uitkeringsgerechtigde werklozen (attest van de RVA), 1 dag is voldoende
- Volledig werklozen die sedert meer dan één jaar als werkzoekende zijn ingeschreven en gedurende die periode niet uitkeringsgerechtigd zijn geweest.
- Werkzoekenden die gedurende een ononderbroken periode van zes maanden ingeschreven zijn als werkzoekende en op het ogenblik van indienstneming het bestaansminimum genieten.
- Werkzoekenden die gedurende een ononderbroken periode van zes maanden ingeschreven zijn als werkzoekende en op het ogenblik van indienstneming financiële sociale bijstand genieten en ofwel ingeschreven zijn in het bevolkingsregister ofwel over een bepaalde verblijfsvergunning beschikken.
- Mindervalide werkzoekenden die op het ogenblik van de indienstneming zijn ingeschreven bij het VFSIPH
- Werkzoekenden die gedurende 18 maanden voor de indienstneming (12 maanden als de werknemer minimum 40 jaar oud is) zonder onderbreking werkloosheidsuitkering ontvingen in het kader van de werkloosheid voor vrijwillig deeltijdse werknemers.
- Gewezen leerlingen, al dan niet gezinshoofd, jonger dan 30 jaar, die een leertijd hebben beëindigd voorzien in de wetgeving betreffende de vorming en opleiding in een zelfstandig beroep, of die een industrieel leercontract hebben beëindigd.
- Ingeschreven volledig werklozen die gedurende de twee jaar voor de indienstneming, minimum 1 jaar als hoofdbijdrageplichtige onderworpen zijn geweest aan het sociaal statuut van zelfstandige.
- Wie gedurende minstens drie maanden als interim in de onderneming heeft gewerkt voor zijn aanwerving (in de 12 maand voorafgaand aan de aanwerving).

- Werkgever

De vrijstelling bedraagt 100 % van de basisbijdragen gedurende het eerste kwartaal van de aanwerving en de vier volgende, 75% gedurende het vijfde tot en met het achtste kwartaal volgende op de aanwerving en 50% van het negende tot en met het twaalfde kwartaal volgende op de aanwerving.

De werkgever die een tweede werknemer aanwerft, die eveneens werkzoekende is, geniet voor deze aanwerving gedurende het eerste jaar van een vermindering van de werkgeversbijdragen van 75 % gedurende het kwartaal van de aanwerving, van 50 % gedurende het vijfde tot het achtste kwartaal en van 25 % van het negende tot het twaalfde kwartaal volgend op de aanwerving. Voor een derde aanwerving - eveneens van een werkzoekende - bedraagt de vermindering 50 % gedurende het kwartaal van de aanwerving en de vier daaropvolgende kwartalen en 25 % van het vijfde tot en met het achtste kwartaal volgend op de aanwerving.

Tegemoetkoming in de administratiekosten bij een erkend sociaal secretariaat (490 BEF per maand).

Duur van de tegemoetkoming : maximum drie jaar.

- Procedure

Bij de eerste aangifte aan de RSZ moet de werkgever de identiteit vermelden van de werknemer en het bedrag van de vermindering aanduiden op het daartoe bestemde formulier.
Bewijzen dat de werknemer tot één van de risicogroepen behoort.

- Meer informatie

RSZ Jan Jacobsplein 6 te 1.000 Brussel
tel: (02) 507 62 11
website: <http://www.rsz.fgov.be>

U kunt hiervoor ook terecht bij de de gewestelijke bureaus of een sociaal secretariaat.

9.3.5. CAO 26² (personen met handicap en Vlaams Fonds Nummer)

- Omschrijving :

De CAO 26 werd in 1975 afgesloten in de Nationale Arbeidsraad. De CAO houdt in dat een persoon met een handicap, tewerkgesteld in een normaal arbeidsregime, hetzelfde minimum- of referteloon moet ontvangen als een valide werknemer. Dit gebeurt door aan de werkgever een vergoeding toe te kennen voor het eventuele rendementsverlies.

De mate van het rendementsverlies bepaalt het bedrag van de loonsubsidie. De loonsubsidie bedraagt minimum 5 % en maximum 50 % van de totale loonlast. De totale loonlast bestaat uit het brutoloon van de werknemer vermeerderd met de patronale lasten en de premie van de arbeidsongevallenverzekering.

- Werkgever

Elke werkgever uit de privé-sector komt in aanmerking.
De werkgever dient te voldoen aan alle wettelijke verplichtingen die hij als werkgever moet nakomen.

- Werknemer

Om als werkgever te genieten van een CAO 26 tegemoetkoming, moet ook de werknemer aan twee voorwaarden voldoen:

1. de werknemer moet ingeschreven zijn bij het Vlaams Fonds;
2. de werknemer moet een toelating hebben tot het gebruik van 'Bijstand bij opleiding en werk op de open arbeidsmarkt'.
De tegemoetkoming geldt zowel bij voltijdse als deeltijdse tewerkstelling.

- Procedure

De werknemer met een handicap moet in de eerste plaats ingeschreven zijn bij het Vlaams Fonds. Daarnaast moet de werknemer beschikken over een positieve beslissing voor 'Bijstand bij opleiding en werk op de open arbeidsmarkt'. De aanvraag voor beide gebeurt bij de provinciale afdeling van het Vlaams Fonds.

De werkgever dient een aanvraag in voor het verkrijgen van loonsubsidie door het document 'Aanvraag tot machtiging' in twee exemplaren te bezorgen aan de sociale inspectie waaronder het bedrijf valt.

Op dat moment treedt het Vlaams Fonds als adviesorgaan in werking:

1. Een medewerker van de provinciale afdeling begeeft zich naar de plaats waar de gehandicapte werknemer werkzaam is om er een onderzoek te doen. Op basis hiervan geeft het Vlaams Fonds advies aan de sociale arbeidsinspectie.
2. Op basis van dit advies en het advies van de bevoegde arbeidsgeneesheer onderzoekt de sociale inspectie of er inderdaad sprake is van een rendementsverlies.
3. De sociale inspectie bepaalt het percentage rendementsverlies (minimum 5 % en maximum 50 %) van de werknemer. Op dat moment verleent de sociale inspectie dus de machtiging aan de werkgever om slechts een deel van de totale loonkost van de werknemer te dragen.
4. De werkgever betaalt eerst het loon volledig aan de werknemer. Nadien ontvangt de werkgever de financiële tegemoetkoming van het Vlaams Fonds. Daarvoor dient de werkgever op het einde van

iedere maand het document 'Aanvraag tot financiële tegemoetkoming' over te maken aan de provinciale afdeling van het Vlaams Fonds. Het Vlaams Fonds betaalt dan de loonsubsidie uit. De loonsubsidie is van toepassing vanaf het moment dat de werkgever de machtiging krijgt. De machtiging wordt verleend voor een periode van maximum één jaar, maar kan jaarlijks verlengd worden.

- Meer informatie :

Website Vlaams Fonds www.vlafo.be

9.3.6. VIP (personen met handicap en Vlaams Fonds nummer)

- Omschrijving :

Een werkgever die een persoon met een handicap in dienst neemt, kan voor deze tewerkstelling een Vlaamse inschakelingspremie verkrijgen.

De Vlaamse inschakelingspremie is bedoeld om de kosten te dekken die de werkgever moet dragen voor:

- de inschakeling van de werknemer in het gewone economische circuit
- de integratie van de werknemer in het arbeidsproces van het bedrijf
- de bijkomende professionele begeleiding
- het eventuele rendementsverlies van de werknemer

Deze premie kan ook bekomen worden bij een deeltijdse tewerkstelling.

- Werkgevers

Elke werkgever uit de privé-sector komt in principe in aanmerking.

De inschakelingspremie bedraagt 30% van het referteloon.

(referteloon is het minimumloon volgens Paritair Comité + RSZ – voordelen uit andere tewerkstellingsprogramma's bv. banenkaart)

Maatregel is onbeperkt in tijd ; de premie blijft lopen tot het einde van de tewerkstelling.

- Werknemers

De werknemer met een handicap ontvangt hetzelfde loon als een valide werknemer. Deze maatregel is enkel voor werknemers met een handicap die een Vlaams Fonds goedkeuring hebben voor tewerkstelling op de open arbeidsmarkt.

- Procedure

1. De werkgever dient de aanvraag tot uitkering van een inschakelingspremie in bij de provinciale afdeling van het VFSIPH (regio van de werknemer).
2. De werkgever vult maandelijks een loonkostenstaat in en bezorgt deze aan het VFSIPH binnen de 14 dagen na afloop van het kwartaal waarin de arbeidsprestaties zijn verricht.
3. Het VFSIPH betaalt de inschakelingspremie per kwartaal.

9.3.7. Opleidingen

Een andere mogelijkheid is het opnemen van zorgvragers in het kader van opleidingen. Let wel dit is geen financieringsmogelijkheid voor de landbouwer. Enkel de zorgvrager krijgt een extra vergoeding. Een aantal voorbeelden :

- Opleiding via Centra voor Beroepsopleidingen (CBO) : voor personen met handicap

Er zijn in Vlaanderen een 12 tal erkende Centra voor Beroepsopleidingen (CBO). Deze CBO's verzorgen beroepsopleidingen voor personen met een handicap die erkend zijn door het Vlaams Fonds. De opleidingen worden aangeboden in de vorm van pakketten die maximum 3600 opleidingsuren bevatten. De opleiding bestaat uit een theoretisch gedeelte en voor (minimum) de helft uit stages in ondernemingen. Het kan een mogelijkheid zijn voor een landbouwer om mensen met een handicap een stage te laten uitvoeren op zijn bedrijf.

De persoon met een handicap krijgt bovenop zijn uitkering een vergoeding. De landbouwer dient dit op vrijwillige basis te doen.

Voor meer informatie kan u contact opnemen met één van de Centra voor Beroepsopleidingen of via de website van het Vlaams Fonds www.vlafo.be.

Een opleiding kan resulteren in een tewerkstelling via CAO 26 of VIP.

- Bedrijfsopleidingen : voor personen met een handicap

Via een bedrijfsopleiding bij een werkgever kunnen personen met een handicap die erkend zijn door het Vlaams Fonds praktische ervaring opdoen in een beroep dat aansluit bij hun mogelijkheden, beperkingen en interesses. De cursist leert gedurende een bepaalde periode een job, door deze uit te oefenen bij een werkgever. Deze opleiding omvat enkel praktisch. In realiteit wordt nog weinig gebruik gemaakt van dit systeem gezien de meeste opleidingen via een CBO verlopen.

De cursist ontvangt hier tevens een vergoeding bovenop zijn uitkering. De landbouwer dient dit op vrijwillige basis te doen.

Een opleiding kan resulteren in een tewerkstelling via CAO 26 of VIP.

9.4. Mogelijke andere financieringsbronnen – die mits een aanpassing aan de huidige regelgeving eventueel zouden kunnen

Er zijn nog enkele andere financieringssytemen maar deze zijn in hun huidige vorm en rekening houdende met de huidige regelgeving moeilijk of niet te gebruiken. We denken hier o.a. aan het Persoonlijk Assistentie Budget voor mensen met een handicap, brugprojecten voor minderjarigen.

'Persoonlijk Assistentiebudget' voor mensen met handicap'

Het Persoonlijk Assistentiebudget (PAB) is een budget dat wordt toegekend aan personen met een handicap die, mits redelijke assistentie, in hun thuissituatie kunnen verblijven. De grootte van het budget wordt bepaald rekening houdend met de persoonlijke situatie/zorgbehoefte. De persoon met een handicap kan met dit budget zelf zijn assistentie organiseren en financieren.

Het PAB kan gebruikt worden om assistenten te vergoeden voor het assisteren bij :

- Huishoudelijke activiteiten
- Lichamelijke activiteiten
- Verplaatsingen
- Dagbestedingen (bv. assistentie bij een activiteit)
- Administratiewerk
- Enz.

Het PAB kan niet gebruikt worden in het kader van zorgboerderijen. In Nederland bestaat een gelijkaardig systeem nl. het PersoonsGebonden Budget (PGB). Daar is de persoon in de mogelijkheid zijn zorg in te kopen op een zorgboerderij. Zij kunnen meehelpen binnen de activiteiten op de boerderij en de landbouwer neemt de zorg voor de hulpvrager op zich.

Het kan een mogelijk spoor zijn om het PAB uit te breiden naar dergelijke initiatieven.

'Brugprojecten voor jongeren'

De doelgroep voor brugprojecten zijn jongeren die er niet in slagen om na gewone bemiddelingsactiviteiten een gepaste tewerkstelling te vinden in het normale economische circuit, door gebrek aan arbeidsattitudes e.d.m. Deze jongeren zijn deels leerplichtig en bevinden zich in de leeftijdscategorie van 15 tot 18 jaar. De brugprojecten hebben als doel jongeren in een opleiding te voorzien waarbij de praktijk een belangrijk aandeel vormt.

Jongeren volgen deels opleiding en deels werkervaring in een werkplaats. Jongeren ontvangen hiervoor een maandelijks vergoeding.

Dit systeem van brugprojecten kan richtinggevend zijn m.b.t. tot het uitwerken van een vergoedingssysteem voor minderjarigen maar is omwille van zijn huidige reglementering moeilijk bruikbaar binnen het concept zorgboerderijen.

9.5. Algemene financieringsmogelijkheden

9.5.1. Het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds

Het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) verleent steun aan startende landbouwers en tuinders. Zowel de overname van een bedrijf als de opstart van een nieuw bedrijf kunnen in aanmerking komen voor steun.

Meer specifiek kunnen volgende investeringen gesubsidieerd worden :

- Overname van de bedrijfskleding
- Investerings ten gunste van het milieu en het dierenwelzijn
- Aanpassing of modernisering van bedrijven
- Bouwen en inrichten van bedrijfsgebouwen
- Aankoop van bedrijfsgebouwen
- Aankoop van materiaal

Deze steun wordt toegekend onder verschillende vormen : overheidswaarborg, rentesubsidie en kapitaalpremies.

In het kader van zorgboerderijen zou deze steun kunnen gebruikt worden voor aanpassingen aan de infrastructuur van het landbouwbedrijf. We denken hier bijvoorbeeld aan een aparte eetruimte voor de zorgvragers, een kleedruimte, aanpassingen om de veiligheid te verhogen e.d.m.

Voor meer inlichtingen of het aanvragen van een brochure kunt u steeds terecht bij :

Adres : Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Administratie Land- en tuinbouw
Afdeling Land- en Tuinbouwondersteuningsbeleid
Ir. Johan De Schryver
Leuvenseplein 4, 3de verdieping
1000 Brussel
Tel. 02/553.63.23
Fax 02/553.63.05
e-mail johan.deschryver@ewbl.vlaanderen

U kan tevens informatie vinden op onderstaande website:

www.vlaanderen.be/ned/sites/landbouw/VLIF-reglement.htm

9.5.2. Sectorfondsen Land-en Tuinbouw

De sociale fondsen binnen land- en tuinbouw innen via de sociale zekerheidsbijdragen van de werkgevers bijkomende middelen die kunnen aangewend worden voor het aanwerven van mensen uit de risicogroepen en voor de vorming van werknemers. Vanuit deze opdracht zou er eventueel aan gedacht kunnen worden om middelen uit deze sectorfondsen te besteden aan zorgboerderijen.

9.5.3. Vlaams Fonds – mensen met een handicap

Voor personen met een handicap zijn er financieringskanalen, niet onmiddellijk voor de prestaties die worden uitgevoerd, maar als extra ondersteuning bij een eventuele tewerkstelling via bv. CAO 26, VIP en andere. Het zijn tegemoetkomingen vanuit het Vlaams Fonds aan werkgevers die personen met een handicap tewerkstellen.

Het kan gaan om aanpassingen aan de arbeidspost, hulpmiddelen of gereedschap, arbeidskledij en bijstand.

Voor meer informatie verwijzen we naar de website van het Vlaams Fonds www.vlafo.be.

9.5.4. Programma plattelandontwikkeling Vlaanderen 2000 - 2006³

Het programma voor plattelandontwikkeling in Vlaanderen van 2000 – 2006 is terug te vinden op het internet. Op heden is dit niet uitgewerkt naar zorgboerderijen maar er zijn mogelijks kansen om bepaalde projectmatige activiteiten zoals zorgboerderijen op te zetten. Er kan eventueel gebruik gemaakt worden van enkele beschreven maatregelen o.a.

- Maatregel : steun aan investeringen in de landbouw (VLIF : zie 8.6.3.)

- Maatregel : Bevordering van de aanpassing en de ontwikkeling van het platteland

Website : www.vlaanderen.be/ned/sites/landbouw/pop/htm

9.5.5. Middelen Provincie

Vanuit de Provincie Oost-Vlaanderen worden er beperkte middelen vrijgegeven aan een zorginstelling die een zorgboerderij wil opstarten volgens het model A1 m.a.w. zij sturen zorgvragers uit naar een regulier landbouwbedrijf.

Het is een investering in de personeelskost voor het uitwerken van het project.

De diensten van waaruit deze middelen worden vrijgegeven :

- 6° Directie Dienst 61 Welzijn – budgetten projectsubsidie bijzondere jeugdbijstand

- 10° Directie Dienst 102 Land- en Tuinbouw – Duurzame ontwikkeling in de land- en tuinbouw

Mogelijks hebben ook andere Provinciale besturen middelen ter beschikking in het kader van vernieuwende landbouw-zorgprojecten. Tijdens ons onderzoek ontbrak het ons aan tijd om dit verder uit te zoeken.

U kan uiteraard steeds contact opnemen met één van de provincies.

9.5.6. ter info

Tijdens ons onderzoek hebben we van een Europese subsidievorm kennis genomen n.l. "Leader II", maar dit was slechts tijdelijk en is ondertussen afgelopen. Het Leader II programma was erop gericht om de leefbaarheid van het platteland te bevorderen door het stimuleren van sociaal-economische initiatieven. Een van de projecten die werden gesteund was een zorgboerderij opgestart vanuit een regulier landbouwbedrijf.

Meer informatie over het betreffende project :

Adres : Provinciehuis Essenkasteel
Leader II secretariaat
Sabine Derck
Woumenweg 100
8600 Diksmuide
051/51.93.50
e-mail sabine.derck@west-vlaanderen.be

Het Leader project heeft een vervolg gekregen in de vorm van Leader+. Informatie over Leader projecten kan u tevens vinden op onderstaande website :

www.vlaanderen.be/ned/sites/landbouw/leader1.doc

In Limurg kan je voor vernieuwende landbouwprojecten financiële steun vragen in het kader van EFRO. Deze vorm van steun is te vergelijken met Leader, maar dan beperkt tot bepaalde regio's te Limburg. Voor meer informatie :

Adres : EFRO
Gilbert Paulus
011/23.74.33
www.limburg.be/doelstelling2

9.6. Besluit

De financieringsmogelijkheden voor zorgboerderijen zijn zeer beperkt. Zorgboerderijen zullen zich in hoofdzaak richten tot die doelgroep die niet in staat is te functioneren binnen de sociale of beschermde tewerkstelling, laat staan binnen de reguliere tewerkstelling. Voor deze vorm hebben we momenteel dus enkel het pilootproject binnen het Consortium arbeidszorg Limburg, wat een beperkte mogelijkheid kan bieden voor landbouwers in die regio. Anderzijds kunnen we landbouwers deeltijds of voltijds in loonverband van de zorginstelling nemen. Bij deze laatste vorm wordt de financiële last enkel doorgegeven maar niet opgelost. Daarnaast hebben we 'begeleid werken' voor mensen met een handicap maar dit wordt momenteel niet gebruikt in het kader van zorgboerderijen. Er zijn ook enkele mogelijkheden in het kader van opleiding.

Het zal slechts een kleine minderheid zijn die "arbeid" zal verrichten op een landbouwbedrijf met een arbeidsovereenkomst. Voor deze doelgroep kan een loonsubsidie een oplossing bieden voor de landbouwer.

Er zijn evenwel andere mogelijkheden die mits een aanpassing aan de huidige regelgeving kunnen gebruikt worden maar dit wordt beschreven in het hoofdstuk "Knelpunten en aanbevelingen".

¹ Lokaal Vademecum tewerkstellingsmaatregelen, Gent Stad in Werking, januari 2001, pg. 15

² Website Vlaams Fonds <http://www.vlafo.be>

³ informatie verkregen door Ann D'Hert (Platform Wonen voor Ouderen), Demo project zorgboerderijen, Vogels

Hoofdstuk 10 Verzekeringen model A

10.1. Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we enkel de nodige verzekeringen met betrekking tot het inschakelen van zorgvragers op uw bedrijf. Alle andere soorten verzekeringen (brand, bedrijfspolis, etc.) worden hier uiteraard niet besproken gezien u als landbouwbedrijf reeds actief bent. In bijlage kan u enkele documenten terug vinden omtrent verzekeringen algemeen.

We geven hier beknopt een algemeen overzicht weer van welke verzekeringen specifiek voor zorgboerderijen van toepassing zijn. We raden toch aan contact op te nemen met een verzekeringsagent om alle mogelijke risico's na te gaan en sluitende polissen te sluiten.

Bij het model A1 is het voorstel om het aspect verzekeringen zo veel als mogelijk te laten uitwerken door de zorginstelling. Werken we met het model A2 dan moet de landbouwer alle verzekeringen zelf regelen.

Meer informatie over diverse polissen kan u terugvinden op de website van de KBC m.n. <http://www.kbc.be>

10.2. Verzekeringen m.b.t. zorgvragers¹

10.2.1. Bescherming van de zorgvrager als persoon

Een zorgvrager die meehelpt op een agrarisch bedrijf wordt blootgesteld aan het risico op een lichamelijk ongeval in het kader van de uitgevoerde activiteiten. Het is belangrijk dat de zorgvrager die het slachtoffer wordt van een dergelijk ongeval kan terugvallen op een degelijke verzekering. De specifieke situatie van de zorgvrager zal uitwijzen welke verzekering(en) het meest aangewezen is/zijn:

Als er sprake is van een arbeidsovereenkomst – de zorgvrager staat onder gezag, leiding en toezicht van een werkgever en ontvangt een loon voor de geleverde arbeid – dan valt de zorgvrager onder het toepassingsgebied van de verplichte arbeidsongevallen-verzekering. Voor deze verzekering rust de verzekeringsplicht op de werkgever, in casu de zorgboer (model A) of de zorginstelling (model B)

Als er geen sprake is van een arbeidsovereenkomst – de zorgvrager wordt eerder opgevangen, begeleid en ongedwongen ingeschakeld in het leven op de boerderij en ontvangt geen loon – dan moet voor de persoonlijke bescherming van de zorgvrager gedacht worden in de richting van een lichamelijke ongevallenverzekering.

- Dit kan onder de vorm van een *sommenverzekering* waarbij het belangrijk is dat men voorziet in een afdoende dekking voor zware ongevallen – dodelijke of met blijvende ongeschiktheid – met daarnaast een luik dat de terugbetaling van de geneeskosten regelt.
- Een andere mogelijkheid is een *ongevallenverzekering op basis van de arbeidsongevallenwet*. Bij gebrek aan een reëel loon zullen in dat geval de vergoedingen berekend worden in functie van een overeengekomen jaarloon (vb. 6.250 euro)
- Eventueel kan er zelfs geopteerd worden voor een *LO verzekering voor onbezoldigde helpers*. Deze is in veel bedrijfspolissen van landbouwbedrijven voorzien, maar heeft wel een aantal beperkingen (vb. arbeidsweg niet verzekerd, niet voor inwonenden)

Twee andere belangrijke aandachtspunten zijn de *weg naar en van* de zorgboerderij, en het al dan niet *permanent verblijven* (inwonen) op de zorgboerderij:

- Als de arbeidsongevallenwet van toepassing is dan is de arbeidsweg automatisch meeverzekerd. Bij een lichamelijke ongevallenverzekering is de weg naar en van de plaats waar de activiteit wordt uitgevoerd niet altijd in de dekking begrepen. Desgevallend moet hiervoor dus een uitbreiding aan de verzekeraar gevraagd worden.
- Als een zorgvrager inwoont op een boerderij dan is een ongevallenverzekering privé-leven aangewezen. Op die manier geniet hij van een 24u24 dekking.

10.2.2. Aansprakelijkheid van de zorgvrager

Een zorgvrager die schade veroorzaakt aan een derde kan hiervoor mogelijk burgerrechtelijk aansprakelijk (BA) worden gesteld.

Wanneer hij die schade veroorzaakt in zijn privé-leven dan kan een verzekering BA privé-leven de geldelijke gevolgen van zijn aansprakelijkheid opvangen. Of hij tijdens zijn activiteiten op een zorgboerderij in zijn privéleven of beroepsleven² is zullen de omstandigheden moeten uitwijzen.

De mogelijkheid bestaat ook dat de zorgboer of de zorginstelling aansprakelijk gesteld wordt voor de daden van de zorgvrager die hij onder zijn hoede heeft. In dat geval kan men een beroep doen op een verzekering BA exploitatie.

Om misverstanden te vermijden doet de zorgboerderij er goed aan om de aanwezigheid van zorgvragers te melden aan zijn BA-verzekeraar.

Men moet er zich wel van bewust zijn dat de voormelde aansprakelijkheidsverzekeringen niet alle schade zullen vergoeden.

Zo zal bijvoorbeeld de schade die een zorgvrager toebrengt aan het materiaal van de zorgboer wanneer hij dit gebruikt niet vergoed worden. Ook de schade die voortvloeit uit het niet of slecht uitvoeren van contractuele verbintenissen is uitgesloten.

Voor bepaalde types van zorgvragers, met een mentale handicap of zware psychische problemen, kan de vraag gesteld worden of zij wel toerekeningsvatbaar zijn, en met andere woorden voor hun daden aansprakelijk kunnen worden gesteld.

Het is aan te raden dat de zorgverlener een verzekering 'Burgerrechtelijke Aansprakelijkheid na levering' sluit. Wanneer men producten verkoopt, dan kan de zorgboerderij aansprakelijk gesteld worden voor schade die dit product veroorzaakt. Bv. personen worden ziek door het drinken van verkochte melk e.d.

Het is in principe een algemene verzekering waarover de landbouwer steeds zou moeten beschikken, of er nu gewerkt wordt met zorgvragers of niet.

	MODEL A (zorgboerderij = regulier landbouwbedrijf)		MODEL B (zorgboerderij = zorginstelling)	
Loon voor zorgvrager	J	N	J	N
Bescherming persoon	AO-verzekering zorgboer	LO-verzekering	AO-verzekering zorginstelling	LO-verzekering (LO patiënt)
Aansprakelijkheid	BA-exploitatie zorgboer	BA-exploitatie zorgboer BA-privé-leven zorgvrager	BA-exploitatie zorginstelling	BA-exploitatie zorginstelling BA-privé-leven zorgvrager (BA patiënt)

¹ KBC verzekeringen, Peggy Pepermans, Leuven, 2002

² Een beroepsactiviteit staat in verband met het beroep, het bedrijf of het bezoldigd ambt, de exploitatie van een handels-, nijverheids-, landbouw- of andere onderneming, of de uitoefening van om het even welk ambt, bediening of beroep.

De beroepsactiviteit is de activiteit met een dubbel kenmerk:

- ze wordt gebruikelijk uitgevoerd: dit betekent niet noodzakelijk regelmatig, maar wel op een voortdurende wijze;
- ze wordt uitgevoerd uit winstbejag: om te kunnen spreken van winstbejag is het niet nodig dat een activiteit effectief een geldelijk voordeel oplevert. Het volstaat dat ze wordt gesteld met de bedoeling om een dergelijk geldelijk voordeel te verwerven. Activiteiten die niet rechtstreeks worden bezoldigd, kunnen wel degelijk tot doel hebben om winst te bekomen omdat ze bijkomstig zijn aan of het verlengde zijn van een activiteit die wel rechtstreeks winst oplevert.

Een mogelijke indicatie is een belastingsaangifte of het bestaan van een arbeidsovereenkomst.

Hoofdstuk 11 Screening, vorming en procesbegeleiding

11.1. Inleiding

Het werken met zorgbehoevenden vraagt de nodige aandacht, inspanning en begeleiding. De motivatie om met een zorgboerderij te starten is bijgevolg doorslaggevend.

We willen er op wijzen dat het halen van een financieel voordeel niet de belangrijkste motivatie mag zijn om te starten met een zorgboerderij wat niet wil zeggen dat landbouwers geen recht hebben op een financiële compensatie.

Een screening van opstartende bedrijven is een noodzaak ten einde misbruik uit te sluiten. Het is ook nodig de verwachtingen van potentiële starters na te gaan ten einde irrealistische verwachtingen uit te sluiten.

Men kan pas starten met een zorgboerderij indien men de nodige tijd en aandacht kan investeren in de zorgvrager en de activiteiten binnen het bedrijf aansluiten bij de verwachtingen en mogelijkheden van de zorgvragers. Daarom geven we een overzicht van enkele aandachtspunten die bij een screening aan bod kunnen komen.

Uit verschillende bevragingen van potentiële starters en bestaande zorgboerderijen is tevens de nood aan vorming gebleken. Bijgevolg worden enkele onderwerpen tot vorming beschreven.

Er is tevens nood aan begeleiding voor opstartende zorgboerderijen en bestaande. Het is vaak een moeilijke opgave om als opstartend bedrijf "door het bos de bomen te zien". Ook voor bestaande bedrijven is procesbegeleiding bij eventuele problemen aangewezen.

We pleiten ervoor dat een aparte onafhankelijke neutrale structuur wordt opgericht die voorziet in de procesbegeleiding van opstartende en bestaande zorgboerderijen. Een mogelijke taakinvulling wordt verder in dit hoofdstuk uitgewerkt.

11.2. Screening van opstartende zorgboerderijen

Een screening van potentiële starters van zorgboerderijen is belangrijk ten einde misbruiken uit te sluiten en verkeerde verwachtingen bij te sturen. Deze screening kan door de zorginstelling uitgevoerd worden maar kan tevens één van de taken zijn van een neutrale onafhankelijke structuur (zie 11.4.)

Enkele items die bij een screening aan bod kunnen komen¹ :

- **Aard van het bedrijf** : de aard van het bedrijf en welk soort activiteiten er aanwezig zijn is belangrijk om weten. Er dienen voldoende handmatige activiteiten aanwezig te zijn waar de zorgvrager kan bij meehelpen. Uit bevragingen is gebleken dat voldoende afwisseling in het werk aangewezen is. Bij de screening kan nagegaan worden bij welke activiteiten de zorgvrager al dan niet kan meehelpen.
- **Gezinssituatie van de landbouwer** : zijn er nog inwonende kinderen, wat zijn de verwachtingen van ieder gezinslid, staat ieder gezinslid open voor de opvang van zorgvragers op het bedrijf, etc. Men mag de inperking op de privacy niet onderschatten.
- **Taak van de landbouwer** : wie zal de begeleiding van de activiteiten op zich nemen, wie neemt de zorg op zich, etc.
- **Motivatie** : Welke is de motivatie om met een zorgboerderij te starten
- **Opleiding/werkervaring m.b.t. zorg** : Heeft de boer(in) of één van de gezinsleden een opleiding of werkervaring binnen de zorgsector.
- **Wensen** en mogelijkheden voor het volgen van bijkomende opleiding.
- **Beschikbare tijd** voor begeleiding en zorg.
- **Verwachtingen** inzake het profiel van de zorgvrager
- **Hoeveel zorgvragers** kunnen er ingeschakeld worden, hoeveel dagen/uren per week
- **Risico's op ongevallen** : men moet op voorhand nagaan welke risico's op arbeidsongevallen er zijn. Dit is tevens belangrijk om na te gaan of de verzekering alle risico's dekt.
- **Bereikbaarheid** : de bereikbaarheid van het bedrijf is niet te onderschatten : de doelgroep van zorgboerderijen is vaak niet mobiel. De meeste bedrijven zijn tevens moeilijk bereikbaar met het openbaar vervoer. Daarom moeten vooraleer men start de diverse mogelijkheden bekeken worden.
- **Financiële doorlichting** van het bedrijf.
- **Enz.**

11.3. Vorming

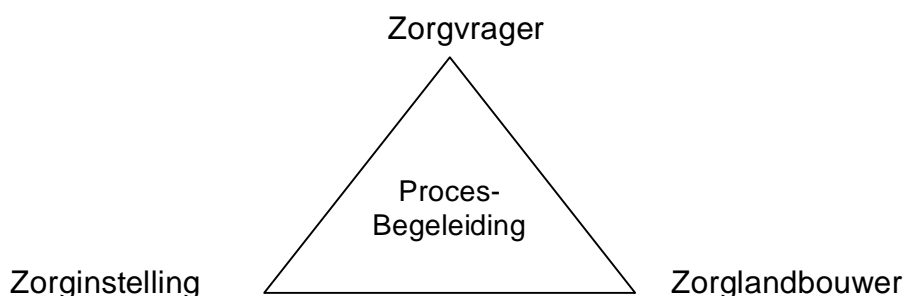
Mogelijke thema's die aan bod kunnen komen inzake vorming aan zorgboerderijen :

- Communicatie en leiding geven
- Motiveren en activeren van zorgvragers
- Evaluatie en functioneringsgesprekken met zorgvragers
- Structureren van activiteiten en formuleren van opdrachten
- De eigenheid van de zorglandbouwer en begeleiderskwaliteiten
- Beroepsgeheim en deontologie
- Sociale wetgeving, verzekeringen e.d.

11.4. Procesbegeleiding

Eén van de aanbevelingen die we willen doen naar de overheid is de nood aan een neutrale onafhankelijke structuur die verantwoordelijk is voor de procesbegeleiding van startende en bestaande zorgboerderijen. Deze moet de samenwerking tussen zorglandbouwer, zorgvrager en/of zorginstelling in goede banen leiden. Enkele doelstellingen van een procesbegeleiding kunnen zijn :

- Steunpunt voor informatie met betrekking tot zorgboerderijen : er is nood aan een algemeen steunpunt waar zowel landbouwers als zorginstellingen informatie kunnen inwinnen bij een eventuele opstart van zorgboerderij. Dit Steunpunt zou ook steeds de informatie up to date kunnen houden en ter beschikking stellen.
- Ontmoetingsplaats landbouw en zorg : vooral bij het werken volgens model A kan een dergelijke structuur de kans bieden een ontmoetingsplaats te creëren voor zowel landbouwers, zorginstellingen en zorgvragers waar zij met elkaar in contact worden gebracht en een eventuele samenwerking kan worden bekeken. Een neutrale onafhankelijke structuur is hierbij zeker aangewezen.
- Controle op naleving van de samenwerkingsovereenkomsten : een dergelijke structuur kan toekijken op het naleven van de afspraken die tussen de verschillende partijen werden gemaakt m.a.w. neemt iedereen zijn verantwoordelijkheid zeker m.b.t. de zorgvrager.
- Screening van potentiële starters van zorgboerderijen
- Het begeleiden van opstartende zorgboerderijen
- Begeleiden van bestaande zorgboerderijen

Belangrijk bij procesbegeleiding is de kwaliteiten, mogelijkheden, wensen en belangen van iedere partij, betrokken bij een zorgboerderij op elkaar af te stemmen.

Dit punt komt tevens terug in het hoofdstuk "knelpunten en aanbevelingen".

Ter illustratie : vanuit het Innovatiesteunpunt voor Landbouw en Platteland wordt er ook onderzoek gedaan naar zorgboerderijen. Zij begeleiden tevens enkele landbouwers die hun bedrijf willen omschakelen naar een zorgboerderij. In bijlage vind u een voorbeeld van hoe een begeleidingstraject bij een omvorming naar zorgboerderijen er kan uitzien.

Voor meer informatie kan u steeds contact opnemen met het Innovatiesteunpunt :

Adres : Innovatiesteunpunt voor Landbouw en Platteland
Postbus 40
3000 Leuven
Tel. 016/24.47.04
Fax 016/24.21.03
Innovatiesteunpunt@boerenbond.be

Ter illustratie : In Nederland is het concept zorgboerderijen reeds verder uitgewerkt. We beschrijven hier kort een tweetal organisaties m.n. "Het Steunpunt Landbouw en Zorg" en "Buitenkans".

'Steunpunt Landbouw en zorg'

Het Landelijk Steunpunt Landbouw en Zorg bestaat sinds augustus 1999. Het is een initiatief van partijen die in de praktijk bezig zijn met landbouw en zorg o.a. zorginstellingen, landbouworganisaties, mensen betrokken bij Landbouw-Zorgcombinaties.

Zij hebben als doel het stimuleren, promoten en ondersteunen van initiatieven op het gebied van Landbouw en Zorg.

Zij hebben onder andere een interessante website en handboek waar u allerlei informatie kan raadplegen over zorgboerderijen.

Adres : Steunpunt Landbouw en Zorg
Schoonderbekerweg 12
3794 nb De Glind
Nederland
0031(0)342.45.03.64
0031(0)342.45.01.88
e-mail steunpunt@landbouw-zorg.nl
website www.landbouw-zorg.nl

'Buitenkans'

Buitenkans, centrum voor ondernemen op het platteland heeft als kerntaak het begeleiden van innovatieve veranderingsprocessen op het platteland. Zij bieden procesbegeleiding aan opstartende zorgboerderijen waarbij ze zich richten tot elke actieve partner m.a.w. de landbouwer en/of de zorginstelling en de zorgvrager. Hierbij is het belang van de zorgvrager primair.

Buitenkans begeleidt de ontwikkeling van landbouwzorg in Zeeland en op de Zuid Hollandse Eilanden. Voor beide regio's is een Stuurgroep Landbouwzorg opdrachtgever en de provincie financier.

Buitenkans richt zich op :

- Enerzijds het ontwikkelen van een effectgericht netwerk van partijen die belang hebben bij landbouwzorg. De belangenpartijen worden goed geïnformeerd over de mogelijkheden van landbouwzorg. Een representatieve groep van de belangenpartijen is vertegenwoordigd in een stuurgroep. De stuurgroep ondersteunt de ontwikkeling van landbouwzorg in de regio, zowel beleidsmatig als praktisch. Belangenpartijen zijn : agrarische ondernemers, zorgorganisaties, cliëntenorganisaties, gemeenten, provincie, regionaal zorgberaad, zorgkantoor en bijzonder onderwijs.
- Anderzijds het begeleiden van initiatieven naar duurzame en kwalitatief goede landbouwzorg projecten. Bij een zorgboerderij zijn verschillende partijen betrokken (agrarische ondernemers, zorginstelling, zorgvrager, e.d.). Elk van deze partijen heeft zijn eigen belangen, kwaliteiten, mogelijkheden en wensen m.b.t. het

landbouw en zorgproject. De begeleiding door Buitenkans is er op gericht deze kwaliteiten mogelijkheden, wensen en belangen van de verschillende partijen op elkaar af te stemmen zodat elke partij zich in het uiteindelijke project gekend voelt.

De procesbegeleiding gebeurt onafhankelijk en is niet gebonden aan één van de deelnemende partijen. Zij is tevens geheel vrijblijvend.

Adres : Buitenkans : centrum voor ondernemen op het platteland
Keizerstraat 1 postbus 96
4460 ab Goes
Nederland
e-mail buitenkans@zeelandnet.nl
website www.vofbuitenkans.nl

¹ In bijlage : voorbeeld van screeningsinstrument gebruikt door Consortium Arbeidszorg Limburg, Lut Ghaye.

Hoofdstuk 12 Reflecties bijeenkomsten reguliere landbouwbedrijven

Vanuit het 'Innovatiesteunpunt voor landbouw en platteland' Boerenbond Leuven werden een tweetal bijeenkomsten georganiseerd voor landbouwbedrijven die reeds actief zijn als zorgboerderij en potentiële starters. De bijeenkomsten vonden plaats in de loop van de maand maart te Hasselt en Moorsele.

Onderwerp : de bedoeling van deze bijeenkomsten was een eerste kennismaking, het delen van ervaringen en knelpunten.

Ter illustratie voegen we de verslaggeving, opgemaakt door het Innovatiesteunpunt (Boerenbond) hierbij toe. Tal van deze zaken komen aan bod en zijn verwerkt in het gehele draaiboek.

*Verslag uitwisseling zorgboeren
Dinsdag 12 maart (Hasselt)
Woensdag 20 maart (Moorsele)*

1. Inventaris zorgprojecten op boerderijen in Vlaanderen:

- Crisisopvang voor jongeren uit de bijzondere jeugdzorg (2 bedrijven)
- Mentaal gehandicapten (7 bedrijven)
- Daklozen (2 bedrijven)
- Dementerende senioren (in voorbereiding)
- Langdurig verblijf jongeren uit de bijzondere jeugdzorg (in voorbereiding)

2. Voorwaarden voor zorgverlening op de boerderij:

Met een zorgboerderij begin je niet zomaar. Als de je geïnteresseerd bent om te starten, moet je beslist uitgebreid kennis maken met een bestaande zorgboerderij. Dit zijn alvast enkele belangrijke ingrediënten:

- Afwisseling: de meeste zorgvragers hebben behoefte aan zeer regelmatige afwisseling van de activiteiten.
- Communicatie: praten met de zorgvragers is essentieel.
- Tijd maken en geduld hebben: zorg verlenen is zeer tijdsintensief. Alleen als er nog wat arbeid op overschot is op het bedrijf begin je eraan. Voor de tijd die je investeert, ontvang je een grote dankbaarheid terug.
- Continuïteit kunnen bieden.
- Boer hoeft zeker geen alternatieve opvoeder te zijn. De sterkte zit er juist in dat de zorgvrager als 'gewoon mens' aangesproken wordt, in 'gewone taal', vanuit nuchtere inzichten als boer.
- Goede partners in de zorgsector met dezelfde visie.
- Persoonlijke motivatie !

3. Vergoeding:

De boer ontvangt amper een vergoeding voor de zorgtaken die hij verleent. In sommige gevallen wordt er zelf geen onkostenvergoeding voorzien. Ongeveer alle initiatieven draaien grotendeels op het idealisme van de bedrijfsleiders.

Dat het zo stroef loopt om een vergoeding te ontvangen voor het verlenen van zorg op de boerderij is voor de betrokken boeren moeilijk te begrijpen:

- De zorgvrager betaalt liggeld aan de instelling, maar verblijft kosteloos op de boerderij. Dit is toch niet serieus?
- De kost voor opvang in een instelling is sowieso veel groter (cfr. crisisopvang jongeren: 't is naar Mol of naar boerderij 't Zwaard). Met hetzelfde zorgbudget kunnen meer mensen geholpen worden (wachlijsten).
- Vanuit de landbouwoverheid worden zorgboerderijen als een diversificatievorm gepromoot. Van neveninkomen is er in de praktijk echter geen sprake.
- Meedraaien op een echte boerderij heeft een duidelijk zichtbare positieve invloed op de zorgvrager (cfr. opvang crisissituaties, groeiende zelfstandigheid gehandicapten).
- Het verlenen van zorg is een belangrijke tijdsinvestering voor de zorgboer(in). Er staat geen productiviteitswinst tegenover.
- Los van de tijd die geïnvesteerd wordt in de zorgverlening worden de zelf gemaakte onkosten onvoldoende vergoed: o.a. maaltijden, energie, voederen gebeurt niet oordeelkundig, aanpassingsinvesteringen.

- Waarom kan in Vlaanderen niet, wat in heel wat andere landen wel kan?

Suggesties:

- Een correcte onkostenvergoeding is noodzakelijk: maaltijden, verwarming van verblijfsruimte, was & strijk, werkkledij, ...
- Arbeidsvergoeding: In het pilootproject van de Pelgrim vzw (Heuvelland) werd de boer(in) deeltijds tewerkgesteld door de instelling (10 uur per week). Hiervoor werden twee mentaal gehandicapten gedurende twee dagen per week op de boerderij opgevangen en begeleid.
- Door producten te kopen van de boerderij (groenten, zuivel, vlees, ...) kan de instelling de boer op een indirecte manier vergoeden en de wederzijdse verbondenheid tussen boerderij en instelling onderstrepen.
- Persoonlijk assistentie budget: gehandicapten kunnen zelf de zorg inkopen die ze willen (bij een erkende instantie). Zorgboerderijen zouden hiervoor ook in aanmerking moeten kunnen komen.
- Zorgvrager betaalt zelf vanuit zijn invaliditeitsvergoeding voor de zorg die hem geboden wordt.
- Vaak is wordt op een zorgboerderij (impliciet) een elementair opleidingstraject aangeboden. Misschien kan de boer vergoed worden als opleidingsbegeleider?
- Soms gemakkelijker om vergoeding te krijgen voor infrastructuur die je ter beschikking stelt, dan voor arbeidstijd.

4. Communicatie tussen boer en zorginstelling

De samenwerking tussen boer en instelling loopt al bij al goed tot zeer goed, maar van echte wisselwerking is er meestal geen sprake.

- Meestal heeft de instelling weinig voeling met landbouw & natuur, en kan ze zich ook geen voorstelling maken van hetgeen een zorgvrager op een landbouwbedrijf kan doen. Het is niet eenvoudig om dat duidelijk te maken.
- Voor de instelling is de zorgboer geen volwaardige partner, maar eerder een buitenstaander. Er is dan ook weinig (gestructureerd) overleg tussen instelling en zorgboer. Nochtans lijkt het logisch dat zorgboer en zorginstelling regelmatig informatie over de zorgvrager uitwisselen. De ervaringen op de boerderij kunnen voor de opvoeders van de instelling ongetwijfeld nuttig zijn en omgekeerd.
- Tot op zekere hoogte verwacht de zorgboer ook inspraak in de aanpak van de zorgvrager (cfr. geval waar de instelling onverwacht op de boerderij binnenvalt om de jongere weg te halen als sanctie, terwijl de jongere op de boerderij goed zijn best deed).
- Boer mag zich best wat meer assertief opstellen tegenover de instelling (wie niet vraagt, krijgt niet).
- Belangrijk om stevige afspraken op papier te zetten met wederzijdse rechten en plichten.

5. Instellingen met boerderij-activiteiten

Nogal wat instellingen starten zelf met boerderij-activiteiten binnen de instelling. Enkele bedenkingen hierbij:

- Waarom moet een instelling een eigen boerderij gaan opstarten en uitbaten? Het is toch veel eenvoudiger en kostenefficiënt om met een actieve boerderij te gaan samenwerken? Onderzoeken die instellingen de mogelijkheid tot samenwerken wel voldoende?
- Er is een groot verschil tussen werken in een instelling en werken op een actieve boerderij. Het is niet correct dat hiervoor dezelfde benaming gebruikt wordt.
- Vaak worden boerderij-activiteiten opgestart met veel investeringssubsidie. Landbouw-bedrijven kunnen hier geen aanspraak op maken.
- Sommige instellingen die landbouwactiviteiten gaan uitbaten worden geduchte concurrenten van bestaande bio-landbouwbedrijven. Gezien de vele subsidies die die instellingen krijgen, lijkt dit toch wat op concurrentievervalsing.

6. Ondersteuning

Zorgboeren voelen zich weinig ondersteund door overheid, landbouw- en andere betrokken organisaties. Ze suggereren o.a.:

- Knelpunten signaleren naar en bemiddelen met de overheid (o.a. vergoedingen).
- Vorming: praktische info (verzekeringen, wetgeving, subsidiemogelijkheden, ...), vaardigheden m.b.t. doelgroep (crisissituaties, communicatie, ...), uitwisseling tussen zorgboeren organiseren.
- Individuele begeleiding bij opstart zorgboerderij.
- Centraal meldpunt dat zorgvraag en –aanbod bij elkaar brengt.
- Label “zorgboerderij” waardoor de boerderij tegenover de instelling geloofwaardig is; uitwerken kwaliteitssysteem (diversiteit aan activiteiten, aangepaste infrastructuur, ...).
- Aandacht in de landbouwmedia: regelmatig artikel in landbouwpers is belangrijk voor houding van collega boeren

7. Losse bemerkingen en aanvullingen

- Op één bedrijf is er naast zorg ook kleinschalig hoefveterisme. De combinatie van beide activiteiten loopt er prima.
- Vraag naar zorg op de boerderij in kaart brengen: wat is behoefte binnen de zorgsector? Het is aan te raden om te beginnen bij de meer progressieve instellingen die nu al met boerderijen samenwerken of interesse hebben (Oranjehuis, De Pelgrim, De Waai, De Wroeter, De Winning, ...).
- Bij overnachting op de boerderij is een aparte, niet in het woonhuis geïntegreerde slaapgelegenheid met basisinfrastructuur, noodzakelijk.
- Vervoer naar en van de boerderij is soms knelpunt / kostenfactor.

Deel C: Specifieke informatie zorginstellingen

Hoofdstuk13 'Hoe start ik een zorgboerderij op ?' - stappenplan

13.1. Inleiding

Het opstarten van een zorgboerderij vanuit een regulier landbouwbedrijf of vanuit de instelling is geen eenvoudige zaak. In het handboek kan u enkele belangrijke aspecten waar u rekening moet mee houden terug vinden. Toch raden wij aan deskundig advies in te winnen en u te laten begeleiden in de verschillende stappen.

Eén van de aanbevelingen die we formuleren ten aanzien van de overheid is het creëren en financieren van provinciale informatiepunten die deze begeleiding bij de opstart kunnen opnemen. In afwachting kan je ook informatie vinden bij verschillende instanties (zie 1ste stap)

De verschillende stappen bij de opstart van een landbouw-zorg project model B :

13.2. Stappenplan Model B

1ste stap informatie verzamelen

Indien je interesse hebt om met een zorgboerderij te starten win je best zoveel mogelijk informatie in. Dit handboek kan daartoe een mogelijkheid zijn maar we willen tevens een aantal interessante adressen meegeven :

- Steunpunt Landbouw en zorg te Nederland : www.landbouw-zorg.nl (je kan daar ook een handboek bestellen)
- Omslag te Nederland : www.omslag.org
- Administratie Land- en Tuinbouw ; Leuvenseplein 4 – 1000 Brussel. Ctp. Luc Uytdewilligen tel. 02/553.63.42
- Innovatiesteunpunt voor Landbouw en Platteland ; postbus 40 – 3000 Leuven. Tel. 016/24.47.04
- Consortium Arbeidszorg Limburg ; Thonissenlaan 8 bus 1 – 3500 Hasselt. Ctp. Lut Ghaye tel. 011/21.57.70
- Diverse adressen/diensten terug te vinden in het draaiboek

2de stap bezoek van enkele initiatieven

Alvorens te starten kan het interessant zijn een aantal bestaande initiatieven te bezoeken. Zo kan je een idee vormen hoe een zorgboerderij in de praktijk functioneert, welke voordelen ze kunnen bieden maar tevens welke moeilijkheden er kunnen optreden.

- Zie ook bijgevoegde database waar tal van bestaande zorgboerderijen in zijn opgenomen; de inhoudelijke werking, knelpunten e.d. staan erin beschreven steeds met de contactgegevens.
- In de loop van 2002-2003 vinden er demonstratieprojecten rond landbouw en zorg plaats. Meer informatie te verkrijgen bij de Administratie Land- en Tuinbouw.

3de stap Doelstellingen bepalen

Het is belangrijk de doelstellingen die je wil bereiken door het werken met een zorgboerderij vast te leggen. Andere vragen die beantwoord moeten worden :

- Wat zijn de verwachtingen ?
- Welke activiteiten wil je aanbieden ? (zie ook hoofdstuk 2 en 5)
- Welk soort verblijf wil je aanbieden, hoeveel dagen per week e.d. (zie ook hoofdstuk 2)
- Wie zal de begeleiding bij de activiteiten op zich nemen, is de technische kennis aanwezig?
- Etc.

Alles is afhankelijk van de keuze tussen sociale tewerkstelling of arbeidszorg/dagbesteding.

4de stap Beslissing model

Wanneer de doelstellingen en verwachtingen duidelijk omschreven zijn moet een keuze worden gemaakt volgens welk model zorgboerderij je wil werken. M.a.w. wil je gaan samenwerken met een regulier landbouwbedrijf of start je een eigen boerderijproject op vanuit de instelling. Een combinatie van beide is uiteraard ook mogelijk. Volgende stappen zijn van toepassing bij de opstart van een instellingsboerderij. Voor een samenwerking met een regulier landbouwbedrijf verwijzen we naar hoofdstuk 7 'Stappenplan model A'. Je neemt best contact op met diverse landbouwbedrijven met de vraag voor samenwerking in het kader van zorgboerderijen.

5de stap Financiële haalbaarheid

Het opzetten van een eigen boerderijproject binnen de instelling is financieel heel zwaar en quasi onhaalbaar indien er geen steun komt vanuit de eigen organisatie. Alles hangt af van de keuze tussen sociale tewerkstelling en/of arbeidszorg.

In het draaiboek werd reeds beschreven dat zorgboerderijen in de enge zin eigenlijk bedoeld zijn voor zorgbehoevenden die niet in staat zijn te functioneren binnen de reguliere of sociale tewerkstelling. Het betreft arbeidszorg of dagbesteding. We kunnen dus stellen dat een financiering in dit kader zo goed als onbestaande is. Er zijn wel beperkte middelen beschikbaar binnen arbeidszorg maar deze zijn niet structureel en ontoereikend voor de financiering van de gehele werking van een boerderijproject. M.a.w. financiering dient te komen vanuit de moederorganisatie en via detachering van middelen, zolang er vanuit de overheid geen subsidiëring wordt voorzien voor zorgboerderijen.

Er is natuurlijk de mogelijkheid van de sociale tewerkstelling (sociale werkplaatsen en beschutte werkplaatsen) waar arbeidszorgprojecten aan gekoppeld kunnen worden. We moeten ons realiseren dat het hier gaat om een financiering voor doelgroep en omkadering maar niet voor werkingskosten. M.a.w. dergelijke projecten moeten economisch levensvatbaar zijn en dienen omzet te halen. Deze werkvormen zijn niet geschikt voor de doelgroep van zorgboerderijen in de enge zin. In realiteit zien we wel dat er tal van zorgboerderijen de combinatie vormen tussen sociale werkplaatsen waaraan arbeidszorg wordt gekoppeld.

- Zie ook hoofdstuk 15 'financiering model B'

6de stap Regelgeving

We moeten rekening houden met allerlei regelgeving inzake landbouw, arbeids en sociale wetgeving en ruimtelijke ordening indien er een woonfunctie aan de zorgboerderij wordt gekoppeld.

- Zie hoofdstuk 14 'Regelgeving model B'

7de stap Verzekeringen

Men dient voldoende verzekerd te zijn voor alle mogelijke risico's. We denken hier aan arbeidsongevallenverzekering voor de zorgvrager, een burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering e.d.

- zie ook hoofdstuk 16 'verzekeringen model B'

8ste stap Samenwerkingscontract

Men legt best alle afspraken tussen de betrokken partijen vast in een samenwerkingsovereenkomst. Zaken die hier zeker en vast dienen te vermeld worden zijn het aantal dagen dat de zorgvrager zal meedraaien, welke de doelstellingen zijn, verzekeringen e.d.

9de stap start van het project

Enmaal gestart is het belangrijk op regelmatige tijdstippen te evalueren en bij te sturen. Dit in het belang van alle partijen betrokken bij het project.

13.3. *Besluit*

Het opstarten van een instellingsboerderij is geen eenvoudige taak gezien we geconfronteerd worden met diverse aspecten en we actief worden op twee totaal verschillende terreinen m.n. de zorg en de landbouw. We dienen niet enkel een agrarische entiteit op te starten, we moeten tevens over de technische capaciteiten beschikken, moeten rekening houden met allerlei wetgeving inzake landbouw (en gerelateerde knelpunten), en de beperkte financieringsmogelijkheden.

Hoofdstuk14 Algemene regelgeving model B

14.1. Inleiding

Bij de opstart van een “zorgboerderij” dient men rekening te houden met een kluwen aan regelgeving. Gezien de activiteiten van een zorgboerderij niet enkel betrekking hebben op het aspect “zorg” maar tevens kaderen binnen landbouw, moeten we rekening houden met de bestaande regelgeving. Alles is sterk afhankelijk van enerzijds het model van zorgboerderij waarvoor je kiest en anderzijds van de aard van activiteiten die men op de landbouw & zorgcombinatie wil aanbieden. Zo zal een bedrijf die enkel actief is op vlak van openluchttuinbouw veel minder geconfronteerd worden met allerhande regelgeving dan een bedrijf dat naast tuinbouw tevens veeteelt als activiteit heeft.

In dit hoofdstuk wordt de algemene regelgeving, de regelgeving inzake tuinbouw en inzake veeteelt weergegeven. Vervolgens worden de diverse inspecties waarmee een landbouwbedrijf/zorgboerderij wordt geconfronteerd bekeken. Knelpunten binnen de bestaande regelgeving naar zorgboerderijen worden beschreven. Ten slotte worden beperkingen inzake ruimtelijke ordening en arbeids- en sociale wetgeving, waar rekening moet mee gehouden worden, toegelicht.

14.2. Algemene regelgeving

In wat volgt een overzicht van de basisregelgeving waarmee je bij de opstart van een zorgboerderij rekening dient te houden. Het is onmogelijk alle regelgeving te vermelden daar de activiteiten binnen landbouw zeer uiteenlopend kunnen zijn.

“Erkenning als landbouwbedrijf”

Bij de opstart van een landbouwbedrijf dient men een erkenning aan te vragen als landbouwbedrijf”. Daarna krijgt men een identificatienummer. Dit is als het ware een paspoort voor het landbouwbedrijf waaraan allerhande administratieve zaken vasthangen (premieaanvragen, quotumaangelegenheden ...)

Aanvragen dienen te gebeuren bij de provinciale buitendiensten van het Ministerie van Middenstand en Landbouw, afdeling productiebeheer.

Adres : Ministerie van Middenstand en Landbouw
Secretariaat – generaal
Maria-Theresiastraat 1, 3de verdieping
1000 Brussel
Tel. 02/211.06.11
Fax 02/211.06.88

Dienst informatie
WTC Toren 3, 17de verdieping
Simon Bolivarlaan 30
1000 Brussel
Tel. 02/208.45.35
Fax 02/208.45.40

“Bouwvergunning en milieuvergunning”

In het Decreet op de Ruimtelijke Ordening staan die handelingen opgesomd die een bouwvergunning vereisen. Zo is bijvoorbeeld de bouw van een gebouw, grondwerken, het veranderen van gebouwen, het veranderen van de functie van een gebouw vergunningsplichtig. Overtredingen hierop worden meestal met een bevel tot herstel in de oorspronkelijke staat bestraft met een fikse boete er boven op.

Meer info over de benodigde vergunningen kan je krijgen op de gemeentelijke dienst voor ruimtelijke ordening of op de website www.vlaanderen.be

In het Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning (VLAREM) worden de activiteiten opgesomd die vergunningsplichtig zijn. Vooral veeteeltinrichtingen maar ook bepaalde vormen van tuinbouw, zijn aan deze verplichting onderworpen. Meer info kan je hieromtrent vinden op de website www.ondernemen.vlaanderen.be of bij de milieudienst van de gemeente.

“Erkenning Producent Venter of Leurvergunning”

De erkenning “producent venter” is een vergunning die verplicht is indien je producten verkoopt buiten het bedrijf, bijvoorbeeld op een markt of bij thuislevering bij particulieren.

Voor rechtstreekse leveringen aan veiling, slachthuis of melkerij heb je dit niet nodig.

Deze vergunning dient aangevraagd te worden bij het Ministerie van Middenstand en Landbouw. Op de gemeenten heeft men de nodige formulieren om deze aanvraag te doen.

“Handelsregister”

Als je andere producten verkoopt dan de eigen geproduceerde of als je de producten pas verkoopt na een grondige bewerking, heb je een inschrijving in het handelsregister nodig. Deze inschrijving dient te gebeuren bij de griffie van de rechtbank van koophandel van het gebied waar je activiteit gevestigd is. Voor een nieuwe inschrijving worden hier een hele reeks bijkomende eisen gesteld. Zo moet je bijvoorbeeld voor een hele reeks van activiteiten een bewijs van beroepsbekwaamheid voorleggen. Dit bewijs moet afgeleverd worden door de Kamer van Koophandel (niet de rechtbank!) van de regio waar de activiteit is gevestigd.

“Pachtwetgeving”

De pachtwet is een wetgeving die het huren en verhuren van gronden voor land- en tuinbouwexploitatie regelt. De essentie is dat de pachter door deze wet beschermd wordt tegen willekeur van de eigenaar. Ook bevat de pachtwet een belangrijk luik over beperking van de pacht prijzen.

Als VZW kan je daar officieel geen aanspraak op maken omdat de pachtwet enkel geldt voor activiteiten die op winst gericht zijn en dat is de v.z.w. per definitie niet! In dit geval is het beter dat men gewoon huurovereenkomsten afsluit met eigenaars volgens de bepalingen uit het burgerlijk wetboek inzake verhuur van onroerende goederen.

Knelpunt pachtwetgeving : de pachtwetgeving heeft geen geldigheid voor bv. VZW's. Daardoor is er geen bescherming waardoor misbruik door eigenaars van gronden kan ontstaan. Het is dus heel belangrijk sluitende contracten op te maken en best langlopend.

“Aanvraag BTW nummer”

Als landbouwbedrijf dien je tevens een BTW nummer aan te vragen. Dit dien je te doen bij het BTW-kantoor van de regio waar de activiteit gevestigd is. Daarbij wordt ook gevraagd om de sectoren op te geven waarin men actief is.

14.3. Regelgeving inzake tuinbouw

“Lidmaatschap veiling”

De verkoop van groenten kan rechtstreeks op de hoeve gebeuren, via de markt of via de veiling. In dit laatste geval dien je contact te nemen met een groenten of fruitveiling uit je regio. Meer info kan je krijgen bij het VBT (Verbond van Belgische Tuinbouwveilingen). Je kan het VBT bereiken op nummer 016/20 12 71.

14.4. Regelgeving inzake veeteelt

“Aangifte producent of gebruiker” bij de Mestbank¹

Iedereen die in Vlaanderen een bedrijf uitbaat waar dieren worden gekweekt of dat cultuurgronden beteelt moet een aangifte doen als “producent of gebruiker” bij de mestbank. Volgende diersoorten komen in aanmerking : varkens, runderen, pluimvee, paarden, geiten, schapen, nertsen en konijnen.

Mest is een grondstof die kan gebruikt worden op eigen landbouwgrond maar de hoeveelheid dat je zelf kan gebruiken is afhankelijk van de grootte van het stuk land. Daarom dienen de overschotten uitgevoerd of verwerkt te worden (afname door derden of andere).

Gezien er momenteel een produktiestop heerst omwille van de overproductie van mest in Vlaanderen kan men voorlopig geen goedkeuring voor de opstart van een nieuw bedrijf of uitbreiding van een bestaande inrichting meer krijgen tot 31 december 2004 (MAP 1).

Het niet verlenen van een goedkeuring gebeurt op basis van twee zaken m.n. de milieuwetgeving – VLAREM enerzijds en het mestdecreet anderzijds.

Uitzondering :

Kleine bedrijven met een grondoppervlakte van minder dan 2ha en met een mestproduktie van <300 kg fosfor kunnen worden vrijgesteld van de aangifteplicht bij de Mestbank. Hiertoe moet u op een “Verklaring omtrent bedrijfs grootte” ondertekenen dat u blijvend aan die voorwaarde zal voldoen. Als klein bedrijf wordt u voor de toekomst vrijgesteld van aangifteplicht en kan u a rato van uw beperkte produktie en afzetmogelijkheden nog mestverhandelingen blijven uitvoeren.

Indien men kleinschalig werkt kan men tevens vrijgesteld worden van een milieuvergunning. Daartoe is er wel een beperking op het aantal en soort vee.

Voor meer informatie neemt u best contact op met de plaatselijke Mestbank. Zij beschikken over informatie betreffende VLAREM 1 waarin vermeld staat hoeveel dieren u maximum kan houden zonder milieuvergunning, wanneer u een vergunning klasse 1 of 2 nodig hebt.

Voor een zorgboerderij kan dit de oplossing zijn.

Het opstarten van een nieuw bedrijf met enige capaciteit behoort dus voorlopig niet meer tot de mogelijkheden. Men kan evenwel een bestaand bedrijf overnemen inclusief de milieuvergunning en de goedkeuring van de mestbank. In dergelijke gevallen is het tevens mogelijk om het bedrijf om te vormen m.b.t. het soort te houden vee. De nutriëntenthalte blijft uiteraard dezelfde. Let wel : indien de vorige eigenaar niet steeds volgens de reglementaire bepalingen zijn fosfaatproduktie heeft afgezet kan het nutriëntengehalte wijzigen.

Bij overname van een bestaand bedrijf moet men wel rekening houden met een termijn van twee jaar waarna de milieuvergunning kan vervallen.

Procedure

1. Bij de opstart van een nieuw bedrijf neemt men best contact op met de plaatselijke gemeente voor een milieuvergunningsaanvraag. Afhankelijk van de aard van het bedrijf en soort vee dient men een aanvraag te doen voor een milieuvergunning klasse 1 (aan te vragen op provinciaal niveau) of klasse 2 (gemeentelijk niveau).
Bij de overname van een bestaand bedrijf neemt men ook contact op met de gemeente en de Mestbank ten einde zekerheid en bevestiging te krijgen van de bestaande vergunningen.
2. De gemeente of de provincie vraagt vervolgens advies aan een aantal instanties waaronder de Mestbank en deze bekijkt of aan alle voorwaarden wordt voldaan. Daarna brengen deze instanties een advies uit waarna de gemeente of provincie een beslissing neemt
3. Eens de goedkeuring binnen is en het bedrijf is opgestart dient men wel enkele administratieve verplichtingen na te komen bij de Mestbank.
  - Formulier “aanvraag van een mestbanknummer” moet ingevuld worden ten einde het bedrijf op te nemen in de databank van de Mestbank
  - Jaarlijks dient men een “aangifte van mestproduktie en mestgebruik” op te vullen dewelke automatisch wordt toegestuurd. Te vergelijken met een belastingsaangifte maar dan voor de mestproduktie en gebruikte meststoffen.
  - Vervolgens volgt een uitnodiging om ergens in de regio te komen om de gronden te laten registreren.
  - Ten slotte dient men in een aantal gevallen enkele registers in te vullen m.n. het “bemestingsregister” en het register “dierlijke produktie”.
4. Eventuele mesttransporten naar andere bedrijven moeten steeds gemeld worden aan de Mestbank. Deze transporten kunnen gebeuren via een erkend mestvervoerder of men kan zelf het vervoer regelen mits het indienen van een document “burenregeling”.

Voor een aangifte en meer info kan u contact opnemen met de plaatselijke mestbank en gemeente.

Adressen Mestbank : Vlaamse Landmaatschappij Provinciale afdeling

West-Vlaanderen : E. De Neckerstraat 5
8000 Brugge
Tel. 050/45.81.52 (Dhr. Kennes)

	Tel. 050/45.81.62 (Dhr. Vanspranghe)
Oost-Vlaanderen	Ganzendries 149 9000 Gent Tel. 09/244.85.34 (Mevr. De Greef) Tel. 09/244.85.19 (Dhr. Bourdeaud'hui)
Antwerpen	Cardijnlaan 1 2200 Herentals Tel. 014/25.83.89 (Mevr. Kindt) Tel. 014/25.83.78 (Dhr. Vreys)
Halle-Vilvoorde (arrondissement)	Gulden-Vlieslaan 72 1060 Brussel Tel. 02/543.73.45 (Mevr. Devenyns) Tel. 02/543.69.11 (Dhr. Desomer)
Limburg & Leuven (arrondissement)	Leuvense Straat 86a 3290 Diest Tel. 013/35.87.37 (Mevr. Vandewaerde) Tel. 013/35.88.07 (Dhr. Mangelinckx)

Knelpunt veeteelt : bij het houden van vee dient men rekening te houden met het mestactieplan. Gezien de huidige regelgeving is het niet langer mogelijk om een goedkeuring te krijgen om vee te houden. Men kan enkel een bestaande boerderij overkopen. Kleinschalige projecten met een beperkt aantal dieren is evenwel mogelijk ; het houden van vee zal dan eerder een bijkomende bezigheid zijn en niet met de bedoeling omzet te halen.

“Registratie dieren”

Bij het houden van dieren op een boerderij is men verplicht alle dieren te registreren via de “Vlaamse Verbonden voor Dierenziektebestrijding.

Enkele uitzonderingen die niet dienen geregistreerd te worden zijn : paardachtigen, konijnen en pluimvee (indien < 200).

Daardoor krijgt elk dier een paspoort en identificatienummer en daarbij horende oormerken die in de oren van de dieren moeten aangebracht worden. Bij eventuele verkoop, slachting e.d. moet dit paspoort steeds aangetoond worden. Dit heeft als doel elk dier te kunnen lokaliseren zodat bij eventuele ziekteverspreiding onmiddellijk kan ingegrepen worden.

Overzicht Vlaamse Verbonden voor Dierenziektebestrijding :

Antwerpen :	Hagenbroekstraat 167 2500 Lier Tel. 03/480.74.75 – Fax 03/489.09.85
Vlaams Brabant :	Kruisstraat 24 3061 Leefdaal Tel. 02/767.68.73 – Fax 02/767.54.53
West-Vlaanderen :	Industrielaan 15 8820 Torhout Tel. 050/23.05.30 – Fax 050/23.05.69 e-mail dierenziektebestrijding.wvl@skynet.be
Oost-Vlaanderen :	Deinse Horsweg 1 9031 Drongen Tel. 09/226.10.87 – Fax 09/227.17.24

Limburg :   Wetserstraat 14
   3570 Alken
   Tel. 011/31.26.54 – Fax 011/59.13.36
   e-mail labo.veeziekten@tornado.be

14.5. Regelgeving inzake melkprodukten

“Erkenning Melkinrichting”

Deze vergunning is verplicht zodra je melkprodukten verwerkt op het bedrijf of indien je produkten in de handel brengt.

Aanvragen dienen te gebeuren bij het Ministerie van Middenstand en Landbouw.

Adres :   Ministerie van Middenstand en Landbouw
                         Secretariaat – generaal
                         Maria-Theresiastraat 1, 3de verdieping
                         1000 Brussel
                         Tel. 02/211.06.11
                         Fax 02/211.06.88

                         Dienst informatie
                         WTC Toren 3, 17de verdieping
                         Simon Bolivarlaan 30
                         1000 Brussel
                         Tel. 02/208.45.35
                         Fax 02/208.45.40

“Melkquotum”

Het melkquotum is een vereiste indien je melk wil leveren aan de melkerij. Het is evenwel onhaalbaar voor VZW's om een melkquotum aan te vragen. Er is wel een mogelijkheid om een melkquotum deels of geheel over te kopen als men een volledig bedrijf met de bedrijfszetel erbij zou overnemen. Indien deze erkenning niet kan bekomen worden kan je de eventuele melkproductie van het bedrijf enkel intern verbruiken en moet je eventuele overschotten vernietigen. Dit laatste is omwille van ethische redenen niet te verantwoorden en zou trouwens milieuproblemen kunnen veroorzaken.

Voor de verkoop van verwerkte melkproducten heeft een producent een quotum “rechtsreekse verkoop” nodig.

Een melkquotum voor ‘thuisverwerking’ kan eventueel wel gratis bekomen worden wanneer dit past in een educatief kader.

Aanvragen dienen te gebeuren bij het Ministerie van Middenstand en Landbouw.

Knelpunt melkquotum : gezien de moeilijkheid om aan te vragen en de hoge financiële kost om een quotum over te kopen, is het houden van melkvee op grote schaal weinig haalbaar op basis van de huidige regelgeving.

14.6. Inspecties

Alle instanties die hierboven vernoemd werden, hebben het recht om inspecties uit te voeren in de bedrijfsgebouwen, in principe op elk moment van de dag en zonder voorafgaande verwittiging. Zij dienen de elementaire regels van hygiëne te respecteren en ze dienen zich op afdoende wijze te identificeren. De boetes bij overtredingen kunnen correctioneel zijn of louter administratief. Meer info daarover vind je in de desbetreffende wetgevingen.

14.7. Ruimtelijke ordening model B

Verschillende zorginstellingen hebben boerderijprojecten die als zorgboerderijen kunnen omschreven worden. Vaak zijn deze projecten een onderdeel van een groter geheel. Het is dan ook afhankelijk van het type zorginstelling of er al dan niet een woonfunctie wordt voorzien.

Wil men echter vanuit de zorginstelling een zorgboerderij uitbouwen, als onderdeel van de zorginstelling, op een andere lokatie dan de instelling zelf dan moet je rekening houden met allerlei wetgeving inzake ruimtelijke ordening.

Bijvoorbeeld : de instelling koopt/huurt een huis/boerderij met bijhorende grond waar boerderijactiviteiten worden uitgebouwd.

Volgens de huidige wetgeving en gewestplannen moeten dergelijke projecten zich situeren in een woongebied met landelijk karakter, een woongebied en/of een gebied voor gemeenschaps- en openbare nutsvoorzieningen.

Men kan als zorginstelling geen zorgboerderijen met woonfunctie gaan uitbouwen binnen agrarisch gebied, daar deze niet als volwaardige agrarische bedrijven worden beschouwd en omdat het functies omvat die niet thuis horen in een agrarisch gebied (zorgfuncties, woonfuncties, commerciële functies, e.a.). Kiest men voor een gebouw binnen een woongebied en wil men bepaalde ruimtes gaan verbouwen, dan dient men een stedenbouwkundige vergunning aan te vragen bij de gemeente.

Als zorginstelling kan je uiteraard ook kiezen voor een zorgboerderij volgens model A waarbij je zorgvragers bij reguliere landbouwbedrijven uitstuurt. Voor meer informatie betreffende ruimtelijke ordening verwijzen we naar deel B 'Specifieke informatie voor reguliere bedrijven' hoofdstuk 8.4.

14.8. arbeids en sociale wetgeving van toepassing bij "dagbesteding"

14.8.1 Algemeen

Vaak kaderen zorgboerderijen binnen arbeidszorgprojecten ; zij kunnen steeds contact opnemen met hun regionale netwerken voor meer informatie. Voor diegenen die niet onder arbeidszorg vallen willen we toch de belangrijkste zaken inzake vrijwilligerswerk weergeven.

Bij dagbesteding wordt gewerkt met vrijwilligers.

Er is bijgevolg geen overeenkomst waarbij een werknemer tegen loonarbeid presteert onder gezag van een werkgever, m.a.w. er is geen sprake van een arbeidsovereenkomst. Men heeft hier te maken met vrijwilligerswerk (arbeidszorg).

Vrijwilligers die onbezoldigd arbeidsprestaties leveren zijn dus niet verbonden door een arbeidsovereenkomst, aangezien het element loon ontbreekt. Dergelijk werk kent geen specifieke reglementering, maar is niet verboden.

Van zodra er enige vorm van loon wordt uitbetaald kan er geen sprake meer zijn van een vrijwilligersstatuut. Een vergoeding voor gemaakte kosten is geen loon.

Waar we bij zorgboerderijen moeten op letten, is dat het geen "verdoken arbeidsovereenkomst" mag zijn. De feitelijke situatie blijft doorslaggevend en niet de benaming die de partijen aan hun verhouding geven. Dit is een feitenkwestie en bij eventuele betwisting kunnen enkel de hoven en rechtbanken hierover uitspraak doen.

Verder zijn er tevens wetten binnen de arbeidsreglementering en het sociaal zekerheidsrecht die ook van toepassing zijn op vrijwilligers.

Men moet steeds in orde zijn voor de Sociale Inspectie en de Arbeidsinspectie.

Alle informatie omtrent sociale en arbeidswetgeving en andere zaken die je moet weten indien je werkt met vrijwilligers kan je raadplegen in een interessant boekje "Vrijwilligerswerk, wat kan, mag en moet – een concrete stand van zaken". Het is beschikbaar bij de Koning Boudewijnstichting en kan gratis worden gedownload via de website.

Adres : Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21
1000 Brussel
website www.kbs-frb.be

We verwijzen tevens naar de diverse steunpunten vrijwilligerswerk waar u informatie kan inwinnen indien u met vrijwilligers wil werken. Ter informatie enkele adressen :

Adres : VZW Het Punt – Steunpunt Vrijwilligerswerk Brussel
Treurenberg 24
1000 Brussel
Tel. 02/218.55.16
Fax 02/218.71.66
Website <http://hetpunt.vgc.be>
E-mail : hetpunt@busmail.net

Steunpunt Vrijwilligerswerk Antwerpen
Tel. 03/240.61.65
e-mail : ann.duysters@welzijn.provant.be
website : www.provant.be/welzijn/swpa

Steunpunt Vrijwilligerswerk Limburg
Tel. 011/23.72.24
e-mail : vrijwilligerswerk@limburg.be
website : www.limburg.be/vrijwilligers

Steunpunt Vrijwilligerswerk Vlaams-Brabant
Tel. 016/46.83.26
e-mail : mphilips@vl-brabant.be
website : www.vl-brabant.be/vrijwilliger

Steunpunt Vrijwilligerswerk Oost-Vlaanderen
Tel. 09/267.75.22
e-mail : welzijn.en.gezondheid@oost-vlaanderen.be
website : www.oost-vlaanderen.be/vrijwilligers

Steunpunt Vrijwilligerswerk West-Vlaanderen
Tel. 050/40.35.55
e-mail hedwig.dendoncker@west-vlaanderen.be

U kan vooraf informatie inwinnen bij het Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, indien u niet zeker bent dat uw initiatief binnen de huidige bepalingen valt. Bij twijfels omtrent het in orde zijn met alle regelgeving brengt u best de sociale en arbeidsinspectie op de hoogte en vraagt u een toestemming, ten einde misverstanden te voorkomen.

Adres : Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid
Administratie van de arbeidsbetrekkingen en –reglementering
Inspectie van de sociale wetten
Belliardstraat 61
1040 Brussel
Tel. (02)233.41.11
Fax (02)233.48.28

Bij het werken met vrijwilligers moet er rekening gehouden worden met het statuut van inkomen die de zorgvrager heeft. Hierbij een opsomming van de verschillende soorten statuten en verplichtingen bij vrijwilligerswerk. Voor specifieke informatie verwijzen we terug naar het boek “Vrijwilligerswerk, wat kan, mag en moet” van de Koning Boudewijnstichting.

Sociaal – uiteringsgerechtigden zijn per categorie onderworpen aan verschillende regels als zij toelating willen krijgen om vrijwilligerswerk te doen.² Hierbij kort de hoofdlijnen waar men rekening moet mee houden.

- Minderjarigen :
  - Noot : indien je minderjarigen wil inschakelen als vrijwilliger moet deze wel ouder zijn dan 15 jaar.
  - Hebben geen inkomen en kunnen bijgevolg niets verliezen.
- Uitkeringsgerechtigd werklozen
  - Krijgen hun uitkering via de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.
Bij het inschakelen van werklozen op de zorgboerderij als vrijwilliger dient men vooraf een goedkeuring aan te vragen bij het plaatselijk RVA kantoor via o.a. een formulier C45B. Deze formulieren zijn te verkrijgen bij de RVA of uitbetalingsinstellingen.
Adres : Hoofdbestuur Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
Keizerslaan 7
1000 Brussel
Tel. 02/515.42.27
Fax 02/515.43.15
- Schoolverlaters kunnen totdat ze onderworpen zijn aan de stempelcontrole onbezoldigd vrijwilligerswerk doen.
- Vrijstelling van stempelcontrole is mogelijk maar vergt een afzonderlijke toelating.
- Elke activiteit voor een derde wordt geacht loon of een ander materieel voordeel op te leveren tot bewijs van het tegendeel. De werkloze moet aantonen dat het gaat om een vrijwillige en gratis activiteit voor een derde (openbaar bestuur of vzw of feitelijke vereniging) waarbij enkel een vergoeding is van bewezen kosten of een vergoeding binnen de door de fiscus bepaalde grenzen.
- *arbeidsongeschikten en invaliden*
Personen met een ziekteuitkering/invaliditeitsuitkering moeten vooraf de goedkeuring vragen bij de adviserend geneesheer van de mutualiteit. Aanvraag dient te gebeuren bij het plaatselijk kantoor waarbij de zorgvrager is aangesloten.
Het is niet eenvoudig om een toelating te krijgen.
- Slachtoffers van beroepsziekte en arbeidsongeval
Voor hen is het mogelijk zonder enige formaliteit vrijwilligerswerk uit te voeren met behoud van uitkering.
- Bijstandsgerechtigden :
  - Gehandicapten kunnen zonder formaliteiten vrijwilligerswerk doen met behoud van uitkeringen
  - Bejaarden met een gewaarborg inkomen kunnen zonder formaliteiten vrijwilligerswerk doen met behoud van uitkering
  - Gerechtigden op gewaarborgde gezinsbijlag kunnen zonder formaliteiten vrijwilligerswerk doen met behoud van uitkering
  - Gerechtigden op bestaansminimum OCMW kunnen zonder enige formaliteiten vrijwilligerswerk doen op voorwaarde dat de werkbereidheid voldoende groot is
- Gepensioneerden
Zij hebben geen toelating nodig.
- *Bruggepensioneerden*
Zij dienen dit vooraf aan te vragen aan de RVA cfr. regeling werklozen. Voor een aantal instellingen is een aanvraag niet nodig nl. voor die verenigingen die een algemene erkenning hebben bekomen.

14.8.2. Vergoedingen vrijwilligers

Indien men zorgvragers op de zorgboerderij inschakelt als vrijwilliger, moet zowel de vrijwilliger als de zorglandbouwer (instelling, sociale werkplaats e.d.) voorzichtig zijn met het ontvangen van vergoedingen hiervoor. Men moet opletten dat deze vergoedingen een bepaald bedrag niet overschrijden. Wordt het bedrag toch overschreden, dan wordt men daar op belast.

Er zijn twee mogelijke systemen : de terugbetaling van bewezen onkosten op basis van bewijsstukken of een terugbetaling van onkosten op forfaitaire basis. Bij terugbetaling van bewezen onkosten geldt geen limiet, maar elke vergoeding moet ten allen tijde kunnen bewezen worden met voorgelegde betalingsbewijzen.

Sinds half 1999 kunnen vrijwilligers ook een terugbetaling krijgen van hun onkosten op forfaitaire basis. In een omzendbrief van een minister van financiën (Viseur) staat dat vergoedingen voor onkosten van vrijwilligers vrijgesteld worden van belastingsaangifte voor een bedrag van maximaal 991,57 euro (40.000 bfr.) per jaar met een maximum van 24,79 euro (1000 bfr.) per dag. Voor meer informatie daarover kan men steeds contact opnemen met het ministerie van financiën.

Knelpunt : Er bestaat nog altijd geen eensluidende, wettelijke regeling omtrent vergoedingen voor vrijwilligers. We kunnen enkel verwijzen naar de omzendbrief van een minister.

14.9. Arbeids en sociale wetgeving van toepassing bij “arbeid”

Zodra er arbeid wordt verricht is er sprake van een arbeidsovereenkomst en bestaat er een relatie werkgever – werknemer. Voorbeelden van werkgevers aan zorgbehoevenden binnen de zorgsector zijn bijvoorbeeld sociale werkplaatsen en beschutte werkplaatsen.

We verwijzen hier tevens naar hoofdstuk 15 “Financiering” waar een aantal vormen van tewerkstelling, die kunnen gebruikt worden in het kader van zorgboerderijen, worden beschreven.

Bij de aanwerving van personeel bestaan volgende verplichtingen³ :

- Aanvragen van een inschrijvingsnummer bij de RSZ (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid)
- Aansluiten bij een kinderbijslagfonds
- Aansluiten bij een kas voor jaarlijkse vakantie (arbeiders)
- Aansluiten bij een arbeidsgeneeskundige dienst
- Opvragen van een rijksregisternummer voor iedere werknemer
- Aangaan van een arbeidsongevallenverzekering (zie ook hoofdstuk regelgeving)
- Er gelden specifieke regels wanneer men seizoenarbeiders tewerkstelt

Alle specifieke wetgeving en verplichtingen als werkgever worden in dit draaiboek niet beschreven. Deze informatie is beschikbaar bij bevoegde instanties.

¹ Onderhoud Dhr. Verstegen, Vlaamse Landmaatschappij – Prov. Afd. Gent, Mestbank.

² “Vrijwilligerswerk: wat kan, mag en moet, een concrete stand van zaken”, Kris Molemans, uitgever : Guido Knops, directeur Koning Boudewijnstichting, mei 2001, pg. 104.

³ Brochure “starten als landbouwer of tuinder”, KBC, Leo van de Gender, Leuven, pg. 45

Hoofdstuk15 “Financieringsmogelijkheden” model B

15.1. Inleiding

Gezien het vernieuwende en het feit dat “zorgboerderijen” geen erkenning hebben door de overheid, worden dergelijke initiatieven vanuit diverse kanalen gesubsidieerd.

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van enkele financieringskanalen die vandaag de dag kunnen aangewend worden. Deze worden ook specifiek omschreven.

Het is niet uitgesloten dat er nog andere mogelijkheden zijn.

We moeten rekening houden met de **doelgroep** waarmee we binnen de zorgboerderij gaan werken.

- Als we de doelgroep van zorgboerderijen zeer **ruim benaderen** kunnen we stellen dat het gaat over mensen met een arbeidshandicap, die wel enig potentieel hebben en kunnen werken binnen een productieve setting. Voor deze doelgroep zijn er enkele financieringsmogelijkheden voorhanden. We spreken hier van “**arbeid**” waarbij een arbeidsovereenkomst wordt afgesloten en de zorglandbouwer optreedt als werkgever.
- Omschrijven we de doelgroep in **enge zin** dan betreft het personen met een arbeidshandicap, die niet in staat zijn te functioneren binnen het normale economische circuit en die niet kunnen presteren in een productieve setting met als doel het behalen van rendement. Het betreft hier “dagbesteding” of “arbeidszorg” waarbij gewerkt wordt met vrijwilligers.

Als we de situatie van bestaande initiatieven in binnen- en buitenland nader bekijken kunnen we besluiten dat “zorgboerderijen” in de **enge zin** zich richten tot die doelgroep die niet in staat is te functioneren binnen een productieve setting. Er is geen specifiek financiering aanwezig voor zorgboerderijen zoals wij die zien. Je moet bijgevolg terugvallen op de bestaande systemen met alle gevolgen vandien.

Voor zorgboerderijen in de **ruime zin** van het woord zijn er een beperkt aantal mogelijkheden in de vorm van loonsubsidies of sociale tewerkstelling.

Ten slotte worden een aantal algemene steunmaatregelen, die niet rechtstreeks verband houden met het inschakelen van zorgvragers, beschreven, denken we maar aan het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds e.d.

Bij het uitschrijven van volgend hoofdstuk werden volgende bronnen geraadpleegd (sommige stukken zijn ook overgenomen) : Lokaal Vademecum Tewerkstellingsmaatregelen Gent Stad In Werking, januari 2001 – de website van het Vlaams Fonds en de website van de RSZ.

Arbeidszorg/dagbesteding	Arbeid	Algemeen
1. Arbeidszorg gekoppeld aan sociale tewerkstelling (Minister Landuyt)	1. Artikel 60	1. Vlaams Landbouwinvesteringsfonds
2. Arbeidszorg vanuit psychiatrie	2. Artikel 61	2. Sponsoring
3. Arbeidszorg Provincie	3. Gesco	
4. Stagecontracten OCMW	4. Sociale Werkplaats Gesco	
5. Begeleid Werken	5. Wep Plus	
	6. Beschutte Werkplaatsen	

15.2. Financieringsmogelijkheden in het kader van “dagbesteding” of “arbeidszorg”

15.2.1. Arbeidszorg

We kunnen stellen dat zorgboerderijen zich in hoofdzaak richten tot de zwakste doelgroep. Het betreft hier mensen, die al dan niet tijdelijk, niet meer in staat zijn te functioneren binnen de reguliere, beschermde of sociale tewerkstelling.

Daarom denken we dat zorgboerderijen het best kunnen gefinancierd worden vanuit arbeidszorg. Doch gezien het ontbreken van een structurele financiering en regelgeving zijn de mogelijkheden beperkt.

Het gegeven 'arbeidszorg' werd reeds uitgebreid besproken op de 'Rondetafelgesprekken' op niveau van de overheid. Gezien we niet gespecialiseerd zijn in deze materie verwijzen we voor specifieke informatie naar de Provinciale Besturen en de Koning Boudewijn Stichting. In bijlage zijn er tevens enkele teksten omtrent arbeidszorg terug te vinden.

Voorlopig wordt 'arbeidszorg' thuisgebracht onder het kabinet van Tewerkstelling bij minister Landuyt. Deze erkende arbeidszorgprojecten worden gekoppeld aan de sociale tewerkstelling. Er worden nog enkele andere arbeidszorginitiatieven beschreven.

Mogelijkheden :

1. Arbeidszorg via Kabinet Tewerkstelling – Landuyt (werklozen) :

Gezien tal van arbeidszorg projecten gelinkt zijn aan sociale werkplaatsen, zullen er 40 voltijdse equivalenten toegevoegd worden aan bestaande werkplaatsen, met als doel AZ verder uit te bouwen.

Dit is een algemene regeling voor sociale werkplaatsen dus niet specifiek voor zorgboerderijen. Sociale werkplaatsen die nu reeds bezig zijn met boerderijactiviteiten kunnen op deze manier een extra omkaderingslid aanvragen.

Zij dienen uiteraard te voldoen aan de gestelde voorwaarden.

Voor meer informatie : Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Afdeling Tewerkstelling (sociale werkplaatsen)
Markiesstraat 1
1000 Brussel
Tel. 02/553.43.69 Fax 02/553.43.68
www2.vlaanderen.be/werk

2. Arbeidszorg vanuit psychiatrie :

Er zijn enkele arbeidszorginitiatieven die zijn opgericht in het kader van 'reconversiemiddelen zorgvernieuwing' vanuit psychiatrische instellingen. Deze worden in de praktijk vaak gelinkt aan dagcentra.

3. Arbeidszorg via Provincie

Verschillende Provinciale besturen maken geringe subsidies vrij voor AZ projecten. In de provincie Limburg hebben ze een specifiek project inzake zorgboerderijen uitgewerkt. Binnen de andere provincies gaat het over arbeidszorgprojecten algemeen. Deze middelen kunnen ev. een mogelijkheid bieden voor zorgboerderijen opgestart vanuit een zorginstelling.

Voor meer informatie :

Adres : Consortium Arbeidszorg Limburg VZW
Ctp. Lut Ghaye
Thonissenlaan 8 bus 1
3500 Hasselt
Tel. 011/21.57.70
Fax 011/21.57.71
E-mail consortium.arbeidszorg@pi.be

Provincie Oost-Vlaanderen
Platform Arbeidszorg
Ctp. Wim Van Loo

Dienst 61 Welzijn
Gouvernementstraat 1
9000 Gent
Tel. 09/267.75.48 Fax 09/267.75.99
Provincie West Vlaanderen
Dienst Welzijn
Ctp. Eddy Moerenhout
Koning Leopold III-laan 41
8200 Sint Andries
Tel. 050/403.327

Provincie Antwerpen
Dienst Welzijn
Ctp. Liesbet Borremans
Boomgaardstraat 22 bus 100
2600 Berchem
Tel. 03/240.61.77
e-mail liesbet.borremans@welzijn.provant.be

Provincie Vlaams Brabant
Dienst Welzijn
Ctp. Gudrun Denhaan
Dietsesteenweg 52
3010 Kessel-Lo
016/26.72.92

4. Arbeidszorg via OCMW

OCMW's kunnen in het kader van een eventueel toekomstige artikel 60 tewerkstelling personen gedurende een bepaalde periode als vrijwilliger inschakelen binnen een 'stagecontract'. Daarbij krijgt de persoon 0,99 euro (40 fr.) per uur uitbetaald bovenop zijn uitkering. Voor meer informatie verwijzen we naar de plaatselijke OCMW besturen.

Deelnemers aan arbeidszorgprojecten hebben een bepaald statuut waaruit ze een inkomen halen. Aanvullend kan een onkostenvergoeding gegeven worden, dewelke over het algemeen 0,99 euro (40 fr) per uur bedraagt. Deze kost kan gedragen worden door de VZW zelf, kan gehaald worden vanuit de geringe subsidies via provinciale besturen of via stagecontracten binnen het OCMW als voorloper tot een artikel 60 tewerkstelling.

Volgende statuten behoren tot de mogelijkheden :

Vrijwilligers
Vlaams fonds
Invaliditeit
Geïnterneerden
Mutualiteit

Het groot nadeel binnen de diverse statuten arbeidszorg is de grote rechtsonzekerheid omtrent het vergoeden van prestaties. In concreto betekent dit dat de uitbetalingsinstelling van waaruit een doelgroepmedewerker betaald wordt, zelf beslist of een arbeidsmatige activiteit kan uitgeoefend worden al dan niet betaald. Denken we maar aan de medisch adviseur. Het is een beslissing die vaak afhangt van individuen waar weinig of geen regelgeving over bestaat.

We verwijzen hier tevens naar hoofdstuk 14 en 17.

15.3. Financieringsmogelijkheden in het kader van "arbeid"

Naast arbeidszorg zijn er wel een aantal tewerkstellingsprojecten van waaruit de doelgroep een inkomen kan halen. Het betreft hier "tewerkstelling" niet zozeer gericht naar de doelgroep die participeren binnen de zorgboerderijen.

Volgende kanalen behoren tot de mogelijkheden :

15.3.1. Artikel 60§7

- Omschrijving :

Dit artikel staat beschreven in de Organieke Wetgeving. Het OCMW is de werkgever voor een bepaalde periode met als doel de OCMW-gerechtigde het voordeel van bepaalde sociale uitkeringen te laten verwerven. Artikel 60 werknemers kunnen gedetacheerd worden naar gemeente, provincie, VZW of privé-werkgever.

De doelstelling is enerzijds het in regel brengen met de werkloosheidsuitkering en anderzijds werkervaring opdoen.

- Wie komt in aanmerking :

Het is enkel bedoeld voor steuntrekkers van het OCMW die door een gebrek aan werkdagen niet gerechtigd zijn op werkloosheidsvergoedingen.

- Meer info :

OCMW van plaatselijke gemeente

15.3.2. Artikel 61

- Omschrijving :

In het kader van artikel 61 van de Organieke Wet betreffende de OCMW's kan een OCMW een conventie afsluiten met een private werkgever. Het OCMW voorziet een financiële tussenkomst ter stimulering van deze tewerkstelling. De werkgever is hier het privé bedrijf maar kan ook een instelling zijn.

- Wie komt in aanmerking :

Het is bedoeld voor alle steuntrekkers van het OCMW.

- Tussenkomst werkgever

De werkgever (VZW) ontvangt gedurende 12 maanden een opleidingsvergoeding van 10.000 BEF bij een FT tewerkstelling en 5000 BEF bij een HT tewerkstelling. De opleidingsvergoeding bedraagt 1000 BEF per lesuur voor de lesgever en 500 BEF per lesuur voor de werknemer. De lesgever kan zowel de werkgever, het OCMW, de Vdab, ... zijn.

- Meer info :

OCMW van plaatselijke gemeente

15.3.3. Gesco¹

Momenteel hebben we enerzijds de 'sociale werkplaats' gesco's (zie 15.3.4.) en anderzijds de gesco's met verhoogde premie.

- Omschrijving :

Dit stelsel werd gestart in 1987 met de bedoeling de toen bestaande tewerkstellingsprogramma's over te hevelen naar één uniek systeem, met ook een verbetering van het statuut. Het stelsel heeft twee pijlers :

- Het stelsel bij sommige openbare besturen
- Het veralgemeend stelsel (dat vooral naar vzw's opereert)

Elk stelsel valt ook nog eens uiteen in deelstelsels : contingenten lokale besturen, gewone tewerkstellingsprojecten, werkervaringsprojecten, sociale werkplaatsen, geselecteerde onderwijsprojecten en projecten voor buitenschoolse kinderopvang.

Gesco's kunnen in vrijwel de gehele niet-commerciële sector worden tewerkgesteld. De gesubsidieerde contractueel wordt aangeworven met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde of onbepaalde duur.

De werkgever krijgt een vrijstelling van de meeste patronale RSZ-bijdragen en een premie van het Vlaamse Gewest.

- Wie komt in aanmerking :

Elk deelstelsel heeft zijn eigen doelgroepcriteria. Als algemene minimumnorm geldt het volgende :

- Minimum 6 maanden uitkeringsgerechtigd volledig werkloos zijn
- Minstens 6 maanden als niet-uitkeringsgerechtigde volledig werkloze ingeschreven zijn bij de VDAB
- DAC-er zijn
- Bestaansminimumtrekker zijn
- Deeltijdse gesco

Soms is er een uitzondering voorzien en volstaat 1 dag werkloosheid. Voor sommige projecten met verhoogde premie, geldt 1 jaar uitkeringsgerechtigde volledig werkloze zijn.

Gelijkgestelde periodes : Wep +, periode wachtuitkering, deeltijdse tewerkstelling met inkomensgarantie-uitkering, vergoede ziekteperiode, artikel 60§7, wachttijd, geschorsten wegens langdurige werkloosheid.

- Meer informatie :

VDAB
Ministerie Van De Vlaamse Gemeenschap

15.3.4. Sociale werkplaats Gesco/Sine²

- Omschrijving :

Een sociale werkplaats stelt zich tot doel om zeer moeilijk bemiddelbare werkzoekenden onder begeleiding arbeid op maat te laten verrichten. Het gaat om werkzoekenden met een cumulatie van persoons- en omgevingsgebonden factoren waardoor ze geen arbeidsplaats in het reguliere arbeidscircuit kunnen verwerven of behouden, maar die onder begeleiding toch in staat zijn arbeid te verrichten.

De doelgroepmedewerkers worden tewerkgesteld met een arbeidsovereenkomst van bepaalde of onbepaalde duur.

- Wie komt in aanmerking :

De doelgroepmedewerker dient te voldoen aan :

1. tegelijkertijd voldoen aan volgende voorwaarden :

- fysieke of sociale of psychische beperkingen en moeilijkheden hebben
- op de dag voor de indienstneming ingeschreven zijn bij VDAB als niet werkende werkzoekende
- een begeleidingstraject van de VDAB of een derde volgen
- op de dag voor de indienstneming ononderbroken 5 jaar inactief zijn (gelijkgestelde periodes : art§60, WEP+) of 1 dag bestaansminimumtrekker
- geen hoger diploma, getuigschrift of brevet hebben behaald dan een diploma van LSO, buitengewoon hoger secundair onderwijs of hoger secundair onderwijs

2. op de dag voor de indienstneming werknemer zijn in een door de minister erkende sociale werkplaats

De doelgroepmedewerkers die voldoen aan de volgende voorwaarden :

- minstens 5 jaar onafgebroken werkloosheids- of wachtuitkeringen genieten
- minstens halftijds tewerkgesteld zijn
- maximum getuigschrift LSO of gelijkgesteld

hebben recht op een herinschakelingsuitkering (SINE)

De doelgroepmedewerkers die geen recht hebben op een herinschakelingspremie worden in de sociale werkplaats tewerkgesteld als gesubsidieerde contractuelen (GESCO)

Artikel 60 werknemers en vrijwilligers mogen werken in een sociale werkplaats in zoverre er voor deze personen voldoende omkadering wordt voorzien.

WEP plussers mogen niet in een sociale werkplaats werken.

- Werkgever :

De werkgever ontvangt :

- Loonpremie van het Vlaamse Gewest : 14873,61 euro (jaar 1 en 2) of 13386,25 euro (jaar 3 e.v.)
- Vermindering RSZ-bijdrage
- Omkaderingssubsidie : 11155,21 euro per jaar voor minimum 1 voltijdse eenheid per 5 doelgroepmedewerkers

Voor doelgroepmedewerkers die gerechtigd zijn op de herinschakelingsuitkering, wordt de loonpremie verminderd met het bedrag van de herinschakelingsuitkering. De herinschakelingsuitkering wordt rechtstreeks aan de werkgever betaald.

- Wie kan erkend worden als een sociale werkplaats :

Enkel de specifiek daartoe opgerichte vzw's kunnen erkend worden als sociale werkplaats, indien men aan de volgende voorwaarden voldoet. Men dient :

- Een bedrijfsklimaat te scheppen, waarbij arbeid op maat van de doelgroepmedewerker voorrang krijgt op het bedrijfseconomische aspect
- Geen middelen hanteren die marktverstoring zijn naar de prijssetting toe
- Uitsluitend doelgroepwerknemers aan te werven (behalve voor omkadering)
- In een omkadering te voorzien (1VTE op doelgroepmedewerkers)
- Binnen de drie maanden na aanwerving een individueel begeleidingsplan op te maken voor elke doelgroepwerknemer
- De erkende doelgroepwerknemers toe te laten om tijdens hun arbeidsduur begeleidings- en opvolgingsgesprekken te voeren met de trajectbegeleider
- Samen met de trajectbegeleider de nodige inspanningen te leveren voor doorstroming
- Iedere wijziging van de oorspronkelijke aanvraag ter goedkeuring aan de minister voor te leggen

- Procedure

Projectaanvraag bij Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Brussel

Ministeriële beslissing na advies administratie en bevoegd STC

Beslissingstermijn : 3 maanden

Bij het aanvraagformulier moeten volgende stukken worden toegevoegd : het begeleidingsplan, het ondernemingsplan, de statuten van de vzw.

15.3.5. WEP plus

- Omschrijving :

Het Werkervaringsplan-plus startte in juni 1997 vanuit een samensmelting van de vroegere Weerwerk projecten en het werkervaringsplan.

Een tewerkstelling in het kader van WEP+ moet voor de aangeworven werknemer een brug vormen tussen een periode van werkloosheid en een nieuwe periode van tewerkstelling binnen het reguliere economisch kader, door de betrokkenen voldoende bagage en begeleiding te bieden om de stap naar het gewone bedrijfsleven te zetten.

De doelgroepmedewerkers worden tewerkgesteld met een arbeidsovereenkomst van minimum halftijds voor bepaalde duur (12 maanden) en ontvangen normaal loon.

- Wie komt in aanmerking :

De doelgroep omvat de laaggeschoolde langdurig werklozen :

Laaggeschoold : prioritair gericht op laaggeschoolden (geen HSO), diplomagrens is weggefallen

Langdurig werkloos :

- Minstens 24 maanden uitkeringsgerechtigd volledig werkloos zijn of
- Ingeschreven zijn als werkzoekende en minstens 12 maanden gerechtigd op het bestaansminimum of
- Van vreemde nationaliteit zijn en ingeschreven zijn in het bevolkingsregister en omwille van hun nationaliteit geen aanspraak kunnen maken op het bestaansminimum en gerechtigd zijn op financiële maatschappelijke hulp sedert minstens 12 maanden, en ingeschreven als werkzoekende.

Er kunnen ook andere doelgroepmedewerkers in aanmerking komen voor Wep+ maar de subsidiëring gebeurt dan op basis van de gesco reglementering (gesco-Wep+). (andere voorwaarden)

- Wie kan aanvraag indien :

Het betreft de 'klassieke werkgevers' van de werkgelegenheidsprogramma's, voornamelijk provincie, gemeenten, OCMW's, VZW's, instellingen van openbaar nut, maatschappijen van sociale woningbouw, kerkfabrieken, polders en wateringen.

- Werkgever :

Ontvangt :

Loonpremie Vlaams Gewest (1)

Integratie uitkering of geactiveerd bestaansminimum (2)

- Procedure :

Projectaanvraag bij Ministerie Van de Vlaamse Gemeenschap – Brussel

Ministeriële beslissing na advies administratie en bevoegd STC

Beslissingstermijn : 3 maanden

15.3.6. Beschutte Werkplaatsen (mensen met handicap)

We willen hier enkel een korte beschrijving geven wat beschutte werkplaatsen inhouden. Voor meer concrete informatie en aanvraagprocedure verwijzen we naar de Vlaamse Federatie voor de Beschutte Werkplaatsen.

- Omschrijving

De opdracht van beschutte werkplaatsen bestaat erin enerzijds nuttig en lonend werk aan te bieden voor personen met een handicap en anderzijds te streven naar professionele aanpassing en de overgang naar een normale betrekking te bewerkstelligen.

Beschutte werkplaatsen dienen te voldoen aan een aantal erkenningsvoorwaarden en dienen over rechtspersoonlijkheid te beschikken.

- Wie komt in aanmerking

Beschutte werkplaatsen zijn bestemd (hetzij voltijds, hetzij deeltijds) voor personen met een handicap, die wegens de aard of ernst van hun handicap onder de gewone arbeidsvoorwaarden voorlopig of definitief geen beroepsactiviteiten kunnen uitoefenen. De in de beschutte werkplaatsen tewerkgestelde personen, worden aangeworven met een arbeidsovereenkomst voor arbeiders of bedienden.

- Subsidies

Er zijn enerzijds subsidies voor de werking van Beschutte Werkplaatsen en anderzijds subsidies voor de werknemers die in de Beschutte Werkplaatsen werkzaam zijn.

- Meer informatie

Voor meer informatie en eventuele aanvraag neemt u best contact op met de Vlaamse Federatie van de Beschutte Werkplaatsen.

Adres : VLAB
Torsinplein 12
3300 Tienen
Tel. 016/82.76.40
Fax 016/82.76.39
e-mail info@vlab.be
website www.vlab.be

Noot : voor zover bekend zijn er in Vlaanderen geen beschutte werkplaatsen die actief zijn binnen landbouwactiviteiten of als zorgboerderij. Vanuit het Vlaams Fonds worden er op heden ook geen toestemmingen meer verleend om nieuwe beschutte werkplaatsen op te richten. Bestaande Beschutte Werkplaatsen hebben uiteraard wel de mogelijkheid om hun activiteiten uit te breiden/ om te vormen tot een boerderijproject (zorgboerderij).

15.4. Andere

15.4.1. Begeleid werken (arbeidszorg) vanuit het Vlaams Fonds (mensen met handicap)

Een aantal dagcentra voor mensen met een handicap startten vorig jaar verschillende projecten op rond arbeidszorg. Deze experimenten lopen nu ten einde, maar het initiatief wordt in de toekomst verder gezet.

Het is eigenlijk bedoeld voor die personen die niet terecht kunnen in beschutte werkplaatsen omwille van het rendement die daar moet gehaald worden.

Vanuit dagcentra en huizen voor niet werkenden worden ook vaak activiteiten georganiseerd voor mensen met een handicap, maar die eerder als tijdverdrijf of bezigheidstherapie worden gezien en

niet echt als werk. Voor diegenen, die een tussenstap tussen bezigheid en werk willen, zijn er de arbeidszorgprojecten.

Het gaat hier om onbezoldigde arbeid, buiten het dagcentrum, bij bedrijven in de profit en non profit sector.

Het systeem verloopt dus via erkende dagcentra en heeft tevens een andere naam gekregen met name 'begeleid werken'.

Wie wil deelnemen aan een project voor begeleid werken, moet een zorgtoewijzing niet-werkenden hebben van het Vlaams Fonds (d.w.z. een toewijzing voor beschermd wonen, een dagcentrum of een tehuis voor niet-werkenden). Inschrijven kan via een dagcentrum dat aan het project deelneemt.

Voor meer informatie : Vlaams Fonds
Sterrenkundelaan 30
1210 Brussel
02/225.84.63
www.vlafo.be

15.5. Algemene steunmaatregelen

15.5.1. Vlaams Landbouwinvesteringsfonds

Het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) verleent steun aan startende landbouwers en tuinders. Zowel de overname van een bedrijf als de opstart van een nieuw bedrijf kunnen in aanmerking komen voor steun.

Meer specifiek kunnen volgende investeringen gesubsidieerd worden :

- Overname van de bedrijfskleding
- Investerings ten gunste van het milieu en het dierenwelzijn
- Aanpassing of modernisering van bedrijven
- Bouwen en inrichten van bedrijfsgebouwen
- Aankoop van bedrijfsgebouwen
- Aankoop van materieel

Deze steun wordt toegekend onder verschillende vormen : overheidswaarborg, rentesubsidie en kapitaalpremies.

Voor meer inlichtingen of het aanvragen van een brochure kunt u steeds terecht bij :

Adres : Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Administratie Land- en tuinbouw
Afdeling Land- en Tuinbouwondersteuningsbeleid
Ir. Johan De Schryver
Leuvenseplein 4, 3de verdieping
1000 Brussel
Tel. 02/553.63.23
Fax 02/553.63.05
e-mail johan.deschryver@ewbl.vlaanderen

U kan tevens informatie vinden op onderstaande website :
www.vlaanderen.be/ned/sites/landbouw/VLIF-reglement.htm

Knelpunt VLIF : Op heden is de VLIF steun enkel toegankelijk voor landbouwers in hoofdberoep of bijberoep onder de vorm van een natuurlijk of rechtspersoon. Initiatieven uit de zorgsector bv. sociale werkplaatsen, beschutte werkplaatsen e.d. kunnen daar op heden geen gebruik van maken en dienen elke investering uit eigen middelen te bekostigen. Momenteel werd een decreetswijziging ingediend waardoor de VLIF steun in

de nabije toekomst ook toegankelijk zal zijn voor VZW's. Meer hierover in het hoofdstuk knelpunten en aanbevelingen.

15.5.2. Sponsoring

Het betreft hier geen structureel financieringskanaal, maar we willen toch even vermelden dat diverse zorgboerderijen die we binnen het. onderzoek hebben aangeschreven voor een deel overleven op sponsoring door bedrijven, service-clubs, particulieren e.d

¹ Lokaal vademecum tewerkstellingsmaatregelen Gent Stad in Werking, januari 2001, pg. 27

² Lokaal Vademecum Tewerkstellingsmaatregelen, Gent Stad in Werking, januari 2001

Hoofdstuk16 Verzekeringen model B

16.1. Inleiding

In dit hoofdstuk willen we kort een overzicht geven van een aantal verzekeringen, die kunnen genomen worden indien u activiteiten in de landbouwsector opstart. Uiteraard betreft het hier geen handboek om een landbouwbedrijf op te starten. Daarom neemt u best contact op met een verzekeringskantoor indien u een zorgboerderij wenst op te starten, ten einde na te gaan welke verzekeringen in uw geval noodzakelijk of aangewezen zijn. In bijlage zijn enkele documenten opgenomen omtrent verzekeringen algemeen uitgegeven door KBC, die tevens als basis zijn gebruikt voor 16.2.

Een aantal belangrijke verzekeringen die rechtstreeks verband houden met het inschakelen van zorgvragers op de zorgboerderij worden uitvoeriger beschreven in 16.3.

We raden toch aan contact op te nemen met een verzekeringsagent om alle mogelijke risico's na te gaan en sluitende polissen te sluiten.

Meer informatie over diverse polissen kan u terugvinden op de website van de KBC m.n. <http://www.kbc.be>

16.2. Verzekeringen algemeen¹

Verzekeringen kunnen op verschillende manieren worden ingedeeld. Al naargelang de aard van het risico kan de volgende indeling worden gemaakt :

- Verzekeringen ter bescherming van patrimonium
- Verzekering tegen brand en aanverwante gevaren
- Bedrijfsschadeverzekering
- Verzekering van voertuigen, machines en installaties
- Verzekering van gewassen en dieren
- Verzekeringen ter bescherming van de personen

Voor zorgboerderijen is voornamelijk de arbeidsongevallenverzekering voor de zorgvragers van belang.

- Aansprakelijkheidsverzekeringen

In het algemeen gaat het hier over verzekeringen die een slachtoffer vergoeden wanneer u het door uw fout of nalatigheid schade berokkent. Belangrijke verzekeringen zijn hier de bedrijfspolis en de verplichte verzekering voor motorrijtuigen.

- Rechtsbijstandverzekeringen

U kunt zelf schadelijder zijn door de fout van een ander. De rechtsbijstandverzekeraar verdedigt in dat geval uw belangen. Dit kan gaan van de gewone buiten-contractuele terugvordering van schade tot bijstand in contract-, sociaal-, arbeidsrecht, fiscaal recht, personenrecht, administratief recht en zakenrecht.

16.3. Verzekeringen m.b.t. zorgvragers²

Bescherming van de zorgvrager als persoon

Een zorgvrager die meehelpt op een agrarisch bedrijf wordt blootgesteld aan het risico op een lichamelijk ongeval in het kader van de uitgevoerde activiteiten. Het is belangrijk dat de zorgvrager die het slachtoffer wordt van een dergelijk ongeval kan terugvallen op een degelijke verzekering.

De specifieke situatie van de zorgvrager zal uitwijzen welke verzekering(en) het meest aangewezen is/zijn:

Als er sprake is van een arbeidsovereenkomst – de zorgvrager staat onder gezag, leiding en toezicht van een werkgever en ontvangt een loon voor de geleverde arbeid – dan valt de zorgvrager onder het toepassingsgebied van de verplichte **arbeidsongevallen-verzekering**.

Voor deze verzekering rust de verzekeringsplicht op de werkgever, in casu de zorgboer (model A) of de zorginstelling (model B)

- Als er geen sprake is van een arbeidsovereenkomst – de zorgvrager wordt eerder opgevangen, begeleid en ongedwongen ingeschakeld in het leven op de boerderij en ontvangt geen loon – dan moet voor de persoonlijke bescherming van de zorgvrager gedacht worden in de richting van een lichamelijke **ongevallenverzekering**.
- Dit kan onder de vorm van een *sommenverzekering* waarbij het belangrijk is dat men voorziet in een afdoende dekking voor zware ongevallen – dodelijke of met blijvende ongeschiktheid – met daarnaast een luik dat de terugbetaling van de geneeskosten regelt.
  - Een andere mogelijkheid is een *ongevallenverzekering op basis van de arbeidsongevallenwet*. Bij gebrek aan een reëel loon zullen in dat geval de vergoedingen berekend worden in functie van een overeengekomen jaarloon (vb. 6.250 euro)
  - Eventueel kan er zelfs geopteerd worden voor een *LO verzekering voor onbezoldigde helpers*. Deze is in veel bedrijfspolissen van landbouwbedrijven voorzien, maar heeft wel een aantal beperkingen (vb. arbeidsweg niet verzekerd, niet voor inwonenden)

Twee andere belangrijke aandachtspunten zijn de *weg naar en van* de zorgboerderij, en het al dan niet *permanent verblijven* (inwonen) op de zorgboerderij:

- Als de arbeidsongevallenwet van toepassing is dan is de arbeidsweg automatisch meeverzekerd. Bij een lichamelijke ongevallenverzekering is de weg naar en van de plaats waar de activiteit wordt uitgevoerd niet altijd in de dekking begrepen. Desgevallend moet hiervoor dus een uitbreiding aan de verzekeraar gevraagd worden.
- Als een zorgvrager inwoont op een boerderij dan is een ongevallenverzekering privé-leven aangewezen. Op die manier geniet hij van een 24u24 dekking.

Aansprakelijkheid van de zorgvrager

Een zorgvrager die schade veroorzaakt aan een derde kan hiervoor mogelijk burgerrechtelijk aansprakelijk (BA) worden gesteld.

Wanneer hij die schade veroorzaakt in zijn privé-leven dan kan een verzekering BA privé-leven de geldelijke gevolgen van zijn aansprakelijkheid opvangen. Of hij tijdens zijn activiteiten op een zorgboerderij in zijn privéleven of beroepsleven³ is zullen de omstandigheden moeten uitwijzen.

De mogelijkheid bestaat ook dat de zorgboer of de zorginstelling aansprakelijk gesteld wordt voor de daden van de zorgvrager die hij onder zijn hoede heeft. In dat geval kan men een beroep doen op een verzekering BA exploitatie.

Om misverstanden te vermijden doet de zorgboerderij er goed aan om de aanwezigheid van zorgvragers te melden aan zijn BA-verzekeraar.

Men moet er zich wel van bewust zijn dat de voormelde aansprakelijkheidsverzekeringen niet alle schade zullen vergoeden.

Zo zal bijvoorbeeld de schade die een zorgvrager toebrengt aan het materiaal van de zorgboer wanneer hij dit gebruikt niet vergoed worden. Ook de schade die voortvloeit uit het niet of slecht uitvoeren van contractuele verbintenissen is uitgesloten.

Voor bepaalde types van zorgvragers, met een mentale handicap of zware psychische problemen, kan de vraag gesteld worden of zij wel toerekeningsvatbaar zijn, en met andere woorden voor hun daden aansprakelijk kunnen worden gesteld.

Het is aan te raden dat de zorgverlener een verzekering ‘Burgerrechtelijke Aansprakelijkheid na levering’ sluit. Wanneer men producten verkoopt, dan kan de zorgboerderij aansprakelijk gesteld worden voor schade die dit product veroorzaakt. Bv. personen worden ziek door het drinken van verkochte melk e.d.

	MODEL A		MODEL B	
	(zorgboerderij = regulier landbouwbedrijf)		(zorgboerderij = zorginstelling)	
Loon voor zorgvrager	J	N	J	N
Bescherming persoon	AO-verzekering zorgboer	LO-verzekering	AO-verzekering zorginstelling	LO-verzekering (LO patiënt)
Aansprakelijkheid	BA-exploitatie zorgboer	BA-exploitatie zorgboer BA-privé-leven zorgvrager	BA-exploitatie zorginstelling	BA-exploitatie zorginstelling BA-privé-leven zorgvrager (BA patiënt)

¹ Brochure "starten als landbouwer of tuinder" KBC, Leo van de Gender, Leuven, pg.48

² KBC verzekeringen, Peggy Pepermans, Leuven, 2002

³ Een beroepsactiviteit staat in verband met het beroep, het bedrijf of het bezoldigd ambt, de exploitatie van een handels-, nijverheids-, landbouw- of andere onderneming, of de uitoefening van om het even welk ambt, bediening of beroep.

De beroepsactiviteit is de activiteit met een dubbel kenmerk:

- ze wordt gebruikelijk uitgevoerd: dit betekent niet noodzakelijk regelmatig, maar wel op een voortdurende wijze;
- ze wordt uitgevoerd uit winstbejag: om te kunnen spreken van winstbejag is het niet nodig dat een activiteit effectief een geldelijk voordeel oplevert. Het volstaat dat ze wordt gesteld met de bedoeling om een dergelijk geldelijk voordeel te verwerven. Activiteiten die niet rechtstreeks worden bezoldigd, kunnen wel degelijk tot doel hebben om winst te bekomen omdat ze bijkomstig zijn aan of het verlengde zijn van een activiteit die wel rechtstreeks winst oplevert.

Een mogelijke indicatie is een belastingaangifte of het bestaan van een arbeidsovereenkomst.

Deel D: Knelpunten en aanbevelingen

Hoofdstuk 17 Knelpunten en aanbevelingen

17.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden alle knelpunten met betrekking tot "zorgboerderijen" op een rijtje gezet. Tijdens ons onderzoek werden verschillende initiatieven aangeschreven en werd een vragenlijst overgemaakt. In het punt 17.2. worden alle knelpunten en eventuele aanbevelingen die uit de vragenlijsten werden gefilterd, samengevat.

Vervolgens beschrijven en werken we in de volgende paragrafen een aantal knelpunten concreter uit. We maken een opdeling naar algemene knelpunten, knelpunten m.b.t. financiering, regelgeving, enz. Tenslotte worden een aantal aanbevelingen geformuleerd.

17.2. Knelpunten zoals aangegeven door diverse bestaande initiatieven a.d.h.v. vragenlijsten

Knelpunten financiering

- Gebrek aan structurele financiering waardoor de bestaanszekerheid van tal van initiatieven onzeker is. Ook naar de zorgvragers toe kan geen zekerheid worden geboden. Door de vaak tijdelijke financiering die sommige initiatieven genieten, moet de activiteit worden afgebouwd of gestopt worden bij het wegvallen van die financiering. Voor reguliere landbouwbedrijven is de huidige onkostenvergoeding die sommigen krijgen ontoereikend om alle onkosten te dekken. Hoofdstuk 16 Verzekeringen model B
  - Er moet een duidelijke financiering worden uitgewerkt ; niet enkel ideeën lanceren maar een duidelijke structuur uitwerken. Een financiering voor zowel begeleiding, zorgvragers als werkingskosten. Dit zowel voor initiatieven vanuit de zorgsector maar tevens voor reguliere landbouwbedrijven.
  - Er moet een subsidiëring worden uitgewerkt die rekening houdt met diverse aspecten o.a. kwantiteit van zorgvragers e.d.
  - Financiële onafhankelijkheid voor de reguliere landbouwer t.o.v. de zorginstelling vrijwaren
  - Initiatieven vanuit de zorgsector kunnen geen subsidies bekomen voor de aankoop van bv. landbouwwerktuigen, gebouwen etc. Bepaalde subsidies zouden moeten opengesteld worden voor zorgboerderijen vanuit de zorg opgestart.
  - Financiering zorgvragers : moet geen loon zijn (vrijwilligers) maar een kleine financiële tussenkomst; komt tevens de motivatie ten goede
  - Financiering reguliere landbouwers : er moet vergoeding komen voor de tijd die de landbouwer investeert in de zorg, voor de slijtage/defecten aan de werktuigen en andere materiaal, e.d.
  - Als het om arbeidszorginitiatieven gaat, kunnen er geen normen en eisen inzake opbrengst en rendabiliteit worden gesteld gezien dergelijke projecten met een moeilijke doelgroep werken en de productiviteit zeer laag is.
- Door een gebrek aan financiering nemen sommige landbouwbedrijven liever zorgvragers aan die een stuk rendabel zijn en waarbij de zorg niet de bovenhand biedt.
- Tal van initiatieven (reguliere landbouwbedrijven zeker, maar tevens initiatieven uit de zorgsector, sociale werkplaatsen e.d.) hebben landbouwinkomsten nodig om te overleven. Er is een spanningsveld tussen enerzijds landbouw en anderzijds zorg. Indien men het aandeel zorg verhoogt, dalen vaak de landbouwinkomsten en andersom. Landbouw brengt op, maar zorg niet. Dit kan een reële reden zijn waarom reguliere landbouwbedrijven de stap naar een zorgboerderij niet of nog niet zetten. De productiviteit op een zorgboerderij ligt vaak een stuk lager, afhankelijk van het aandeel zorg.
- Landbouwactiviteit is zeer arbeidsintensief, er is grote diversiteit aan activiteiten waardoor er arbeid op maat kan worden aangeboden. Doordat landbouw zo arbeidsintensief is moeten we opletten dat het aspect 'zorg' niet in het gedrang komt. Daarom moeten er voldoende financiële middelen worden vrijgemaakt ten einde te kunnen investeren in o.a. personeel.
- Afstand tussen de zorginstelling en de zorgboerderij vaak te groot, moeilijk bereikbaar : de grote afstanden die soms worden afgelegd kosten ook veel geld voor de zorgvragers. Een financiering voor verplaatsingen is niet in elk initiatief aanwezig, wat belastend is voor de zorgvrager.

Knelpunten beleid

- Gebrek aan een beleid rond zorgboerderijen :
  - Er zal een beleid moeten worden uitgewerkt dat werkbaar is binnen diverse werkvormen (zelfstandig landbouwbedrijf, sociale tewerkstelling, zorgvoorzieningen, e.d.)
  - Er zal afstemming moeten gebeuren tussen de diverse ministeries (tewerkstelling, landbouw, welzijn, e.d.) en regelgeving.
  - Indien er middelen worden vrijgemaakt zullen er tevens inspecties uitgevoerd worden vanuit de overheid : belangrijk dat deze inspecties dan ook ter plaatse op de zorgboerderijen komen .
  - Misbruik langs beide kanten moet worden voorkomen o.a. door de zorginstelling nauw te betrekken bij de reguliere landbouwer die als zorgboerderij functioneert; Er moet een gezamenlijke visie worden ontwikkeld. (*procesbegeleiding kan hier mogelijk een antwoord bieden : zie verder*)
  - Het doel van zorgboerderijen mag niet toegespitst worden op toeleiding naar werk ; voor sommige zorgvragers (arbeidszorg) zal reguliere arbeid misschien nooit haalbaar zijn.
  - Erkenning voor een heterogene doelgroep van zorgboerderijen
- Gebouwen en gronden zijn moeilijk te betalen gezien de hoge kostprijs. De vraag wordt gesteld of het niet mogelijk is een gedeelte van het beschikbare areaal aan landbouwgronden voor een sociaal doel ter beschikking te stellen.
- Sommige VZW's die actief zijn als zorgboerderij krijgen geen erkenning vanuit het ministerie van Welzijn omdat hun activiteit onder landbouw valt, ondanks het feit dat 'zorg' het hoofddoel is. M.a.w. doordat sommige zorgboerderijen een verscheidenheid aan activiteiten aanbieden (landbouw, zorg, onderwijs, tewerkstelling, ...) horen ze nergens thuis en vallen ze op deze manier buiten alle vormen van subsidies. Zorgboerderijen moeten dus een volwaardige erkenning krijgen.
- Ruimtelijke ordening : veel initiatieven liggen binnen landbouwgebied waardoor het creëren van verblijfplaatsen (residentieel) niet binnen de mogelijkheden ligt.
  - Uitzonderingen voorzien voor zorginitiatieven binnen landbouwgebied. Het zou mogelijk moeten zijn wonen en werken op de boerderij te combineren.
  - Het Stedelijk Ruimtelijk Structuurplan zal ook ruimte moeten voorzien rond bestaande zorgboerderijen, ten einde de activiteiten te kunnen uitbreiden in de toekomst. Zoniet wordt de groei zeer moeilijk en wordt het aantal zorgvragers die kunnen opgevangen worden, beperkt.
- Het is niet altijd duidelijk tastbaar wat het werken op een zorgboerderij teweegbrengt bij het doelpubliek. Daardoor moet er ook opgelet worden indien een beleid wordt uitgewerkt. De criteria ter evaluatie moeten goed worden doordacht.

Knelpunten inzake arbeidszorg

- Arbeidszorg :
  - Tal van zorgboerderijen zijn actief binnen arbeidszorg. Bij het verder uitwerken van een beleid zal er een zekere afstemming moeten gebeuren met diverse initiatieven 'arbeidszorg' en de betreffende overlegplatformen (Provinciale netwerken arbeidszorg, Vlaams Platform Begeleid Werken, rondetafelgesprekken arbeidszorg).
  - De knelpunten en aanbevelingen die momenteel binnen arbeidszorg worden uitgewerkt, zijn thema's die ook bij de uitbouw van zorgboerderijen aan bod zullen komen. We verwijzen naar enkele bijlagen o.a. : de knelpuntennota Arbeidszorg n.a.v. Rondetafelgesprekken en een verslag van de 'Hoorzitting', waar de standpunten van de diverse sectoren, actief binnen arbeidszorg, worden beschreven.

Algemene knelpunten

- Het is soms moeilijk geschikt personeel te vinden m.a.w. personen die het beroep van landbouwer met een opvoedkundige taak kunnen combineren.
- Als landbouwbedrijf is het zeer moeilijk om nog wegwijz te raken in de complexe administratieve verplichtingen van de overheid, zeker indien men kiest voor een gemengd bedrijf. Indien men aansluitend als zorgboerderij wil functioneren, stijgt de werkdruk.
- Als regulier bedrijf wordt je privacy door het opvangen van zorgvragers op het bedrijf beperkt. Dit geeft vaak een druk op het gezinsleven.

17.3. Algemene knelpunten en aanbevelingen

Knelpunt 1 : ontbreken van een informatiepunt zorgboerderijen en procesbegeleiding

Gezien het ontbreken van een huidig beleid inzake zorgboerderijen, is er uiteraard ook geen gecentraliseerd orgaan bestaande. Dergelijk orgaan kan bij een eventueel beleid noodzakelijk zijn en kan verschillende functies hebben. Of al deze functies hieronder beschreven allemaal door één en hetzelfde orgaan dienen uitgevoerd te worden, laten we in het midden. Belangrijk is wel dat dergelijke taken worden uitgevoerd door een neutrale onafhankelijke structuur al dan niet gekoppeld aan de 'Administratie Land- en Tuinbouw'.

Mogelijke functies :

- **Algemeen steunpunt** voor informatie met betrekking tot zorgboerderijen : er is nood aan een algemeen steunpunt waar zowel landbouwers als zorginstellingen informatie kunnen inwinnen bij een eventuele opstart van zorgboerderij. Dit Steunpunt zou ook steeds de informatie up to date kunnen houden en ter beschikking stellen. We verwijzen hier naar het 'Steunpunt Landbouw en Zorg' in Nederland dat als voorbeeld kan dienen, zoals beschreven in hoofdstuk 11.
- **Screening en procesbegeleiding** : Screening en procesbegeleiding kan een gedeelde taak zijn tussen de zorginstelling en een dergelijk centraal orgaan. De screening van landbouwbedrijven en de procesbegeleiding is een taak die dient opgenomen te worden door de zorginstelling, gezien zij gespecialiseerd is in de zorg naar de doelgroep, het best kunnen inschatten wat de verwachtingen en noden zijn voor de zorgvragers en tevens een vertrouwensrelatie heeft opgebouwd met de zorgvrager. De zorginstelling kan na de screening, in overleg met dit 'centraal orgaan', een beslissing nemen omtrent het al dan niet inschakelen van zorgvragers op het bedrijf. Wat betreft de procesbegeleiding kan de instelling op regelmatige tijdstippen het 'centrale orgaan' op de hoogte brengen omtrent het verloop. Op deze manier worden ook zorgboerderijen met verkeerde intenties en misbruiken in kaart gebracht en voorkomen.

Een dergelijke structuur kan de samenwerking tussen zorglandbouwer, zorgvrager en/of zorginstelling in goede banen leiden. Enkele andere functies van een centraal orgaan kunnen zijn :

- Ontmoetingsplaats landbouw en zorg : vooral bij het werken volgens model A kan dit de kans bieden een ontmoetingsplaats te creëren voor zowel landbouwers, zorginstellingen en zorgvragers waar zij met elkaar in contact worden gebracht en een eventuele samenwerking kan worden bekeken. Een neutrale onafhankelijke structuur is hierbij zeker aangewezen.
- Controle op naleving van de samenwerkingsovereenkomsten : een dergelijke structuur kan toekijken op het naleven van de afspraken, die tussen de verschillende partijen werden gemaakt m.a.w. neemt iedereen zijn verantwoordelijkheid op zeker m.b.t. de zorgvrager.
- Het begeleiden van opstartende en bestaande zorgboerderijen : bv. wegwijs maken in verzekeringen, sociale inspectie, vormingen organiseren e.d.

Belangrijk bij procesbegeleiding is de kwaliteiten, mogelijkheden, wensen en belangen van iedere partij, betrokken bij een zorgboerderij, op elkaar af te stemmen.

Knelpunt 2 : bereikbaarheid van bedrijven

Tal van zorgboerderijen zijn gelegen in landbouwgebied buiten de stad. De afstand tussen de woonplaats van de zorgvrager en het landbouwbedrijf is vaak te groot. In de meeste gevallen zijn bedrijven moeilijk bereikbaar met het openbaar vervoer.

Voor zorgvragers die op zorgboerderijen worden opgevangen in het kader van arbeidszorg/vrijwilligerswerk, is de financiële last van het openbaar vervoer vaak hoog.

Een financiering voor vervoer van en naar de zorgboerderij moet zeker een onderdeel vormen bij een eventuele financiële ondersteuning.

Knelpunt 3 : grote afstand tussen zorgsector en landbouwsector

Er zijn reeds een aantal zorgboerderijen in Vlaanderen waarbij er een samenwerking is tussen enerzijds de zorginstelling en anderzijds een regulier landbouwbedrijf. Over het algemeen verloopt deze samenwerking constructief, maar landbouwers hebben nood aan meer betrokkenheid bij het zorgproces van de zorgvrager. De landbouwer moet op de hoogte zijn van het hulpverleningsproces en een plaats hebben. Zij willen m.a.w. minimale rechten binnen het ganse zorgproces. We kunnen besluiten dat zowel de zorginstelling als de landbouwer goed op elkaar moeten ingewerkt zijn en elkaar op de hoogte moeten brengen i.v.m. eventuele stappen die worden gezet naar de zorgvrager toe. Uiteraard blijft de zorg de verantwoordelijkheid van de zorginstelling en neemt zij beslissingen.

De afstand tussen zorgsector en landbouwsector is vaak groot. Er heersen soms vooroordelen vanuit beide partijen, die mogelijke samenwerking in de weg kunnen staan. Bij het uitwerken van een beleid moet er rekening worden gehouden met beide sectoren en dienen zij ook gehoord te worden, zodoende een maximale afstemming te bereiken.

Een neutraal onafhankelijk orgaan zoals reeds besproken kan hier een belangrijke intermediaire rol spelen en een constructieve samenwerking tussen landbouwer en zorginstelling bewerkstelligen.

In bijlage :

- Bijlage 7 : een lijst met diverse personen die ev. interesse hebben om te starten met een zorgboerderij, zowel vanuit de reguliere landbouw als vanuit de zorgsector en
- Bijlage Cd-rom : een database met bestaande initiatieven.

Deze personen kunnen ev. geconsulteerd worden bij het verder uitwerken van een beleid.

Knelpunt 4 : voor zorginstellingen moeilijk en financieel zwaar om boerderij/landbouwgrond te kopen/huren

Het is voor zorginstellingen die een zorgboerderij willen opstarten, financieel zeer zwaar om landbouwgronden en/of een bestaande boerderij op te kopen of te huren.

Bij een aankoop zou de VLIF steun eventueel kunnen helpen, maar deze is in zijn huidige reglementering niet toegankelijk voor de zorgsector. Zie ook 17.5. knelpunt 1 'VLIF'.

Bij het model A bestaat dit probleem niet gezien de instelling de zorgvragers uitstuurt naar bestaande landbouwbedrijven.

Knelpunt 5 : voor zorginstellingen : werken met vee zeer arbeidsintensief

Bij een zorgboerderij volgens het model B (instellingsboerderij) moet men er zich van bewust zijn dat het werken met vee zeer arbeidsintensief is. Er is m.a.w. een permanentie nodig van 7 dagen op 7. Gezien tal van zorginstellingen enkel geopend zijn tijdens de kantooruren en op werkdagen moet er in het kader van zorgboerderijen voldoende omkadering worden voorzien die ook na de kantooruren en in het weekend permanentie kunnen garanderen. We denken hier aan o.a. het voederen van dieren, permanentie bij ev. ziektes, e.d.

Knelpunt 6 : toepassing kwaliteitscriteria naar zorgboerderijen

Bij de uitwerking van een beleid en subsidiëring zal een kwaliteitssysteem zich opdringen. De kwaliteit van zorg op een zorgboerderij kan zo zichtbaar en meetbaar gemaakt worden. Een kwaliteitssysteem kan zorgboerderijen ondersteunen bij het zichtbaar maken van wat ze te bieden hebben aan begeleiding en zorg op het bedrijf. De zorgvrager en de zorginstelling kunnen op deze manier bepalen of het aanbod past bij hun doelen en wensen.

Kwaliteitscriteria dienen ontwikkeld te worden op basis van reële ervaringen van bestaande zorgboerderijen ; het is m.a.w. niet aangewezen reeds van in het begin kwaliteitscriteria op te stellen. Het uitwerken kan een taak zijn van het 'centraal informatiepunt' zie ook 17.3. knelpunt 1.

Een aantal doelen en voordelen van een kwaliteitssysteem zoals beschreven in het handboek Landbouw en Zorg – Steunpunt Landbouw en Zorg in Nederland :

Doelen van een kwaliteitssysteem

- De zorglandbouwer maakt zichtbaar hoe de zorgboerderij eruit ziet, welke werkzaamheden zorgvragers kunnen uitvoeren, wie de begeleiding verzorgt en hoe de begeleiding eruit ziet. Dit is belangrijk voor zorgvragers en zorgpartners om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen
- De zorglandbouwer laat zien dat aan afgesproken normen van veiligheid, bejegening van de zorgvrager en betrokkenheid bij de zorgvrager wordt voldaan. Dit is belangrijk om zorgvragers, ouders, instellingen en ev. financiers te laten zien dat de zorg en begeleiding voldoende kwaliteit hebben.
- Het kwaliteitssysteem kan zorglandbouwer, zorgvrager en zorginstelling helpen om met elkaar tot heldere afspraken te komen.

Voordelen voor de zorglandbouwer

- Door het kwaliteitssysteem wordt het totale aanbod van de zorgboerderij overzichtelijk. De zorglandbouwer kan aan zorgvragers en instellingen duidelijk maken wat zijn bedrijf te bieden heeft.
- Door het zichtbaar maken van de kwaliteit, profileert de zorgboerderij zich als een plek waar zorg en begeleiding van goede kwaliteit geboden worden. Dit is zowel van belang voor een individuele zorglandbouwer als ook voor de hele bedrijfstak van landbouw en zorg.
- Door het kwaliteitssysteem maken zorglandbouwers duidelijk dat ze op een professionele manier zorg verlenen. Dat komt ook een eventuele financiering ten goede.

Voordelen voor de zorgvrager en zorgpartners

- Door het kwaliteitssysteem wordt duidelijker wat de zorgvrager mag verwachten aan werkzaamheden, begeleiding en omgeving. Hierdoor kan een zorgvrager beter kiezen of een bepaalde zorgboerderij past bij zijn wensen en mogelijkheden.
- Het kwaliteitssysteem is een handvat om de kwaliteit van de geboden zorg te toetsen.

Ter info : in Nederland werd door het Steunpunt Landbouw en Zorg een kwaliteitssysteem zorgboerderijen ontwikkeld. Iedere boerderij die tegen een vergoeding zorg verleent aan medemensen valt onder de 'Kwaliteitswet zorginstellingen'. Voor meer informatie en/of het bestellen van dit kwaliteitssysteem (handboek) verwijzen we naar het volgende adres :

Adres :   Landelijk Steunpunt voor Landbouw en Zorg
                  Schoonderbekerweg 12
                  3794 nb De Glind
                  Nederland
                  Tel. 0031(0)342.45.03.64
                  Fax 0031(0)342.45.01.88
                  e-mail steunpunt@landbouw-zorg.nl
                  website www.landbouw-zorg.nl

Via een kwaliteitssysteem kan er een soort label toegekend worden aan zorgboerderijen waardoor een garantie kan geboden worden. Uiteraard kunnen kwaliteitseisen niet los gezien worden van een financiering.

Knelpunt 7 : onbekendheid bij zorginstellingen concept zorgboerderijen model A

Vanuit de bevraging van bestaande initiatieven werd duidelijk dat zorgboerderijen een belangrijke meerwaarde kunnen betekenen voor verschillende doelgroepen. Het contact met het alledaagse reilen en zeilen op de boerderij, het gewone leven, het contact met de natuur zijn belangrijke waarden aanwezig op zorgboerderijen. De zorgvrager wordt tevens onttrokken uit het "instellingsmilieu" dewelke vaak een stempel drukt op de zorgvrager.

Bij het uitwerken van een beleid vanuit de overheid is het belangrijk het ruime werkveld binnen de zorgsector te contacteren en na te gaan wat de verwachtingen zijn. Bij het onderzoek is ook vaak de onbekendheid van de term 'zorgboerderijen' gebleken. Vanuit instellingen is het model B meestal bekend. Minder bekend is het model A waarbij de zorgvragers worden opgevangen bij reguliere landbouwbedrijven. We zijn ervan overtuigd dat dit model grote voordelen kan bieden. De reden waarom er op heden zo weinig bestaande zorgboerderijen zijn volgens dit model heeft uiteraard ook te maken met de ontbrekende regelgeving en alle gevolgen die dit met zich meebrengt.

Knelpunt 8 Model A2 'zelfstandige zorgboerderij'

Vanuit de stuurgroep heerst er enige bezorgdheid omtrent het model A2 gezien de verantwoordelijkheid geheel bij de zorgboerderij komt te liggen. Het kunnen enerzijds sociale werkplaatsen zijn die autonoom van de zorginstelling functioneren maar anderzijds betreft het reguliere landbouwers die als zorgboerderij functioneren of dit in de toekomst wensen te starten.

Indien de zorgboerderij wordt opgestart vanuit een regulier bedrijf waarbij de landbouwer geen enkele achtergrond heeft in de hulpverlening, is de verantwoordelijkheid van de landbouwer ons inziens te groot. Alle beslissingen, werkbegeleiding, zorg en praktische regelingen komen bij de landbouwer te liggen. De kruisbestuiving tussen landbouw en zorg gaat hier verloren. Het is bovendien een model dat moeilijk werkbaar is naar regelgeving toe. We verwijzen naar 17.5. knelpunt 2 'onzekere statuut vrijwilligers m.b.t. sociale inspectie'.

Omwille van deze redenen denken we dat samenwerking tussen landbouw en zorg inzake zorgboerderijen aangewezen is.

Voor diegenen die toch alle verantwoordelijkheden op zich nemen is een controle door een extern orgaan, ten einde misbruiken te voorkomen, noodzakelijk (zie ook 17.3 knelpunt 1 'ontbreken van een informatiepunt en procesbegeleiding').

17.4. Knelpunten en aanbevelingen met betrekking tot financiering

Knelpunt 1 : het ontbreken van een structurele financiering voor zorgboerderijen

Een van de grootste knelpunten omtrent zorgboerderijen is het ontbreken van een beleid en bijgevolg ook bruikbare financiering.

Tijdens ons onderzoek hebben we kennis gemaakt met zeer uiteenlopende vormen van financiering dewelke beschreven staan in hoofdstuk 9 & 15.

Als we het hebben over financiering is het belangrijk een onderscheid te maken tussen enerzijds 'arbeid' en anderzijds 'vrijwilligerswerk/dagbesteding/arbeidszorg'. We moeten tevens een onderscheid maken tussen personeelskosten en werkingskosten.

· Arbeid :

In het kader van arbeid zijn er diverse maatregelen, in de vorm van loonsubsidies, die kunnen gebruikt worden door de landbouwer (model A) en hebben we de beschutte en sociale werkplaatsen (model B). Het betreft hier personen met een arbeidshandicap maar die toch in staat zijn te werken binnen de reguliere of beschermde tewerkstelling m.a.w. het aspect zorg is hier ondergeschikt aan de arbeid. Zij zijn in staat rendabel te functioneren. Voor zover we weten zijn er in het kader van arbeid geen extra middelen nodig voor het betalen van omkadering/zorgvragers.

Wat betreft werkingskosten en met name investeringen in infrastructuur, machines e.d. zijn er tekorten zeker binnen de zorgsector. Meer daarover in het punt werkingskosten.

Zorgboerderijen zijn in mindere mate actief binnen de beschermde tewerkstelling maar situeren zich meestal binnen arbeidszorg (dagbesteding/vrijwilligerswerk). Wat betreft sociale tewerkstelling kunnen we enkel maar pleiten voor bijkomende erkenningen voor sociale werkplaatsen. Voor zover we weten zijn er geen beschutte werkplaatsen actief als zorgboerderij. We hebben er momenteel ook geen idee van wat de reden hiertoe kan zijn.

· Vrijwilligerswerk – dagbesteding – arbeidszorg :

De meeste zorgboerderijen situeren zich binnen arbeidszorg, vormen van dagbesteding vanuit zorginstellingen, opleidingsprojecten en vrijwilligerswerk. Deze initiatieven worden vaak gefinancierd door tijdelijke middelen, zijn afhankelijk van moederorganisaties en/of sponsoring e.d.m. Gezien het ontbreken van structurele middelen zijn zij vaak gelinkt aan sociale werkplaatsen.

Aanbeveling : in het kader van zorgboerderijen zou de overheid middelen moeten ter beschikking stellen, gekoppeld aan duidelijke samenwerkingsovereenkomsten, waarbij iedere partij die zijn aandeel heeft binnen een bepaald proces een minimale vergoeding krijgt voor de reële onkosten die worden gemaakt maar tevens voor de arbeidstijd die werd gepresteerd voor het verlenen van de zorg, begeleiding bij activiteiten e.d. Dergelijk systeem biedt het voordeel vanuit het beleid een duidelijke, beperkte financiering uit te werken specifiek voor zorgboerderijen. Verder pleiten we in het kader van arbeidszorg algemeen verder te werken op de ontwikkelingen die momenteel lopende zijn binnen arbeidszorg. Gezien we niet gespecialiseerd zijn inzake deze materie, verwijzen we ook best naar de bevoegde diensten.

Een aantal bestaande maatregelen kunnen richtinggevend zijn voor een eventuele financiering, maar omwille van hun huidige reglementering zijn zij niet bruikbaar. We denken hier bijvoorbeeld aan het "Persoonlijk Assistentiebudget" voor gehandicapten (17.4 knelpunt 2), "brugprojecten" specifiek voor jongeren (17.4. knelpunt 3).

Wat de werkingskosten betreft is er de VLIF steun en zijn er andere steunmaatregelen voor reguliere landbouwers, maar deze zijn niet bruikbaar voor initiatieven uit de zorgsector. Bij enkele bestaande zorgboerderijen worden er vanuit andere kanalen (bv. Provincie) middelen gehaald, maar deze dekken niet alle onkosten, denken we maar aan het wassen van kledij, aanbieden van overnachting, maaltijden, verlenen van zorg e.d.

M.a.w. bij het uitwerken van een beleid moet er rekening gehouden worden met reële onkostenvergoedingen die worden gemaakt aangepast aan iedere individuele zorgboerderij.

Knelpunt 2 : Persoonlijk Assistentie Budget – gehandicapten

Het Persoonlijk Assistentiebudget (PAB) is een budget dat wordt toegekend aan personen met een handicap die, mits redelijke assistentie, in hun thuissituatie kunnen verblijven. De grootte van het budget wordt bepaald, rekening houdend met de persoonlijke situatie/zorgbehoefte. De persoon met een handicap kan met dit budget zelf zijn assistentie organiseren en financieren.

Het PAB kan gebruikt worden om assistenten te vergoeden voor het assisteren bij :

- Huishoudelijke activiteiten
- Lichamelijke activiteiten
- Verplaatsingen
- Dagbestedingen (bv. assistentie bij een activiteit)
- Administratiewerk
- Etc.

Het PAB kan niet gebruikt worden in het kader van zorgboerderijen. In Nederland bestaat een gelijkaardig systeem nl. het PersoonsGebonden Budget (PGB). Daar is de persoon in de mogelijkheid zijn zorg in te kopen op een zorgboerderij. Zij kunnen meehelpen binnen de activiteiten op de boerderij en de landbouwer neemt de zorg voor de hulpvrager op zich.

Het kan een mogelijk spoor zijn om het PAB uit te breiden naar dergelijke initiatieven.

Knelpunt 3 : vergoedingen jongeren (minderjarigen)

De situatie voor jongeren is nog specifieker gezien de leerplicht waar zij aan gebonden zijn. Daardoor vallen zij niet onder de huidige regelingen van arbeidszorg en tewerkstellingsmaatregelen. Gezien zij tot de leeftijd van 18 jaar leerplichtig zijn moet het eventueel inschakelen van een minderjarige op een zorgboerderij kaderen binnen 'opleiding'. Er zijn wel enkele opleidingen waar jongeren kunnen instappen denken we maar aan deeltijds onderwijs, leercontracten e.d.m. maar deze bieden vaak geen oplossing inzake zorgboerderijen.

Zorgboerderijen kunnen specifiek een oplossing bieden voor die minderjarigen die omwille van diverse omstandigheden niet functioneren binnen de reguliere opleidingsmogelijkheden. Een zorgboerderij kan bv. als time-out gebruikt worden waarbij de jongere voltijds ingeschakeld wordt op de boerderij. We hebben kennis gemaakt met een aantal initiatieven die dergelijke projecten willen opzetten, maar stuiten op allerhande regelgeving die de opstart moeilijk maakt.

Het systeem van 'brugprojecten' kan bv. richtinggevend zijn maar is omwille van zijn huidige reglementering moeilijk bruikbaar.

M.a.w. binnen de uitwerking van een beleid moet tevens een mogelijkheid geboden worden voor jongeren om ingeschakeld te worden op een zorgboerderij. Gezien het jongeren betreft die niet functioneren binnen de reguliere opleidingsmogelijkheden en ook uitvallen in het bestaande aanbod aan hulpverlening moet er een nieuwe regelgeving worden opgezet of moeten bestaande systemen worden aangepast. Dit veronderstelt specifiek (naast inbreng van de andere departementen, i.c. landbouw en welzijn) medewerking en ondersteuning vanuit het departement onderwijs.

Knelpunt 4 : onkostenvergoeding/fiscus :

De huidige onkostenvergoedingen die bij enkele bestaande initiatieven worden gegeven aan de landbouwer, zijn hooguit kostendekkend en staan niet in verhouding tot de reële tijd die de landbouwer investeert in de begeleiding en de zorg aan de zorgvragers. Wat betreft het bedrag van onkostenvergoeding die best wordt uitgekeerd verwijzen we naar 17.4. 1ste knelpunt 'ontbreken van een financiering'.

Indien men zorgvragers op het bedrijf inschakelt als vrijwilliger, moet zowel de vrijwilliger als de landbouwer voorzichtig zijn met het ontvangen van vergoedingen hiervoor. Er zijn enkele voorbeelden van zorgboerderijen waarbij zorgvragers worden ingeschakeld op reguliere bedrijven en waarvan beiden een onkostenvergoeding ontvangen. Men moet waakzaam zijn dat uitgekeerde vergoedingen een bepaald bedrag niet overschrijden. Wordt het bedrag toch overschreden dan wordt men daar tevens op belast.

Er zijn twee mogelijke systemen : de terugbetaling van bewezen onkosten op basis van bewijsstukken of een terugbetaling van onkosten op forfaitaire basis.

Bij terugbetaling van bewezen onkosten geldt geen limiet, maar elke vergoeding moet ten allen tijde kunnen bewezen worden met voorgelegde betalingsbewijzen. Het is uiteraard niet eenvoudig alle onkosten die worden gemaakt bij zorgboerderijen te bewijzen denken we maar aan het wassen van kledij, gebruiken van telefoon, maaltijden etc. gezien al deze activiteiten plaatsvinden binnen het landbouwersgezin en een onderdeel vormen van het dagelijkse huishouden.

Sinds half 1999 kunnen vrijwilligers ook een terugbetaling krijgen van hun onkosten op forfaitaire basis. In een omzendbrief van een minister van financiën (Viseur) staat dat vergoedingen voor onkosten van vrijwilligers vrijgesteld worden van belastingsaangifte voor een bedrag van maximaal 991,57 euro (40.000 bfr.) per jaar met een maximum van 24,79 euro (1000 bfr.) per dag.

Voor meer informatie daarover kan men steeds contact opnemen met het ministerie van financiën.

Knelpunt : Er bestaat nog altijd geen eensluidende, wettelijke regeling omtrent vergoedingen voor vrijwilligers. We kunnen enkel verwijzen naar de omzendbrief van minister Viseur. De bovengenoemde informatie heeft uiteraard weer enkel betrekking op een zorgboerderij volgens het model A1 m.a.w. waarbij er een samenwerking is met een zorginstelling en het vrijwilligerswerk ook vanuit de zorg werd geregeld.

Voor het model A2 – de autonome zorglandbouwer – is de informatie omtrent vergoedingen niet relevant.

Het verhogen van het forfaitair bedrag voor inkomsten uitgekeerd aan de landbouwer en/of zorgvrager (voor gemaakte onkosten), kan een aanbeveling zijn naar de fiscus toe.

Knelpunt 5 'erkenningen zorgboerderij model B vs. veeteelt'

Bij de erkenning van zorgboerderijen moet er rekening gehouden worden met de aard van activiteit. Zoals reeds besproken - in 17.3 knelpunt 5 – is het werken met vee zeer arbeidsintensief. Bij veeteelt is een permanentie van 7 dagen op 7 gedurende het ganse jaar noodzakelijk. Denken we maar aan de weekendpermanentie en de typische boerderijomstandigheden bv. koeien die ook in het weekend moeten gemolken worden, koe die 's nachts kalft, 's avonds doorwerken omwille van het binnenhalen van de oogst e.d.m. Er is met andere woorden voldoende technische omkadering nodig ten einde deze permanenties te kunnen garanderen.

De huidige erkenningen 'sociale werkplaatsen' van waaruit toch een aantal zorgboerderijen worden gefinancierd schieten hierin tekort. Men voorziet 1 begeleider op 5 doelgroepmedewerkers, maar in realiteit is dit onvoldoende voor zorgboerderijen actief binnen de veeteelt.

Besluit : indien de overheid zorgboerderijen wil erkennen dan dient het aantal gesubsidieerde omkadering in verhouding te staan met de aard van activiteit, die deze aanbiedt. Zorgboerderijen (actief binnen veeteelt) die vallen onder de huidige erkenningen als 'sociale werkplaats' hebben tevens nood aan meer deskundige begeleiding.

17.5. Knelpunten en aanbevelingen met betrekking tot regelgeving

Knelpunt 1 : VLIF reglementering niet toegankelijk voor zorgboerderijen vanuit de zorgsector (VZW's)

Knelpunt

Het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) verleent steun aan startende landbouwers en tuinders. Zowel de overname van een bedrijf als de opstart van een nieuw bedrijf kunnen in aanmerking komen voor steun.

Op heden is de VLIF steun enkel toegankelijk voor landbouwers in hoofdberoep of bijberoep onder de vorm van een natuurlijk of rechtspersoon.

Het voornaamste doel van de VLIF reglementering in de toekomst is een evolutie naar duurzame landbouw aanmoedigen via een onomkeerbaar proces van vernieuwing evenals de noodzakelijke heroriëntering van de landbouw met een bijzondere aandacht voor de diversificatie van de land- en tuinbouw en de biologische landbouw.

Aanbeveling :

In kader van de diversificatie van de land- en tuinbouw zou een uitbreiding van de VLIF steun naar VZW's nieuwe perspectieven openen. In de praktijk betreft het hier sociale werkplaatsen, arbeidszorgcentra maar tevens andere instellingsboerderijen.

Een toegang tot de VLIF steun kan de bestaanszekerheid en mogelijkheden tot groei voor VZW's vergroten. Investerings voor machines, verbouwingen e.d. moeten nu voor 100 % gefinancierd worden uit eventuele winsten.

Een uitbreiding van de VLIF reglementering zal geen valse concurrentie betekenen voor de reguliere landbouwbedrijven. Enkele VZW's (bv. sociale werkplaatsen) krijgen een betoelaging voor omkaderingskosten en/of doelgroepmedewerkers. Doch deze subsidiëring staat geheel in verhouding tot de noodzakelijke ondersteuning van de doelgroep. Het rendement binnen VZW's is lager dan een regulier landbouwbedrijf : doelgroepmedewerkers in een zorgboerderij presteren beduidend minder dan volwaardige werknemers. Subsidiëring wordt bijgevolg gebruikt om dit rendementsverlies te compenseren en een volwaardige prijs/kwaliteit te leveren.

Een permanente omkadering van doelgroepmedewerkers binnen een zorgboerderij is noodzakelijk d.w.z. dat de gepresteerde werktijd hoofdzakelijk als doel heeft de zorgvrager op te leiden en te begeleiden op diverse vlakken m.n. op het vlak van activiteiten maar tevens bij sociale, familiale, juridische, psychische en financiële problemen. We kunnen besluiten dat de gesubsidieerde omkadering niet fulltime kan presteren voor het bedrijfseconomische aspect van de zorgboerderij.

Zorgboerderijen verwerken vaak eigen producten en commercialiseren deze via groothandel, boerderijwinkels en markten. Zij hanteren hierbij dezelfde prijzen als reguliere bedrijven wat valse concurrentie moet uitsluiten.

Uiteraard dienen de VZW's te voldoen aan dezelfde voorwaarden die gehanteerd worden bij de toekenning van steun aan zelfstandige landbouwbedrijven en betreft het hier uiteraard initiatieven actief binnen de land- en tuinbouwsector.

Een decreetwijziging werd recentelijk ingediend waardoor de VLIF steun in de nabije toekomst toegankelijk zal zijn voor VZW's.

Knelpunt 2 : Onzekere statuut vrijwilligers m.b.t. sociale inspectie

Vrijwilligers bevinden zich steeds in een onzekere situatie. Het is moeilijk te bewijzen naar de sociale inspectie toe dat het gaat om vrijwilligerswerk en niet om 'verdoken arbeid'. Daarom zal er op regelmatige tijdstippen moeten worden nagegaan of de positie, statuut van de zorgvrager en arbeidspost aan de initieel gestelde condities van vrijwilligerswerk beantwoordt en of er geen sprake is van tewerkstelling in de loonvormende betekenis.

Op heden is er geen sluitende wetgeving voor vrijwilligerswerk beschikbaar. Er is recent wel een wetsvoorstel ingediend maar dit is tot op heden niet goedgekeurd. Alle huidige regelgeving omtrent vrijwilligerswerk is specifiek bestemd en uitgewerkt voor vrijwilligers ingeschakeld in VZW's, culturele verenigingen e.d.m. M.a.w. de huidige regelgeving is niet van toepassing voor het inschakelen van vrijwilligers bij privé werkgevers in de profit sector. Het is zeer moeilijk of bijna onmogelijk om vrijwilligers op privé bedrijven in te schakelen gezien het voor de arbeids- en sociale inspectie bijna onmogelijk is te controleren of we hier al dan niet te maken hebben met 'zwartwerk' of 'vrijwilligerswerk'. Voor het model A1 is er een mogelijkheid maar men steeds waakzaam blijven dat alle wetgeving wordt gerespecteerd en de toestemming door alle betrokken diensten werd verleend.

Wanneer het vrijwilligerswerk uitgaat vanuit de zorginstelling en het een onderdeel is van de zorgverlening, kan een inschakeling op een regulier bedrijf eventueel (model A1). Het is belangrijk rekening te houden met een aantal zaken :

- Alle regelingen dienen te gebeuren vanuit de zorginstelling (aanvragen goedkeuring/vrijstellingen voor personen met een sociale uitkering met een duidelijke motivering en omschrijving van het project e.d.)
- De zorginstelling maakt best een vrijwilligerscontract (arbeidszorgcontract) op waarbij de doelstelling van het vrijwilligerswerk duidelijk wordt omschreven, de uren waarop de zorgvrager aanwezig zal zijn, het feit dat er geen loon betaald wordt, bij een eventuele onkostenvergoeding dit duidelijk als zodanig vermelden etc.
- Men brengt de arbeids en sociale inspectie hiervan best op de hoogte

Algemeen : Gezien het vernieuwende van zorgboerderijen (onbekendheid) geven we toch het advies bij de opstart van een project vooraf de sociale inspectie en arbeidsinspectie op de hoogte te stellen en een goedkeuring aan te vragen. Zo kunnen misverstanden en ev. onaangename gevolgen worden vermeden.

Bij het model A2 ligt de situatie nog anders gezien er geen samenwerking met een zorginstelling is. Als privé bedrijf zonder samenwerking met een zorginstelling kan je in principe geen vrijwilligers inschakelen gezien het voor de sociale inspectie bijna onmogelijk is te controleren of het al dan niet gaat om 'zwartwerk' of 'vrijwilligerswerk'. Het is ons nog niet duidelijk geworden of er eventuele mogelijkheden zijn en hoe de sociale en arbeidsinspectie hier tegenover staat.

Besluit : er is nood aan een duidelijke regelgeving. Voor VZW's en initiatieven uit de zorgsector is dit minder een probleem en verwijzen we naar het wetsvoorstel dat recent werd ingediend inzake 'vrijwilligerswerk'. Specifiek voor het model A moet er toch een regelgeving worden uitgewerkt, zodat ook zij wettelijk in orde en beschermd zijn.

Verder zijn er ook alle inhoudelijke knelpunten omtrent de diverse statuten van waaruit zorgvragers worden betaald en het al dan niet presteren van vrijwilligerswerk. Het betreft hier vaak arbeidszorg. Gezien we niet gespecialiseerd zijn in deze materie verwijzen we naar alle ontwikkelingen omtrent arbeidszorg en voorstel resolutie betreffende arbeidszorg zitting 2000-2001 10 juli 2001 zie bijlage

Knelpunt 3 : Moeilijk voor VZW's om op te starten als nieuw landbouwbedrijf cfr. diverse vergunningen

Alle regelgeving inzake landbouw is voor zorgboerderijen die opgestart worden vanuit de zorgsector vaak een knelpunt. Enerzijds is het moeilijk om door het bos de bomen te zien, maar anderzijds is het niet eenvoudig om alle nodige vergunningen te bekomen. We verwijzen hier tevens naar het hoofdstuk 14 'Algemene regelgeving model B' waar de belangrijkste regelgeving inzake landbouw wordt weergegeven. Hierbij enkele regelgevingen die voor zorgboerderijen moeilijk of niet te bekomen zijn :

- Mestactieplan : bij het houden van vee dient men rekening te houden met het mestactieplan. Het niet langer mogelijk om een goedkeuring te bekomen om vee te houden. Men kan enkel een bestaande boerderij overkopen. Kleinschalige initiatieven zijn mogelijk waar het houden van vee eerder een bijkomende bezigheid is en niet met als doel omzet te halen.
- Melkquotum : Het melkquotum is een vereiste indien je melk wil leveren aan de melkerij. Het is quasi onhaalbaar voor VZW's om een melkquotum aan te vragen gezien de hoge financiële kosten, die dit met zich meebrengt. Een melkquotum kan deels of geheel overgekocht worden indien men een volledig bedrijf met de bedrijfszetel erbij zou overnemen. Bij het ontbreken van een erkenning kan de eventuele melkproductie van het bedrijf enkel intern verbruikt worden en moet je eventuele overschotten vernietigen. Dit laatste is omwille van ethische redenen niet te verantwoorden en zou trouwens milieuproblemen kunnen veroorzaken.
Een melkquotum voor 'thuisverwerking' kan in bepaalde gevallen wel gratis bekomen worden wanneer dit past in een educatief kader.

Gezien de moeilijkheid om aan te vragen en de hoge financiële kost om een quotum over te kopen, is het houden van melkvee op grote schaal weinig haalbaar op basis van de huidige regelgeving.

Knelpunt 4 : Ruimtelijke ordening cfr. Woonfunctie op ZB

We verwijzen naar het hoofdstuk 8 en 14 waar het aspect ruimtelijke ordening uitvoerig wordt beschreven. We kunnen een opdeling maken naar een zorgboerderij volgens het model A en B.

Knelpunt model A

Zodra er een verblijffunctie wordt geïnstalleerd moet je rekening houden met regelgeving inzake ruimtelijke ordening en alle vergunningen die daarbij horen. Belangrijk is een onderscheid te maken tussen :

- Agrarische gebieden
- Woongebieden en/of gebied met landelijk karakter en/of gebied voor gemeenschaps- en openbare nutsvoorzieningen

Agrarisch gebied

De wetgeving is zeer strikt wat betreft het aanbieden van logies. Strikt genomen kan op een landbouwbedrijf een gezin enkel wonen en werken. Van zodra je op het bedrijf nevenactiviteiten wil organiseren moet je rekening houden met de regelgeving.

Binnen agrarisch gebied zijn er geen mogelijkheden om een woonfunctie te voorzien voor externen. Het is bijgevolg niet toegestaan bepaalde woonruimtes te gaan creëren (bv. ombouwen van ruimtes tot studio's, plaatsen van een wooncontainer, e.d.). Er is wel een mogelijkheid tot het plaatsen van één caravan met een tijdelijk karakter (zie hoofdstuk 8)

De enige uitzondering bij wet is 'hoevetoerisme' waarbij een zeer beperkte woonfunctie in agrarisch gebied mogelijk is voor toerisme. Binnen de huidige regelgeving is er geen mogelijkheid of uitbreiding voorzien voor 'zorgboerderijen'.

Woongebied, woongebied met landelijk karakter, gebied voor gemeenschaps- en openbare nutsvoorzieningen

Binnen woongebieden zijn de mogelijkheden uitgebreider. Je kan iemand laten inwonen binnen de bestaande voorzieningen maar zodra je een aparte woonfunctie creëert moeten enkele verplichtingen worden nageleefd (bouwvergunning aanvragen bij het ombouwen van ruimtes e.d.).

Het creëren van een woonfunctie buiten het woonhuis kan niet, bv. het plaatsen van een container, e.d.m. (behalve uitzondering caravan)

Besluit : Gezien de meeste agrarische bedrijven binnen agrarisch gebied liggen is het creëren van een woonfunctie op het bedrijf, volgens de huidige wetgeving, niet mogelijk. De enige uitzondering hierop is 'hoevetoerisme' en het plaatsen van één caravan met tijdelijke functie.

Bij de uitwerking van een beleid zou een eventuele uitbreiding van de wetgeving inzake hoevetoerisme naar zorgboerderijen een oplossing kunnen bieden.

Het opnemen van het type 'zorgboerderijen' als nevenactiviteit binnen de structuurplannen Vlaanderen zou tevens voordelen bieden.

Model B

Verschillende zorginstellingen hebben boerderijprojecten die als zorgboerderijen kunnen omschreven worden. Vaak zijn deze projecten een onderdeel van een groter geheel. Het is dan ook afhankelijk van het type zorginstelling of er al dan niet een woonfunctie wordt voorzien.

Wil men echter vanuit de instelling een zorgboerderij uitbouwen op een andere locatie dan de instelling zelf, dan moet er rekening gehouden worden met allerlei wetgeving inzake ruimtelijke ordening.

Volgens de huidige wetgeving en gewestplannen moeten dergelijke projecten zich situeren in een woongebied met landelijk karakter, een woongebied en/of een gebied voor gemeenschaps- en openbare nutsvoorzieningen.

Besluit : Men kan als zorginstelling geen zorgboerderij met woonfunctie gaan uitbouwen binnen agrarisch gebied daar deze niet als volwaardige agrarische bedrijven worden beschouwd en omdat het functies omvat die niet thuis horen in een agrarisch gebied (zorgfuncties, woonfuncties, commerciële functies, e.a.). Kiest men voor een gebouw binnen een woongebied en wil men bepaalde ruimtes gaan verbouwen, dan dient men uiteraard een stedenbouwkundige vergunning aan te vragen bij de gemeente.

Knelpunt 5 Pachtwetgeving

De pachtwet is een wetgeving die het huren en verhuren van gronden voor land- en tuinbouwexploitatie regelt. De essentie is dat de pachter door deze wet beschermd wordt tegen willekeur van de eigenaar. Ook bevat de pachtwet een belangrijk luik over beperking van de pachtprizen.

Als VZW kan je daar officieel geen aanspraak op maken omdat de pachtwet enkel geldt voor activiteiten die op winst gericht zijn en dat is de v.z.w. per definitie niet! Daardoor is er voor VZW's geen bescherming, waardoor misbruik door eigenaars van gronden kan ontstaan. In dit geval is het beter dat men gewoon huurovereenkomsten afsluit met eigenaars volgens de bepalingen uit het burgerlijk wetboek inzake verhuring van onroerende goederen. Het is dus heel belangrijk sluitende contracten op te maken en best langlopend.

Literatuurlijst

- DECLERCQ VEERLE, e.a., Voorstel van resolutie betreffende arbeidszorg, Vlaams Parlement, 10 juli 2001, 4 blz.
- DECLERCQ VEERLE, e.a., Voorstel van resolutie betreffende arbeidszorg, Vlaams Parlement, 21 januari 2002, 4 blz.
- DE MEYER, M., e.a., Wetsvoorstel betreffende de rechten van de vrijwilliger, Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 28 november 2001, 33 blz.
- DE SCHRYVER, J. en VAN DE BREMT, G., VLIF, Brochure 'Steun voor vestiging en investeringen in land- en tuinbouw', Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2001, 46 blz.
- DRIEST, P., Zorgboerderijen – een introductie, Utrecht, NIZW, 1998, 24 blz.
- HASSINK, J., Handboek Landbouw en Zorg, Nederland, Landelijk Steunpunt voor landbouw en zorg, 98 blz.
- KBC, Starten als landbouwer of tuinder, Leuven, Van de Gender Leo, 68 blz.
- LANDELIJK STEUNPUNT LANDBOUW EN ZORG, Kwaliteitssysteem Zorgboerderijen, Nederland, Landelijk steunpunt voor landbouw en zorg, 2000, 52 blz.
- LEADER II, Leader II – inspirerende initiatieven uit de Westhoek, Brugge, Provinciebestuur West-Vlaanderen, 49 blz.
- MOLEMANS, K., Vrijwilligerswerk : wat kan, mag en moet – een concrete stand van zaken, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2001.
- NEVEN, C., e.a., Arbeidszorg Oost-Vlaanderen – repertorium en eerste resultaten van de doorlichting, Provincie Oost-Vlaanderen, 2000, 109 blz.
- VANDEPUTTE LIEVEN, Verslag uitwisseling zorgboeren, Leuven, Innovatiesteunpunt voor Landbouw en Platteland, 2002, 4 blz.
- VISEUR, Omzendbrief Minister Viseur – inkomstenbelastingen, Ministerie van Financiën, 5 maart 1999, 4 blz.
- VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ, Mestgids – wegwijs in het Vlaamse mestbeleid, Brussel, VLM, 2000, 41 blz.
- VLEESCHOUWERS BART, Verslag studiedag 'De Landbouw als gezondmaker?', Leuven, Innovatiesteunpunt voor Landbouw en Platteland, 2001, 8 blz.
- VLIF, Activiteitenverslag 2000, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2001, 152 blz.
- WERKGROEP TEWERKSTELLINGSMAATREGELLEN, Lokaal Vademecum Tewerkstellingsmaatregelen, Gent, Gent Stad in Werking, 2001.

Overzicht bijlagen

- Bijlage 1 Screeningsinstrument gebruikt door Consortium Arbeidszorg Limburg
- Bijlage 2 "Hoe verzekert je je land- en tuinbouwbedrijf" KBC
- Bijlage 3 "Preventie op het land- en tuinbouwbedrijf" KBC
- Bijlage 4 Voorbeeld : Begeleidingstraject bij omvorming landbouwbedrijf naar zorgboerderij – Innovatiesteunpunt Boerenbond
- Bijlage 5 Knelpuntennota Arbeidszorg
- Bijlage 6 Hoorzitting Arbeidszorg 30/10/2001
- Bijlage 7 Lijst met geïnteresseerden opstart zorgboerderij
- Bijlage 8 Beschrijving zorgboerderij N-Frankrijk
- Bijlage 9 Interessante websites
- Bijlage 10 Database (op CD-rom)